

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE ÇOCUKLARDA
FİNANSAL OKURYAZARLIK EĞİTİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Helin YILMAZ

2200001498

Anabilim Dalı: İktisat

Programı: Para ve Sermaye Piyasaları

Tez Danışmanı:

Dr. Öğr. Üyesi Derya BİLGİN

Temmuz 2024

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE ÇOCUKLARDA
FİNANSAL OKURYAZARLIK EĞİTİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Helin YILMAZ

2200001498

Anabilim Dalı: İktisat

Programı: Para ve Sermaye Piyasaları

Tez Danışmanı:

Dr. Öğr. Üyesi Derya BİLGİN

Jüriler: Doç. Dr. Elife AKIŞ

Doç. Dr. Deniz Dilara DERELİ

Temmuz 2024

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
GİRİŞ	1
1.FİNANSAL OKURYAZARLIK: KAVRAMSAL ÇERÇEVE, ÖNEMİ VE EKONOMİK ETKİLERİ	3
1.1.Finansal Okuryazarlık Kavramı	3
1.2.Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Yararları	6
1.3.Finansal Okuryazarlığın Etkileri	7
1.3.1.Toplumsal Refaha Etkileri	8
1.3.2. Makro Ekonomiye Etkileri	9
2. FİNANSAL OKURYAZARLIK VE EĞİTİMİ	13
2.1. Jean Piaget Bilişsel Gelişim Kuramı	14
2.1.1. Jean Piaget Bilişsel Gelişim Dönemleri	17
2.1.2.Finansal Okuryazarlık Eğitiminde Jean Piaget Bilişsel Gelişim Kuramı	20
2.2. Lev Semenoviç Vygotsky Bilişsel Gelişim Kuramı	24
2.2.1. Lev Semenoviç Vygotsky Bilişsel Gelişim Aşamaları	25
2.2.2. Finansal Okuryazarlık Eğitiminde Lev Semenoviç Vygotsky Bilişsel Gelişim Kuramı	26
2.3.Öğretim Yöntem ve Teknikleri	27
2.3.1.Öğretim Stratejileri	27
2.3.2.Öğretim Yöntemleri	30
2.3.3.Öğretim Teknikleri	33
3. DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE ÇOCUKLARDA FİNANSAL OKURYAZARLIK EĞİTİMİNİN MEVCUT DURUMU	38
3.1.Dünyada Yapılan Çocuklarda Finansal Okuryazarlık Eğitimi	38
3.2.Türkiye’de Yapılan Çocuklarda Finansal Okuryazarlık Eğitimi	42
3.3.ABD’den Örnek Alınan Finansal Okuryazarlık Eğitim Çalışmalarının İçeriği	45
3.4.Türkiye Açısından Bu Örneğin Uygulanması	49
4.LİTERATÜR TARAMASI	59
5.SONUÇ	64
KAYNAKÇA	68

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BİST: Borsa İstanbul

EDFE: Avrupa Finansal Eğitim Veri Tabanı

EGFE: Finansal Eğitim Uzman Grubu

EU: Avrupa Birliği

FED: ABD Merkez Bankası

FIS: Finansal Bilgi Hizmeti

FODER: Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği

FSA: Japonya Finansal Hizmet Kurumu

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

NEFE: Ulusal Finansal Eğitim Vakfı

OECD INFE: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü Finansal Eğitim Uluslararası

Ağı

OECD: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü

SPK: Sermaye Piyasası Kurulu

TCMB: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

TEB: Türkiye Ekonomi Bankası

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu

UNICEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

WB: Dünya Bankası

Enstitüsü: Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı: İktisat ABD

Programı: Para ve Sermaye Piyasaları

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Derya BİLGİN

Tez Türü ve Tarihi: Yüksek Lisans – Haziran 2024

ÖZET

Bu çalışmanın konusu makroekonominin finansal okuryazarlıkla ilişkisi ve çocuklarda finansal okuryazarlık eğitimidir. Hedef, çocuklarda finansal okuryazarlık eğitimi verilerken bilimsel eğitim yöntemlerini kullanarak onlara finansal bilgileri uygun öğretim yöntem ve teknikler ile verip makroekonomi ile ilişkilendirmektir.

Çocuklara bu eğitimi verirken yaş aralığını belirlemek ve belirlenen yaş aralığına göre (Piaget ve Vygotsk'nin bilişsel gelişim kuramlarına göre) finansal okuryazarlık eğitimi vermek, verilen eğitimin etkinliğini arttırarak beşeri sermaye üzerinde pozitif bir katkı sağlayacaktır.

Araştırmamız ABD'nin finansal okuryazarlık eğitim yapısı incelenerek Türkiye'nin eğitim müfredatına uyarlanmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada Türkiye'de bireylerin finansal okuryazarlık oranlarının düşük olduğunu ve makroekonomiyi olumsuz etkilediği görülmektedir. Bu sebeple finansal okuryazarlık eğitiminin çocuklarda ilkökul döneminde başlanması gerekmektedir.

Anahtar Sözcükler: Finansal Okuryazarlık, Tüketim, Tasarruf, Yatırım, Piaget Bilişsel Gelişim Kuramı, Vygotsky Bilişsel Gelişim Kuramı, Öğretim Yöntem ve Teknikleri,

University: Istanbul Kültür University

Enstitüsü: Lisansüstü Eēitim Enstitüsü

Department: Economics USA

Program: Money and Capital Markets

Thesis Advisor: Dr. Lecturer Derya BİLGİN

Thesis Type and Date: Master's Degree - June 2024

ABSTRACT

The subject of this study is the relationship between macroeconomics and financial literacy and financial literacy education in children. The goal is to provide financial literacy education to children by using scientific education methods to give them financial information with appropriate teaching methods and techniques and relate them to macroeconomics.

Determining the age range when giving this education to children and providing financial literacy education according to the determined age range (according to the cognitive development theories of Piaget and Vygotsk) will increase the effectiveness of the education provided and make a positive contribution to human capital.

Our research was tried to be adapted to Turkey's education curriculum by examining the financial literacy education structure of the USA.

This study shows that financial literacy rates of individuals in Turkey are low and negatively affect the macroeconomy. For this reason, financial literacy education should start in primary school for children.

Keys Word: Financial Literacy, Consumption, Investment, Saving, Piaget's Theory of Cognitive Development, Vygotsky Theory of Cognitive Development, Teaching Methods and Techniques,

GİRİŞ

Bireylerin ekonomide finansal okuryazarlık düzeyi yıllardır konuşulan, altı çizilen konulardan biridir. Finansal okuryazarlık, gelişen ekonomik yapı ve teknolojiye bağlı olarak her bireyin bilmesi gereken önemli bir kavramdır. Günümüzde özellikle finansal çeşitliliğin artması, finansal serbestleşme ve finansal derinleşmeyle bireylerin kendi finans kavramını yönetebilmesi açısından eğitimler verilmektedir. Bu eğitimlerin temel amaçları bireyin doğru finansal kararlar vermesini sağlamaktır.

Finansal okuryazarlık, ülkemizde son dönemde yaşanan ekonomik sorunlar nedeni ile daha da önem kazanmıştır. Bireylerin, nasıl bilinçli tüketici olacakları, finansal araçlarını kullanırken nelere dikkat etmeleri gerektiği, tasarruflarını hangi yatırımlara dönüştürmeleri gerektiği gibi kararlar verirken iyi birer finansal okuryazar olmaları gerekmektedir. Sadece toplum içinde yaşayan bireyler değil hane halkı, firmalar, kurum kuruluşlar, politika yapıcılar verdikleri finansal kararlarda ülkenin makroekonomik yapısını da değiştirmektedir. Tüm bu sebeplerden dolayı finansal okuryazarlık eğitiminin erken yaşlarda başlanması gerektiği kaçınılmaz bir gerçektir. Bu eğitim basit düzeyde olarak sadece anlatıma dayalı değil her çocuk için yaş aralığı ve zihinsel gelişimi dikkate alınarak eğitimde uygulanması gereken öğretim yöntem teknikler belirlenmelidir.

Tezin birinci bölümünde kavramsal çerçeveye yer verilerek finansal okuryazarlığın tanımı, finansal okuryazarlığı oluşturan faktörler, finansal okuryazarlığın önemi, yararları, bireye, topluma, makroekonomiye etkileri ve finansal okuryazarlığın değişkenlerine yer verilmiştir. İkinci bölümünde çocuklara finansal okuryazarlık eğitiminin hangi yaşta başlanması gerektiği ve çocuğun zihinsel olgunluk seviyesini belirleyebilmek için Piaget ve Vygotsky'nin bilişsel gelişimini kuramının teorik yapısı ele alınmış ve finansal eğitimde sağlanabilecek öğretim yöntem ve teknikler incelenmiştir. Üçüncü bölümde Türkiye ve dünyada çocuklarda finansal okuryazarlık eğitimi incelenmiştir. Amerika'da yer alan öğrenci ve öğretmenler için dijital finansal okuryazarlık platformu incelenerek uygun öğretim yöntem ve teknikleri Türkiye'ye uyarlanmaya çalışılmıştır. Dördüncü bölümde konuyla alakalı literatür taraması yapılmıştır.

Bu tezin amacı çocuklarda erken yaşta finansal okuryazarlık eğitimi başlatılması için farkındalık yaratmaktır. Bu amaç doğrultusunda çocukların erken finansal okuryazarlık eğitimi alarak gelecekte finansal konularını daha iyi yönetebileceklerdir. Rasyonel tüketim kararları verebilecek, tasarruf ve yatırımlarını doğru yönetebileceklerdir. Bu durum Türkiye'nin

makroekonomisi üzerinde olumlu etki yaratacaktır. Bu sayede birey aşırı borçlanmadan kaçınarak ülkede yaşanan kriz anında tasarruflarını kullanarak krizi yönetebilecektir. Bu sebeple finansal okuryazarlık eğitimi erken yaşlarda vermeye başlaması elzemdir.

1. FİNANSAL OKURYAZARLIK: KAVRAMSAL ÇERÇEVE, ÖNEMİ VE EKONOMİK ETKİLERİ

1.1. Finansal Okuryazarlık Kavramı

Finansal okuryazarlık, finansal enstrümanları bireyin ve toplumun refahını arttıracak şekilde bireyin ihtiyacına yönelik kullanabilmesi, bunun içinde mevcuttaki finansal enstrümanlar konusunda bilgi sahibi olabilme sürecini ifade etmektedir. Değişen dünya, yaşanan politik olaylar, teknolojideki hızlı ilerleme ve karmaşık görünen finans dünyasında değişimler bireyin finansal karar verme davranışını olumlu ya da olumsuz şekilde etkilemektedir.

Finansal okuryazarlık kavramsal olarak ilk olarak 1997 yılında yayımlanan “JumpStart Survey of Financial Literacy Among High School Students”da (Lise Öğrencileri Arasında Finansal Okuryazarlık JumpStart Anketi) belirtilmiş ve bu çalışmaya göre finansal okuryazarlık “kişinin mevcutta finansal olanaklarını ömür boyu sistematik ve etkin şekilde idare edebilmesi için kullanılan bilgi ve beceri yeteneği” olarak tanımlanmıştır (Hastings v.d. 5).

Genel olarak finansal okuryazarlık kavramı ile ilgili çeşitli tanımlar mevcut olmasına rağmen ortak bir karara bağlı bir tanımlı bulunmamaktadır.

Finansal okuryazarlık ile ilgili tanımların bazıları şunlardır;

✓ Amerikan Serbest Muhasebeciler ve Mali Müşavirler Enstitüsü’ne(American Institute of Credified Public Accountants) göre finansal okuryazarlık; Herhangi bir kişinin hedeflerini gerçekleştirmesi için ve bireysel olarak finansal kalkınmasını sağlayabilmesi için mantıklı kararlar alması, muhakeme yapabilme kabiliyetidir (AICPA).

✓ Foder’e (Finansal Okuryazarlık Derneği) göre finansal okuryazarlık, Bireylerin kazançlarını, yatırım ve tasarruflarını sistematik, mantıklı analizler yaparak gelirlerini yönetebilme yeteneğidir (FO-DER).

✓ Finansal okuryazarlık; finansal seçimleri ayırt etme, para ve finansal sorunları rahatsızlık duymadan tartışma, gelecek için plan yapma ve günlük finansal kararları etkileyen yaşam olaylarına yetkin bir şekilde yanıt verme yeteneğini içermektedir (Ahmetoğulları ve Öcel 2479).

✓ Türk Eğitim Derneği düşünce kuruluşu olan TEDMEM finansal okuryazarlığı; finansal kavramlar ve risklerle ilgili bilgiye sahip olabilme, bu bilgileri başka finansal yapılarla

bütünleştirerek kararlar verebilme, bireyin ve toplumun ekonomik yapısını güçlendirebilme için yapılan cesaret olarak tanımlamıştır (Yalçınkaya ve Er 4).

Tanımlardan da anlaşılacağı gibi finansal okuryazarlık en basit anlamda bireyin kendi finansal yapısını yönetebilmesi ve finansal araçları doğru kullanarak karar verebilme becerisi olarak tanımlanabilmektedir.

Finansal okuryazarlık hem finansın yönetimini etkilemekte hem de bireyin yaşam alanını ve standardını da etkilemektedir. Bireyin gelir düzeyi ne kadar yüksek olursa olsun finansal yönetim bilgisi yok ya da yeterli değilse geleceğe yönelik finansal güvenliği de sağlamış olamayacaktır.

Finansal okuryazarlık özellikle 2008 krizinden sonra önem kazanmaya başlamaktadır. 2008 küresel ekonomik kriziyle birlikte borçları artan ve emeklilikle ilgili yeterli planları olmayan bireylerin yaşadığı sosyal, özellikle ekonomik sorunlar nedeni ile ülke idarecileri finansal okuryazarlığa ağırlık vermişlerdir (Er v.d. 114). Kriz sonrasında yaşanan finansal güvensizlik bireyleri finansal konularda dikkatli olması gerektiğinin farkına varmasını sağlamaktadır. Gerek bireylerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları finansal problemleri daha sağlıklı çözebilmeleri gerekse yaşanan ekonomik krizlerden daha az etkilenmeleri için finansal okuryazarlık eğitimi oldukça önem arz etmektedir.

Finansal okuryazarlığı oluşturan üç faktör bulunmaktadır (Alkaya ve Yağlı, 587-590). Bunlar finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranıştır. Bu faktörler finansal okuryazarlık üzerinde önemli etkilere sahip bulunmaktadır.

Finansal Bilgi; günlük hayatın akışındaki finans ile karşılaştığımız durumlardan tecrübe kazandığımız her şeydir (Firmansyah ve Maulana 75-76). Bireylerin yatırım, faiz, tasarruf, enflasyon, borsa, borç, hisse senedi, vade, risk getiri gibi temel finansal bilgiye sahip olma durumudur. Finansal bilgi bireyin günlük hayattaki ekonomisini yönetebilmesi için önemli kavramlardan bir tanesini oluşturmaktadır. Bireyler finansal bilgilerinin yetersiz olmasında dolayı mevcuttaki finansal hizmetleri kullanamamakta, kendi yaşamlarında hayata geçirememekte, dolayısıyla da finansal piyasalarda işlem yapmaktan kaçınılmaktadırlar. Bu durum bireyi, buna bağlı olarak da toplumu ve finansal piyasaların yenilikçi yapısını olumsuz etkilemektedir (Er ve Çetinbaş 62). Finansal bilginin aynı zamanda aile ekonomisi üzerinde de etkisi bulunmaktadır. Aile içerisinde yaşanan ekonomik krizlerde, aile üyeleri sahip oldukları finansal bilgiler ile ilgili krizin etkilerini minimize edebilmektedirler.

OECD ülkeleri ve OECD ülkeleri dışındaki ülkelerde yapılan araştırmalarda kişiler yaşamlarında finansal olaylar karşısında davranışlarını belirlerken dūřuk seviyede finansal bilgiye sahip oldukları ve bu bilgi yetersizliğine sahip olduklarının farkında olmadıkları gōr÷lmektedir (Kılıç v.d. 130). 2010 yılında ABD bakanlar kurulunda yer alan iki önemli üye, Amerikalı gençlerde finansal okuryazarlık düzeyinin dūřuk olması durumuna müdahale edilmez ise Amerika'da gelecek dönemlerde ciddi finansal krizlerin yaşanabileceğini belirtmişlerdir. Kısacası, gelişmiş ve gelişmekte olan ÷lkeler açasından ÷lkenin refahı ve ekonomisi için bireylerin finansal bilgiye sahip olmaları, bu konuda kendilerini geliştirmeleri ve devletin finansal eğitim yönünde de gerekli desteği sağlaması gerekmektedir.

Finansal Tutum; kelime anlamı olarak tutum, kişilerin karşılaştıkları herhangi bir sorun, hadise veya olgu karşısında sergiledikleri davranış şekli olarak tanımlanmaktadır (Kakilli ve Bediroğlu 42). Finansal tutum ise bireylerin parayı nasıl kullandığı, yatırım yaptığı ve tasarruf karşısındaki tavrıdır.

Bireylerin finansal anlamda bu tutumu gerçekleştirebilmesi için iyi bir finansal okuryazar olması gerekmektedir. Finansal bilgide olduğu gibi finansal tutumunda bireyin refahı üzerinde çok büyük etkileri olmaktadır. Örneđin, bireylerin gelecek için tasarruf mevzusunda olumsuz fikirlere, tutumlara sahip olmaları tasarruf konusundaki davranışlarını dūřuk seviyeye indirmelerine sebep olabilecektir. Buna benzer şekilde öncelikleri kısa vade gereksinimlerini karşılamak ise acil durumlar için tasarruf etmeleri veya uzun vadeli finansal planlar yapmaları ihtimali dūřuk olacaktır (Atkinson ve Messy 7-8). Finansal tutum bireyin refahı açasından önemli olmasının yanında ÷lkenin refahı açasından da önem arz etmektedir. Finansal anlamda doğru karar sergileyen birey makroekonomide yatırım, tasarruf kalemlerine olumlu etkileri olacaktır.

Finansal Davranış; bireylerin, kişisel bütçelerini izlemeleri, dikkatli alışveriş yapmaları, birikimlerini, tasarruflarını ve yatırımlarını, kişisel borç ve kredilerini yönetebilmeleri, kısa ve uzun vadede yatırımlarını değerlendirebilmeleridir. Genel olarak bireyin alışveriş yaparken dūřünebilmesi, mevcuttaki borçlarını ertelemeden ödemesi, kısa vadede finansal hedefler belirleyip uzun vadeye yayabilme becerisidir.

Finansal tutum, ekonomik birimlerin finans konularına karşı vermiş olduğu tepki olarak ifade edilirken finansal davranış ise ekonomik birimlerin finans konularında gerçekleştirdikleri eylem olarak belirtmektedir (Münyas 225). Finansal tutum bireyin finans karşısında verdiği tepki, tavrın finansal davranış ise bu tavrın eyleme dōkülme halidir.

Finansal davranış ve finansal tutumlar Dünya Bankası'na göre, finansal okuryazarlığın faktörleri olarak belirlenmiştir. Finansal davranışların finansal tutumlardan ne derece etkilendiği birçok araştırmaya konu olmuştur (Yazgan ve Yıldırım 124). Finansal tutum ve finansal davranış birbirine paralel olup finansal tutumların bilinmesi finansal davranış hakkında bilgi vermektedir. Diğer taraftan da finansal tutum ile finansal davranışların birbirine uymadıklarını gösteren çalışmalarda mevcuttur (Yazgan ve Yıldırım 124). Finansal tutum kişinin finansal kararlar karşısında reaksiyon göstermesiyken finansal davranış ise bu reaksiyonun eyleme dönüştürülmesi olarak belirtilebilmektedir.

1.2. Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Yararları

Günümüzde serbest piyasa ekonomisi giderek yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu sürece ek olarak ekonomik krizlerin artması, teknolojik gelişmeye paralel olarak finansal piyasalardaki gelişmelerin hızlanması ve finansal sistemde yaşanan hızlı değişimler bireylerin finansal kararlarını etkileyebilmektedir. Bu sebeple finansal okuryazarlığın önemi artmaktadır.

Finansal piyasaların gelişmesi ve finansal ürünlerin çeşitlenmesine bağlı olarak tüketici konumunda olan bireyler ekonomik yapılarını tüketim karşısında güçlendirme istekleri artacak veya mevcuttaki tasarruflarını değişen ürünler karşısında korumak isteyeceklerdir. Bireylerin finansal kararlarını doğru verebilmesi açısından finansal okuryazarlık oranlarını arttırmak elzemdir (Ücel ve Çiftçi 146). Bireyler, edindikleri finansal okuryazarlık bilgileri sayesinde tercihlerini doğru finansal kalemler üzerinde kullanabilecek ve böylece kendi refahlarını kolayca arttırabileceklerdir.

Bireyler borçlanırken sadece gelir yetersizliğiyle alakalı değil parayı yanlış yönetmelerinden kaynaklı borçlanma davranışında bulunmaktadırlar (Mavrinac v.d. 17). Bu açıdan finansal okuryazarlık eğitimi aracılığıyla birey parayı doğru yönetebilmekte ve borçlanma karşısında mantıklı kararlar verebilmektedir.

Finansal okuryazarlık aile içerisinde yaşanan ekonomik krizlerin yönetiminde de önem arz etmektedir. Çünkü finansal olarak bilgili olan tüketici, gelirin ne kadarının tasarrufa ne kadarının yatırıma ayrılması ve bu yatırımların ne kadar çeşitlendirilmesi gerektiğini öğrenmiştir. Finansal okuryazarlık tasarruflar, çeşitlendirme ve uygun sigorta ürünlerinin seçilmesi ile bireylerin ekonomik kriz dönemlerini rahat atlattıklarını sağlayacaktır (World Bank 2) Bu şekilde ekonomisini yöneten aile içerisindeki bireyler ilerde yaşanan herhangi bir kriz anında zorluk çekmeyeceklerdir.

OECD tarafından yapılan Türkiye'nin de içinde yer aldığı finansal okuryazarlık anketi sonucunda ülkemizdeki bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu görülmüştür (OECD INFE 54). OECD'nin (2005) üye ülkelerde yaptığı finansal okuryazarlık araştırmasında, bireylerin düşük seviyede finansal okuryazarlık düzeyine sahip oldukları görülmekte ve özellikle gençlerde, kadınlarda ve eğitim düzeyi düşük kişilerde finansal okuryazarlık oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir (Lusardi ve Mitchell 515). Ayrıca dünyada genel olarak bakıldığında finansal okuryazarlık seviyesinin ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile alakalı olmadığı, gelişmiş ülkelerinde finansal okuryazarlık oranının da düşük olduğu görülmektedir (Lusardi ve Mitchell 16).

Finansal okuryazarlığın seviyesinin yetersiz olması sadece bireysel ve toplum için değil küresel anlamda ekonomik yapı içinde elzem bir sorundur. Bireyler tasarruf, yatırım, harcama, borçlanma gibi kararlar verirken bireysel olarak doğrudan etkilenseler de tasarruf düzeyi, emeklilik sistemi, finansal sistemlerin küresel çapta gelişmiş olması, etkinliği v.b. sebeplerden dolayı makro düzeyde de etkileri de mevcuttur (Barış 16). Örneğin Van Rooij v.d. 2011 yılında yaptığı çalışmada, birçok ülke politikacıları gençlerin emeklilikleri için tasarruflarının yetersizliği konusunda ciddi sorunların olduğunu söylemiş ve aile içerisindeki her bir bireyin yeterli miktarda tasarruf etmesinin bireysel refah dışında kamu üzerinde de etkisi olacağını belirtmiştir (Van Rooij v.d. 452). Bireyin almış olduğu olumlu veya olumsuz her finansal karar hem kendisinin hem de ülke ekonomisi üzerinde etkili olmaktadır. Bireylerin finansal okuryazarlık konusunda gelişip bilinçlenmesi bireyin doğru finansal kararlar verip mikro açıdan refaha ulaşmasını, makro açıdan ise ülkenin iktisadına katkı sağlayacaktır. Bu incelemeler doğrultusunda finansal okuryazarlığı önemli kavram olduğunu göstermektedir.

1.3. Finansal Okuryazarlığın Etkileri

Bireyin vermiş olduğu finansal karar önce kendini etkilemekte sonra toplumu ve daha sonra da makro anlamda ekonomiyi etkileyebilmektedir. Bu sebeple finansal okuryazarın etkilerini bireysel refaha etkisi, toplumsal refaha etkisi, makroekonomiye etkisi olmak üzere üç şekilde ele alınabilmektedir (Özen ve Kaya 148).

Bireysel Refaha Etkisi; Bireylerin finansal okuryazarlık bilgilerini arttırması bireysel refah ile doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Bireyin finansal bilgiye sahip olması olası riskleri minimize etmesi anlamına gelmektedir. Gündelik mali işlerini rahatça yönetebilen bireylerin de refah düzeyi artacaktır.

Günümüzde birçok finansal işlemler artık yüz yüze değil elektronik ortamlarda yapılmaktadır. Birey, hangi hizmetten faydalanabildiğini, faydalanılan hizmetin ne anlama geldiğini anlayabilmesi için bile belirli düzey finansal bilgi gerektirmektedir.

Gençler için bu durum daha önemlidir. Teknolojiye daha çok hâkim olmaları sebebiyle çevrimiçi işlemlerde örneğin kredi alım, para transferleri, borç ödeme v.b. işlemlerini elektronik ortamlarda yapmaktadırlar. Buna bağlı olarak internet ortamındaki finansal ürünlerden daha çok yararlanmaktadırlar. Bu sebeple gençlerin yaşadığı ülkenin bir ferdi olarak vermiş olduğu finansal kararlar ülkenin makroekonomisini etkilediği için gençlerin finansal okuryazar olmaları oldukça önemlidir (Seyhan 92).

Willis'e göre finansal okuryazar bireyler bazı özelliklere sahip bulunmaktadır. Bunlar (Willis 202);

- ✓ Finansal kavramlarla ilgili bilgi
- ✓ Finansal kavramlarla ilgili iletişim kurabilme becerisi
- ✓ Kişisel finans yönetimi becerisi
- ✓ Uygun finansal kararlar verme becerisi
- ✓ Gelecekteki finansal ihtiyaçlar için planlama yapma bilgi ve becerileri

Özelliklere sahip olan bireyler finansal okuryazar olarak nitelendirilebilmektedir.

1.3.1. Toplumsal Refaha Etkileri

Finansal okuryazarlığın toplumsal refaha etkisinin temelinde yine bireyin yer aldığını söylemek mümkündür. Bireyin finansal bilgi düzeyi ile toplumun refah düzeyi arasında doğru orantı ilişki bulunmaktadır (Kuru ve Yakut 3)

Finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olduğu toplumlarda bireyler, finansal kalemlerin çeşitliliği ile ilgili yeterli bilgiye sahip olamadıkları için bu finansal kalemleri doğru kullanamamaktadırlar (Mason ve Wilson 7). Bireyin servetini tüketim, yatırım, tasarruf v.b. finansal kalemler karşısında rasyonel kararlar vermesi yaşadığı toplumun ekonomik refahını da olumlu etkileyecektir.

Tüm bu sebeplerden dolayı birçok kuruluşlar (OECD, FODER, UNESCO v.b.) finansal okuryazarlık çalışmalarını için farkındalık eğitimleri sağlamaktadır. Bu eğitimler sayesinde bireyler paralarını risk ve fayda açısından doğru değerlendirmeler yaparak finansal risklere

katılım oranları azalacak ve piyasalarda likiditenin artırılmasına olanak sağlanacaktır (Danışman v.d. 6). Ülke ekonomisini de olumlu yönde etkileyecektir.

1.3.2. Makro Ekonomiye Etkileri

Makroekonomi, toplam tüketim, toplam ürem, toplam tasarruf, toplam yatırım, toplam gelir ve istihdam gibi makro iktisadi değişkenleri inceleyen ekonominin bir alt dalını oluşturmaktadır.

Finansal okuryazarlığın hem mikro hem de makro düzeyde ekonomi üzerinde etkinliği yüksektir. Çünkü finansal okuryazarlığın temeli bilgiye dayanmakta, bir başka ifadeyle, bilginin etkin kullanılmasına dayanmaktadır. Bu bilgi tüketicilerin ve üreticilerin sahip oldukları beşeri sermaye niteliğindedir. Bu sermaye aracılığıyla hem tüketiciler hem de üreticiler ekonomide akılcı davranışlarda bulunacaklardır. Bu sebeple finansal okuryazarlık bilgisi makroekonomi için çok önem arz etmektedir. Finansal bilgiye sahibi olan tüketiciler ve üreticiler makroekonomi içerisinde her türlü ürün üretimi ve tüketimin de piyasa araştırması yapacaklardır. Bu araştırma piyasalarda rekabeti yükseltecek ve rekabetin yükselmesine bağlı olarak piyasada etkinlik ile denge sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilecektir.

Ekonomik birimler, piyasalarda optimal finansal kararlar alabilmektedirler. Bu kararlar davranışsal iktisadı ön plana çıkarmaktadır. Bir başka ifade ile piyasalarda ekonomiyi doğru yönetebilme, bilgi ve beceri davranışının finansal okuryazarlıkla beraber daha önemli bir seviyeye yükselmiştir. Bu gelişmeler neticesinde istikrarlı, hataların en aza indirildiği bir ekonomi ortaya çıkmaktadır.

Finansal okuryazarlık eğitimi ve bilgi yetersizliği olan bireyler servetleri istikrarlı bir şekilde yönetememektedirler. Bu durum sadece kendilerine problem oluşturmamakta, verdikleri yanlış kararlardan dolayı ortaya çıkan aşırı borçlanma, iflas gibi durumlarla piyasalara zarar vermektedirler (Reyes 82). Finansal okuryazarlık seviyesinin fazla olduğu toplumlarda mantıklı tasarruf yapan bireyler sayesinde ülke tasarruf düzeyi yükselmekte ve bireysel, toplumsal finansal krizleri önleyici bir faktör olarak yön vermektedir (Jappelli ve Padula 23).

Finansal açıdan doğru kararlar veren bireylerin tasarrufun önemini kavrayarak kendisi ve ailesi için tasarruflarının olması gereken düzeyde tutması beklenmektedir. Ülke içindeki bireylerin tasarruf oranlarının yüksek olması ülke ekonomisinin büyümesi, üretim verimliliğinin artması gibi ülkenin ekonomisindeki refah ve kalkınmasında doğrudan etkileri

mevcuttur (Şahin ve Barış 83). Bu durumun tersi olarak finansal bilgiye sahip olamayan bireyler finansal piyasalar üzerinde hatalar yaptıkça piyasadan uzak durmaya ve geri çekilmeye başlamaktadır. Bireylerin piyasadan geri çekilmesi reel ekonomi üzerinde de olumsuz etki yaratmaktadır

Finansal okuryazarlık bilgisi ile bireylerin tüketim talepleri konusunda makroekonomi açısından ciddi etkileri mevcuttur. Finansal bilgi sahibi tüketiciler, finansal ürünleri satın alma aşamasından önce iyi derecede piyasa araştırması yaparak piyasa etkinliğini arttıracaktır. Bu sayede kaliteli olmayan, yüksek fiyatlı veya uygun olmayan finansal ürünler piyasadan çıkmak zorunda kalmaktadır. Böylece arz talep dengesi sağlanarak ekonomik istikrar sağlamaktadır.

Finansal okuryazar bireyler tasarruflarını yatırımlara dönüştürmek isteyeceklerdir. Bireyler yatırımlarını çevirirken finansal piyasalar ile reel piyasaları kullanmaktadırlar. Bu yatırımlar sayesinde de gerek finansal gerekse reel piyasalar büyümekte, işletmelerin kaynak sağlama imkânları artmakta ve bu kaynak artışı ile büyüyen ya da yeni iş kollarına giren işletmeler de istihdama katkı sağlamaktadır (Yücel ve Kuyumcu 401). İstihdam üzerinde olumlu etki yaratması ülke ekonomisi için işsizliğin azalmasına sebep olacaktır.

Toplumdaki bireylerin finansal okuryazarlığın gelişmiş olması bazı makro iktisadi değişkenler üzerinde olumlu etkilerinin oluşmasına sebep olarak ekonomiyi olumlu yönde etkilemektedir (Yılmaz ve Özçiftçi 361-362). Bunlar;

- ✓ Tüketim
- ✓ Yatırım
- ✓ Tasarruf

Tüketim; üretilen mal ve hizmetlerin gereksinim ve isteklerini karşılamaları amacıyla insanlar tarafından kullanılmasıdır. Keynesçi mantıkta tüketim, bireysel tüketim harcaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüz toplumu üretimden ziyade tüketim artışı ile dikkat çekmektedir. Üretim araçları kendini tüketim araçlarına devretmektedir. Ritzer'e göre geleceğimizin tüketimde ve tüketmemize imkân sağlayan, tüketimi özendiren ve hatta zorlayan araçlarda yattığını söylemektedir (Ritzer 211). Aynı zaman da günümüzde eğitim, sağlık, konut gibi üretim olarak görülen durumların aslında tüketim faktörü olduğu söylenebilmektedir.

Bireyler gelirlerinden çok daha fazla harcamaya meyillidirler. Bu nedenle tüketimlerini daha fazla sağlayabilmek için borçlanma kaynağına başvuracaktır. Bunu destekleyen finansal sektörde banka sektörüdür. Stockhammer, finansal sürecin etkisi ile birlikte hane halklarının

krediye taleplerinin arttığını ve bu kredilerin de ortalamanın üstünde olarak %80'inin konut kredisi (mortgage) olduğunu belirtmekte ve kredi ile finanse edilen tüketim patlamaları yaşandığını ifade etmektedir (Stockhammer 53). Borç ile finanse edilen tüketim zamanla bireyi, aileyi ve ülkeyi krize götürebilmektedir.

Tüketim ve tasarruf arasında önemli bir ilişki vardır. Küreselleşmenin etkisiyle tüketim kültürü artarak tasarrufların oluşumunu engellemektedir. Bu sebeple tüketimin azaltılması, tasarruf yöntemlerinin tanınması ve kullanılıp yaygınlaşmasında finansal okuryazarlık kavramı dikkat çekmektedir (Bozkurt v.d. 15829).

Finansal okuryazarlık ile ilgili Türkiye'de faaliyetler yürüten Finansal Okuryazarlık ve Erişim 'in yapmış olduğu çalışmaya göre, "Finansal okuryazarlığın tüketicilerin gelirlerini, tasarruflarını ve yapacakları yatırımlarını bilinçli bir şekilde değerlendirip, oluşturdukları bütçelerini yönetebilme becerilerine sahip olmaları üzerinde önemli etkisi olmaktadır" şeklinde belirtmişlerdir (Salman ve Esmeray 2004).

Alkaya ve Yağlı (2015), finansal okuryazarlık becerisi olan tüketicilerin bir ürünü alırken daha rasyonel hareket ettiklerini, gelirler ve tasarruflarını oluştururken planlama yaptıklarını ve borçlanırken de daha doğru kararlar verebileceklerini ifade etmişlerdir.

Finansal okuryazarlık bireylerin tüketim dengesini sağlayan önemli bir kavram olmaktadır. Bireyin finansal bilgiye sahip olması harcamalarını daha dikkatli yapmasına, piyasayı daha iyi takip etmesine ve borçlanmayı azaltıp tasarruflara yönelmesine neden olacaktır. Yapılan tasarrufların finansal sistem içerisinde yer alması hem bireyin hem de ülke ekonomisinin olumlu etkilenmesine yol açacaktır.

Yatırım; ileriki dönemde kazanç elde ettiren herhangi bir finansal varlığı satın alınması olarak adlandırılabilir. Başka bir tanıma göre, ilgili bireylerin şu an tüketmek yerine, gelecekte kazanç elde etmek için üretken kaynaklara yaptıkları harcamalara yatırım denilebilmektedir (Güven 2).

Finansal yapının daha geniş bir kitleye yayılmasıyla birlikte sıradan vatandaşlar da yatırımcı olabilmektedir (Van Der Zwan 111). Bireyin yatırımcı olabilmesi için servetinin yanında tasarruflarını da arttırması gerekmektedir. Yatırımlarını gerçekleştirmeden önce piyasadaki tüm riskleri ayırt edebilmesi ve bunu yapabilmesi için de ileri düzeyde finansal okuryazar olması şartı bulunmaktadır.

Chen ve Volpe (1998) yaptıkları çalışmada finansal bilgi düzeyi az olan grubun yanlış karar verme olasılıklarının yüksek olduğunu gözlemlemişlerdir.

Satoğlu (2014) finansal okuryazarlık aracılığıyla yatırımcıların kendilerine ait olan haklarının farkında olmaları ile kendilerini korumaları arasındaki ilişkiyi incelediğinde, finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olması yatırımcıların kendilerini koruma seviyelerinin artacağı sonucuna varmışlardır.

Doğan (2019) Türkiye'deki bireylerin finansal okuryazarlık seviyesini belirlemek için Borsa İstanbul'da hisse senedi alım satımı yapan yatırımcılar, kamu ve özel sektör çalışanları, serbest meslek, emekliler, öğrenciler gibi farklı gruplarda 2.300 kişiyi kapsayan bir araştırma yapmıştır. Sonuç olarak hisse senedi alım satım yapan yatırımcıların yapmayan kişilere göre finansal okuryazarlık başarı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Guiso ve Japelli (2008), finansal okuryazarlık ile yatırım portföyü çeşitliliği arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışma sonucunda İtalyan yatırımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin düşükluğünün, portföy çeşitlendirmesini olumsuz etkilenmesine sebep olduğu belirtmiştir.

Finansal okuryazarlık ile hane halkının, bireylerin finansal ürün ve hizmet seçiminin yatırım tercihi arasında ilişki bulunmaktadır (Rooij v.d. 468). Finansal okuryazar bilgisine sahip olmayan hane halkı serbest piyasaya girmeyecektir. Finansal okuryazar olan yatırımcı sadece geleneksel yatırım araçları dışında örneğin Hisse senetleri, türev araçları v.b. gibi birden fazla alternatifleri de kullanabileceği mümkündür. Bu durum yatırımcıya fayda sağlayacağı gibi ülkenin kalkınması açısından da önem arz etmektedir.

Tasarruf; ekonomik unsurların içinde gelirlerin giderlerden fazla olma durumudur (Uluyol 167). Smith tasarrufu yaşam şartlarını iyileştiren bir araç olarak görmüş ve düzenli olarak birikim yapan bireylerin servetlerini daha çok çoğaltacaklarını belirtmiştir (Smith 80).

Bozkurt v.d. (2019), Türkiye'de tasarruf ve finansal okuryazarlık seviyesini belirlemek için çalışmalar yapmışlardır. Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakóltesi öğrencilerine çevrimiçi anket metoduyla sorular yöneltilmiş ve elde edilen sonuçlara göre finansal okuryazarlık eğitiminin tasarruf davranışı üzerinde olumlu etkileri olduğunu belirtmişlerdir.

Murendo ve Mutsonziwa (2017) finansal bireylerin tasarruf kararları üzerindeki etkisini analiz etmek için Zimbabwe'deki 4000 yetişkin finansal tüketici örneklemine uyguladıkları anketin sonucunda finansal okuryazarlığın hem kırsal hem de kentsel bireyler için tasarruf davranışını olumlu yönde etkilediğini bildirmektedir.

Peiris (2021), tasarruf davranışı ile finansal okuryazarlığın etkisi üzerine araştırma yapmak için Sri Lanka'nın Colombo bölgesinde çalışan 206 kişiye anket uygulamış ve anket

sonucunda finansal okuryazarlığın tasarruf davranışı üzerinde doğrudan ve pozitif olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir.

Finansal okuryazarlığın tüketim, yatırım ve tasarruf açısından hem bireyin ekonomik refahı hem de ülkenin ekonomik refahı için önemli olduğu görülmektedir.

2. FİNANSAL OKURYAZARLIK VE EĞİTİM

“Gelişim” kavramı doğum ve ölüm arasındaki geçen sürede insanlarda (veya hayvanlarda) meydana gelen değişikliklere işaret etmekte ve birçok türü bulunmaktadır. Örneğin fiziksel gelişim vücuttaki gelişimi, kişilik gelişimi bireyin kişiliğindeki belli değişimleri, sosyal gelişim bireyin diğer insanlarla kurduğu ilişki biçimlerini, bilişsel gelişim ise zihinsel ve düşüncedeki değişimleri belirtmektedir (Çapri 46). İnsan gelişimi, yaşam sürecinin belli dönemlerinde, birbirini izleyerek gerçekleşen bir dizi değişiklikten oluşmaktadır. Kalıtsal etkenler, içgüdüler ve çevresel etkenlerle yönlendirilen bir değişimler karmaşası olan gelişim, doğum öncesi dönemden başlayıp yaşamın sonuna kadar devam eden bir süreç olarak ele alınmaktadır. Anne karnında başlayıp ölüme kadar süren yaşam dönemi içinde, vücutta gözlenen sistemli ve devamlı değişiklikler gelişim olarak ifade edilmektedir (İnanç v.d. 59). Büyüme, bireyin hem vücudunda hem de iç organlarındaki hacimsel yönünden artışı, gelişim ise organizmanın döllenme ile başlayan ve fiziksel, duygusal, sosyal, dil ve bilişsel yönden en son safhaya ulaşıncaya kadar devamlı ilerleyen ve farklılaşan değişimini ifade etmektedir (Türkoğlu ve Uslu 51). Gelişimi tanımına göre bir bütün olarak ele almak mümkündür.

Finansal okuryazarlığın yaş düzeyine uygun olarak eğitim verilebilmesi için öncelikle bilimsel anlamda çocuğun bilişsel gelişim sürecini incelenmektedir. Çocuk para, tüketim, tasarruf, yatırım gibi makro değişkenleri kavrayabilmesi için hangi yaş seviyesinde, hangi eğitim düzeyinde başlanması gerektiğini bilmek gerekmektedir.

Bilişsel gelişim, hatırlama, idrak edebilme, karara varma akıl yürütme gibi verilerden değişimleri içine alan süreçtir (Yıldız ve Zengin 498). Diğer gelişim alanlarını da ele alan bilişsel gelişim, bütün olarak birlikte gerçekleşen ve zekâ gelişimini de içine alan elzem bir gelişimdir (Ramazan ve Sevinç 84) Bilişsel gelişim kısaca, bireyin zihinsel süreç gerektiren işlemleri yapabilme yetisidir.

Örneğin; uzmanlara göre çocuklar üç yaşından itibaren “az-çok” kavramına hâkim olabilirken, beş yaşında sayı, rakam, para konusunda ilk bilgiler verilebilmektedir. Yani çocuğa ekonomi kavramları verilirken önce yaş düzeyi temel alınmakta ve daha sonra yaşa uygun

materyaller ile eğitim verilebilmektedir. Bunun içinde pedagojik olarak eğitim psikolojisi kavramına giren “Bilişsel Gelişim Kuramını” incelemek gerekmektedir

Bilişsel Gelişim Kuramının incelenmesinde Jean Piaget ve Lev Vygotsky öne çıkan iki önemli isimdir. Bilişsel gelişimle ilgili düşünceler incelendiğinde, Piaget ve Vygotsky'nin çocuğun yaşamında meydana gelen olayları farklı yaşlarda nasıl görüp kavradığını ve nasıl anlamlandırıldığını ifade etmeye çalıştıkları görülmektedir (Kol 1). Bu ayrımları da belli yaş dönemlerine ayırarak yapmaktadırlar.

Bilişsel gelişim kişinin soyut ve somut kavramlarının nedenleriyle kavrayabilmelerini, rasyonel düşünme şekli oluşturmalarını, yaşamında oluşan durum olgu ve nesnelere karşı bilgilerin sistematik ve anlamlı şekilde dizayn edilmesidir (Eroğlu 70). Bu iki kuramcı ile çocuğun bilişsel düzeyi ele alınarak finansal okuryazarlıkta hangi yaşlarda eğitim verilmesi gerektiği belirlenebilmektedir.

2.1. Jean Piaget Bilişsel Gelişim Kuramı

Piaget bilişsel gelişim çalışmalarında ciddi katkılar yapan eğitimci kuramcılar arasında yer almaktadır. Piaget'e göre bilişsel gelişim, beyin ve sinir sisteminin belli gelişim seviyesine gelmesi ve kişinin çevresiyle etkileşiminin tutarlı olması aracılığıyla meydana gelmektedir. Piaget; çocuklar yetişkinler gibi tam olgunlaşma sürecini tamamlamadıkları için yetişkinler gibi düşünemezler ancak çocuklar yetişkinlere göre daha ilkel düşünen kişilerde değildir ve onların kendi yaşamları içinde kendilerine ait düşünme biçimleri mevcut olduğunu ifade etmektedir (Ateş 69). Piaget bilişsel gelişimin bireyin olgunlaşma düzeyine vurgu yapmakta ve olgunlaşma süreci ile beraber bilişsel gelişimin ilerlediğini belirtmektedir.

Piaget, bilişsel gelişimi, biyolojik ilkelerle açıklamaktadır. Piaget'e göre gelişim, genetiğin ve çevrenin birbiri ile bağlantısı sonucu oluşmaktadır (Kol 3). Piaget bilişsel gelişimi kalıtım ağırlıklı çalışarak çevre faktörünü daha az kullanmaktadır. Kalıtımı temel alan Piaget, zihinsel gelişim sürecini zekânın tanımı ile açıklamaya başlamaktadır. Piaget'e göre zekâ gelişen çevreye bir uyum sürecidir. İnsan çevreyle girdiği etkileşimiyle tekrar tekrar kullanabileceği ve diğer olaylara da genelleyebileceği yapılardan yararlanmaktadır, bunu da şemalar sağlamaktadır (Aydın36). Şemalar hayatın içerisindeki doğrudan ve dolaylı hareketler ile ortaya çıkan davranışların belli bir düzen içerisinde yerleştirilmesidir. Başka bir ifadeyle davranışsal bir yapıdır (Lindberg ve Ahçı 63). Birey ne kadar çok çevre ile etkileşime girerse

uyum sürecinin o kadar artacağı ve etkileşim sonucunda öğrendiklerini zihindeki şemalarla başka alanlarda da kullanabileceğini söylenmektedir.

Piaget bilişsel gelişimi, bazı temel kavramlar üzerinden açıklamaktadır(Çapri 49). Bunlar;

✓ *Şema*; Doğum sonrası başlayan bilişsel zihinsel anlamda bireyin çevreyle uyum mücadelesini beraberinde getirmektedir. Dünyaya gözlerini açan bir bebek bu uyum sürecinde çevreden gelen uyarıcıları alıp, geliştirir, değiştirir ya da mevcuttakini olduğu şekilde kabullenir ve bu uyarıcıları birbiri ile bağdaşacak şekilde bir bütün oluşturarak bir araya getirmektedir (Ahioglu-Lindberg 1). Şema kavramı bireyin kendisi ve çevresi ile kurduğu ilişkideki sistemli zihinsel yapılarıdır. Bu bağlamda, zihinsel örüntüler anlamına gelen şemalar bireyin çevresinden aldığı uyarıcıları bazı durumlara göre ayarlaması ve anlamlı bir şekilde toplu hale getirmesidir.(Arı 1824). Piaget için önemli kavram olan şema, yaşantılar arttıkça zihindeki şemalarda çeşitlenmekte ve zenginleşmektedir. Örneğin, elmanın bilişsel olarak zihnimizdeki şeması kırmızı, yeşil ve tatlıdır ya da ekşidir. Örnekte verilen şema zihnimizdeki besin şeması içerisine girmektedir.

✓ *Örgütleme*; Jean Piaget'e göre insanlar doğuştan iki temel eğilimle dünyaya gelmektedir. Bunlar örgütleme ve uyumdur. Örgütleme, süreçleri düzenli ve istikrarlı duruma getirmek, bu doğrultuda, eş güdüm sağlama, düşünceler ve eylemleri birleştirme sürecidir (Cengiz v.d. 277). Çocuklar büyüdükçe zihinleri de olgunlaşacak, basit fiziksel sembolleri ve bilişsel şemaları daha karışık sistemler içinde bir araya getirmeye yani örgütleme yapacaklardır (Helmore 8). Örgütleme, kişilerin mevcut bilgilerinin içerisinde var olan şemaların düzenlenmesi ve birbirleri ile bütünleştirilme sürecidir (Çolakkadioğlu 103). Zihin bu şemaları birbiri ile ilişkilendirerek örgütleme yoluna gitmektedir. Örneğin bireyin zihninde anne şeması, baba şeması ve çocuk şeması mevcut bulunmaktadır. Zihin, bu şemaları birleştirerek aile olarak örgütlemektedir. Sonuç olarak bilgiler ne kadar doğru ve anlamlı örgütlenirse o kadar çok kalıcı öğrenmeler sağlanmaktadır.

✓ *Uyum (Adaptasyon)*; Piaget için bilişsel gelişim açısından önemli olan diğer kavram da uyumdur. Piaget zihinsel gelişimi, yeni kavramlar öğrenirken şemaların uyumunu belirtir ve bu uyumda zihnin dengesizliğe düşerek yeni bir zihinsel uyum olarak yorumlamaktadır (Selçuk 73). Devamlı bir dengesizlik durumunun oluşmaması için yeni nesnelerin kavranması, betimlenmesi gerekmekte olup bu sürece uyum denilmektedir (Bacanlı 84). Birey (organizmanın) çevresi ile etkileşime girerek nesne ve duruma dair oluşturduğu bilgileri geliştirip, çevreye ve etrafında yer alan değişikliklere uyum sağlayabilme olarak da

kavramsallaştırılmaktadır (Çapri 50). Kısaca uyum, zihnimize ki mevcut şemaları kullanarak çevreye uyum sağlama sürecidir

✓ *Özümlene*; kişilerin ilk defa karşılaştığı durum, olay ya da nesne karşısında bilişsel alanda var olan mevcuttaki şema ile işlemleri olarak belirtilmektedir. Böylelikle özümlene, çocuğun kendi zihninde var olan şemaları ve bilişsel yapıları ile yaşamda uyumsuzluk yaşamamasını önleyen bir yapıdır (Morgado 164). Birey durum, olay veya nesne ile ilk defa karşılaştığında önce dengesizlik durumuna düşmektedir. Daha sonra özümlene yolu zihnindeki mevcut şemayı karşılaştığı olay, durum veya nesne karşısında kullanarak yeniden adapte olma sürecine girmektedir

✓ *Düzenleme*; diğer adı uyumsama olarak da geçmektedir. Piaget'e göre bilişsel gelişim için sadece özümlene yapmak yeterli olmamaktadır. Çünkü dışarıdan gelen uyarıcıları açıklamak için sadece mevcut şema kullanmak bilişsel gelişim için yetersizdir. Bazen dışarıdan gelen uyarıcılar karşısında yeni bir şema oluşturmak gerekmektedir Düzenleme ya da diğer adı olan uyumsama, mevcuttaki bilişsel yapıları, ilk defa görülen olay, obje, nesne, problem ve buna benzer kavramları yeniden şekillendirme işine düzenleme adı verilmektedir (Aksüt 119). Örneğin, bireyin zihninde bütün basketbolcuların uzun boylu olduğu şeması mevcutken kısa boylu basketbolcu görünce, kısa boylu basketbolcu olacağına dair şemayı düzenleyerek yeni bir şema oluşturmaktadır.

✓ *Dengeleme*; bireyin özümlene ve uyumsama süresi ile çevresine uyum sağlayarak sistematik bir dengeye gelmesidir (Çapri 51). Piaget'e göre bilişsel gelişim, denge, dengesizlik, yeniden denge durumu olarak değerlendirmektedir. Çocuklar karşılaştığı uyarıcı ile mevcut şemalarını kullanarak açıklayabildiklerinde dengeli duruma gelmektedirler. Bireyler zihinlerinde var olan şema ile açıklayamadıklarında dengesizlik durumuna düşerek yeniden farklı bir şema yeniden dengeyi sağlayabilmektedirler. Dengesizlik uzun sürer ise daha kalıcı öğrenmeler oluşmaktadır.

Piaget bilişsel gelişimi bu dört temel faktörün bilişsel gelişim açısından çok önemli olduğunu da vurgulamaktadır. Piaget'e göre, bu dört etmen çocuğun gelişiminin hız süresini ve bir evredeki kalma süresini belirlemektedir (Ahioğlu-Lindberg 2). . Bu faktörler ise şu şekilde tanımlanmaktadır;

✓ *Olgunlaşma*; Piaget'e göre tüm zihinsel süreçler ve kademeler "zihinsel olgunlaşma" ile oluşmaktadır. Olgunlaşma, vücuttaki organlarının istenen işlevleri yerine getirebilecek seviyeye varabilmesi için, öğrendiklerinden bağımsız olarak, genetik yapıyı etkisiyle

geçirdiği biyolojik bir değişimdir (Senemoğlu 3). Kısaca fiziksel olgunlaşma, bireyin gerekli görevleri yapabilmek için biyolojik olarak zihinsel düzeye hazır hale gelmektir. Piaget'in kalımsal görüşüne göre çocuk istenilen olgunlaşmaya sahip ise o yaşın gerektirdiği yetkinlikleri yerine getirebilmektedir (Erdener 91). Örneğin sosyoloji kavramlarını 18 yaşındaki çocuk anlayabilirken sekiz yaşındaki çocuk anlayamamaktadır.

✓ *Deneyim*; Piaget'e göre deneyim diğer adı ile yaşantı, nesnelere doğrudan ilişki kurmak olarak tanımlanmaktadır. Bireyin yaşantı çeşitliliği ne kadar artarsa bilişsel gelişimi de o kadar artmaktadır. Çünkü yaşantı artışı ile birlikte çocuğun zihninde oluşan şemalarda artmaktadır.

✓ *Toplumsal Aktarım*; Piaget toplumsal olarak diğer insanlar ile etkileşim içinde olmanın önemini de vurgulamıştır. Başka insanlarla iletişim kuran, etkileşime giren bireyler, toplumun yasa ve kurallarını öğrenmektedirler (Ahioglu-Lindberg 3). Başka bir tanıma göre çocuğun kendi çevresindeki ana-baba, akran, öğretmen, akraba gibi kişilerle kurulan iletişim, etkileşim sonucunda meydana gelmektedir (Çapri 51). Örneğin bir çocuğun arkadaşı ile etkileşime girerek bir problemi çözebilmesi, öğretmenin yardımı ile yazı yazabilmesi gibi örnekler verilebilmektedir.

✓ *Dengeleme*; çocuğun mevcut şemaları kullanarak çevreye uyum sağlama süreci olarak belirtilmektedir. Çevrede yeni uyarıcı ile karşılaşan çocuk zihninde mevcut şema olmadığı için dengesizliğe düşmektedir. Ancak çocuk zihninde yeni şema oluşturarak yeniden dengeye gelmektedir. Çocuğun öğrenebilmesi ve bilişsel olarak yenilenebilmesi için devamlı olarak dengenin bozulması ve daha sonra bozulan dengenin tekrar oluşması gerekmektedir (Atay 144-145). Dengeleme faktörü kuramın temel yapısı olduğu söylenebilmektedir.

2.1.1. Jean Piaget Bilişsel Gelişim Dönemleri

Piaget bilişsel gelişimi açıklamaya çalışırken yaş aralıklarına göre dönemlere ayırmaktadır (Çapri 53). Bunlar;

✓ *Duyusal- Motor Dönemi (0-2 yaş)*; bebekte doğuştan var olan refleks devinimlerinden başlayıp amaçlı davranışlara doğru bir eğilim oluşmaktadır (Deniz 73). Bu dönemde bebekte nesne sürekliliği kazanılmakta, önünde olan herhangi bir nesnenin yok olması durumunda o nesnenin olmadığını fark etmesi olarak ifade edilmektedir. Doğadan ayrışma bu

dönem içinde yer almaktadır. İlk olarak bebek kendini diğer nesnelere ayıramaz ve refleksler aracılığıyla (emme, tutuma, yakalama), vücudunu tanımaya çalışmaktadır. Yani bebekte kişi kavramı ben-sen gibi yoktur ve kapı, pencere vb. nesnelere, sıfatlarda yoktur. Bu durum varlık ve yokluğun bilişsel olarak oluşmayan yapısını göstermektedir (Çolaklıoğlu 97).

Bebek artık ilk altı aydan sonra dış dünyayı kendinden bağımsız ayırt etmeye başlamaktadır. Bu dönemin sonuna kadar bebek nesnelere olayları durumları zihninde sembol olarak oluşturmakta, resimsel olarak betimlemektedir. Piaget bu duruma düşüncenin başlangıcı olarak isimlendirmektedir. Dönemin başında, bebek deneme yanılma yoluyla öğrenerek bilişsel yetenek kendini göstermeye başlaması ile beraber altı aydan sonra nesnelere, canlıları ve olayları zihninde temsil edebilme, yeniden canlandırabilme yetisi ve düşünme becerisinin sinyallerini vermeye başlamaktadır (Baillargeon v.d. 204-206). Yine bu dönemde bebeklerin zihinsel düşünme becerisi, problem çözme becerisi olgunlaşmaya bağlı olarak basit düzeydedir. Örneğin çocuk oyun parkında oynarken topunun dışarı kaçmasından dolayı topunu almadan önce çevresini gözler daha sonra topu alabilmek için nesneyi bulur ve kullanılır (Senemoğlu 41).

✓ *İşlem Öncesi Dönem(2-7 yaş);* Piaget'in 2-7 yaş aralığını kapsadığı bu dönemin başında çocuklar, bir kısıtlı sözcük dağarcıkları ile sembolik düşünebilmektedirler (Aydın 37-38). Piaget okul öncesi dönemde çocuklar bilimsel süreç becerilerini bilinçli olarak kullanamadıklarını belirtmektedir (Ayvacı 7). Bunun sebepleri arasında çocuklarda neden sonuç ilişkisi oluşmadığı için mantıksal düşüncenin de görülmemesidir. Bu döneme işlem öncesi dönemi denilmesinin sebebi çocukların işlem yapacak bilişsel düzeye sahip olamamasından kaynaklanmaktadır (Macleod 145). Piaget işlem öncesi dönemi iki alt başlık altında ele almaktadır.

Sembolik evre, 2-4 yaş aralığı içerisinde yer almaktadır. Bu evrede çocuk var olan nesnelere zihninde oluşturabilmek için bazı semboller kullanarak (mış gibi oyunlar resimler v.b.) açığa çıkarmakta, cansız nesnelere canlıymış gibi düşünebilmekte (animizm) ve benmerkezcilik (egosantrizm), olaylara başka birinin gözünden bakabilmektedir.(Adıbatmaz ve Yıldırım 3).

Sezgisel evre, Piaget'e göre bu evre 4-7 yaş aralığını kapsamaktadır. Çocuk, gerçek cisimlerin yerine geçen zihinsel sembollere şekillendirir, durum ve olaylara işaret etmek için kelimeleri kullanır, objelere gruplandırabilir, temel seviyede akıl yürütebilmektedir (Tan 25). Bu evrede sabit tek yönlü bir mantık vardır (Yapıcı 57). Bu durum özelden özele akıl yürütme

olarak belirtilmektedir. Örneğin kahvaltı ile yumurtayı eş değer tutan çocuk yumurta yemediğinde kahvaltı yapmadığını söyleyebilmektedir. Yine bu dönemde çocukta odaklaşma, sıralama, sınıflama, tersine çevirme ve korunum gibi kavramların oluştuğu görülmektedir. Odaklaşma; çocuğun aynı anda bir problemin tek bir yönüne odaklanabilmesi, sıralama; çocuğun farklı uzunluktaki bir grup çubuğu boyu en uzun olandan en kısa olana doğru sıralayamaması, sınıflama; çocuğun mantıksal işlemler yapamadığı için nesnelere benzerlik ve farklılıklarına göre sınıflayamamaktadır (Çapri 59). Korunum, bir nesnenin dış olarak görünümünü deyişse de sayı, miktar, ağırlık, hacim gibi belli niteliklerinin aynı kalma durumudur (Özyürek v.d. 8). Örneğin, çocukların kâğıt para yerine bozuk parayı tercih etmesi korunumun gelişmediğini göstermektedir. Bu sebeple çocukta mantıksal düşünce süreci, korunumu kazanması ile başlamaktadır.

✓ *Somut İşlemler Dönemi (7-11yaş)*; Bu evrede çocuğun bilişsel olarak gelişim süreçleri önemli anlamda gelişmekte ve daha önceki evrelerde çocuk zihinsel süreç içeren işlem yapamıyorken bu dönemde zihinden işlem yapabilmektedir (Cüceloğlu 349-352). Piaget çocukların zihninden yaptığı bu işlemlere operasyon adını vermekte ve çocuk oyun aracılığı ile somut operasyonları meydana getirmektedir (Solso 459). Nesnelere iç özelliklerini kavrar, sınıflama, sıralama, geçişlilik, sayı/mekân/nesne korunumu, tersine dönüştürme, odaklaşma, basit düzeyde mantık yürütebilir, organize ve mantıklı düşünme becerisi gelişir, bilimsel çalışma yapabilir (somut nesnelere üzerinde), tümevarım düşünme biçimi gelişir (Yapıcı 13-14). Piaget'e göre bu dönemde çocuk odaktan uzaklaşmaya başlamasıyla benmerkezcilikten kurtulmakta ve empati yeteneği ortaya çıkmaktadır (Bacanlı 69). Bu dönemde gittikçe soyutlaşan zihinsel işlemler dizisi vardır(Tan 26). Çocuk benmerkezcilikten ve odaktan uzaklaştığı için basit soyut olan zihinsel işlemleri de yapabilmektedir. Bu süreçleri çocuk birden değil sırasıyla tek tek yapabilmektedir. Çocuk artık dönüşümsel düşünebilmektedir. Zaman kavramlarını yerlerine göre doğru oluşturmaktadır. Örneğin, işlem öncesi dönemde "dün pikniğe gideceğiz" gibi zaman kavramını yerine oturtamazken artık "dün pikniğe gittik" diyebilmektedir.

Soyut İşlemler Dönemi (11 yaş ve üstü); Piaget'e göre on bir yaş civarındaki bireyler soyut işlemler dönemine geçmekte ve ortalama olarak 15-20 yaşlarında çocuklar bu evreyi tamamlamaktadırlar (Santrock 95). Çocuklar bu dönemde soyut, sistemli ve bilimsel bir düşünme kabiliyeti oluşturabilmektedirler (Başaran ve Özçelik 27). Somut işlemler döneminde çocuk sadece sembollerle düşünürken, soyut işlemler döneminde seçenekler üzerinde düşünebilmekte ve tümdengelim düşünce tarzı gelişmektedir. (Cüceloğlu 352-353). Yani çocuk

bütünden parçaya giderek düşünebilmektedir. Düşünce becerisini üst seviyede sistematik çerçevede koordine etme yeteneğinin gelişmesiyle var olan dünyadan varsayımsal dünyaya geçebilmekte ve gerçeklik tarafından hemen harekete geçirilmeyen düşünce sistemleri bu şekilde uyarılmaktadır. Bu varsayıma dayalı düşünmeye eğilim, oldukça üst düzeyde soyut düşünmeye sevk etmekte ve soyut işlemlerdeki çocuk, ahlâk, inanç, aşk, var olma gibi meseleler üzerinde kafa yorabilmektedir (Solso 463). Çocuklar bu yaş aralığında soyut kavramlarla düşünme, oranlar/cebirsal dönüştürmeler ve diğer saf soyutlamalar, mantıksal akıl yürütmeler (klasik mantık), değer ve inanç sistemini yapılandırma gerçekleştirmektedirler (Bacanlı 92). Bu dönemin diğer önemli kavramı çocuğun hipotetik düşünce yapısı gelişmektedir. Yani bire bir münazara yaparken, bulunduğu gruba verilen konuyu, o konuyu benimsemese bile tartışmanın hatırı için o konuda fikir üretip savunabilir veya hipotetik düşünmeye ağırlık veren satranç oyununu oynamaya başlayabilir (Bacanlı 70). Hipotetik düşünce, olasılıklı düşünce ya da varsayıma dayalı düşüncedir. Örneğin uzaktan eğitim alırsam, ücretli öğretmenlik yaparsam gibi ihtimaller üzerine düşünceler kurabilmektedir.

2.1.2.Finansal Okuryazarlık Eğitiminde Jean Piaget Bilişsel Gelişim Kuramı

Piaget'in bilişsel olarak gelişiminde yer verdiği şema kavramı, çocuğun kendisi ve çevresiyle etkileşimi sonucu öğrenilen bilgilerin zihinde oluşan çerçeve olarak ele almaktadır. Buna bağlı olarak çocukta finansal okuryazarlık eğitimi verilirken önce finansal kavramlarla ilgili çocuğun zihninde şemalar oluşturulması gerekmektedir. Diğer bir önemli nokta ise Piaget'in belirttiği üzere yaşantılar ne kadar çok artarsa zihinde oluşan şemaların da o kadar zenginleşeceği. Bu durumda çocuklarda finansal okuryazarlık eğitiminde teorik bilgilerden ziyade konu ile alakalı gerçek örnekleri sunulması gerekmektedir. Örneğin, gerçek yaşamda çocuğunuzla alışverişe giderek alınan ihtiyaçlar uygun liste belirleyip çocukların zihninde bütçe şeması oluşmaktadır. Ya da ihtiyaçların alınırken hangi ödeme aracının kullanılacağı çocuğun zihninde para, kredi kartı şemasını oluşturmaktadır.

Piaget'in örgütlenme kavramına göre çocuklar olgunlaştıkça daha fazla şemayla karşı karşıya kalmaları sonucunda zihindeki bilgilerle ilgili şemaları bütünleştirerek örgütlenme yoluna gitmektedirler. Yani çocuk ekonomi ile ilgili yeni şemalar oluşturdukça Piaget'e göre zihin bu şemaları birbiri ile ilişkilendirerek bir bütün haline getirip örgütlenmektedir. Örneğin, para-biriktirme-harcamayı azaltma şemaları örgütlenerek tasarruf kavramını zihinde oluşturmaktadır.

Uyum kavramını ele alan Piaget, çocuğun yeni bir şemayla karşılaşınca zihninde var olan şemayı kullanarak uyum sürecine girmesiyle özümleme yapar ya da zihindeki şema yeterli gelmeyince dengesizliğe girerek düzenleme yapmaktadır. Örneğin gelir ya da kazanç kavramını ilk defa duyan çocuk zihninde var olan şema ebeveynlerinin sabah işe gidip çalışmaları karşılığında aldıkları para olarak tamamlayabilmektedir. Bu durum özümlemeyi açıklamaktadır. Ancak çocuğun zihninde sadece ebeveynlerin çalışarak elde ettikleri para olarak bilenen şema varken yatırımdan elde edilen gelir ile karşılaşınca zihin önce bir dengesizlik durumuna düşer daha sonra da yatırım ile ilgili zihinde yeni şema oluşmaktadır. Bu durum da düzenlemeyi açıklamaktadır.

Piaget'in olgunlaşma kavramına örnek olarak, enflasyon kavramını on sekiz yaşındaki bir çocuk algılayabilirken beş yaşındaki bir çocuk anlayamamaktadır. Bu sebeple zihinsel olgunluk finansal okuryazarlık eğitimi için önemli bir yere sahip olmaktadır.

Piaget bilişsel gelişimdeki bireylerle etkileşimi toplumsal aktarım kavramıyla açıklamaktadır. Çocuk bilgiyi sadece öğretmen ile değil anne, baba, akranlarıyla etkileşime geçerek herhangi bir problemi çözebilmektedir. Örneğin finansal kavramı ilk olarak çocuklar anne ve babalarından öğrenerek yaşantılar yoluyla kalıcı öğrenmeler sağlayabilmektedir. Ya da kendi akranlarıyla basit finansal konularda bilgi paylaşımları yapılarak etkin öğrenme oluşturabilmektedir.

Piaget'e göre her yaşın bilişsel olarak getirdiği bir olgunluk seviyesi mevcuttur. Piaget bilişsel gelişimi dört döneme ayırmaktadır. Finansal okuryazarlık eğitimi için yaş aralıklarını Piaget'in bilişsel gelişim dönemlerine göre belirlenebilmektedir.

Duyusal-Motor Dönemi; bu dönem çocuğun 0-2 yaş bilişsel gelişim sürecini kapsamaktadır. Piaget bu dönemde yer alan bebek dünyayı refleksler anlamlandırmaya çalışmaktadır. Başlangıçta kendini diğer nesnelere ayıramayan bebek emme, tutma, kavrama gibi reflekslerle vücudunu tanımaya başlamaktadır. Sen, ben gibi kavramlar henüz bilişsel olarak yerleşmemiş olup varlığın ve yokluğun bilince değildir.

Dönem incelenip bilişsel gelişim süreci göz önüne alındığında çocuğun bilişsel olgunluk seviyesine ulaşmadığı için finansal okuryazarlık eğitimi bu dönem yaş aralığında verilmesi mümkün değildir.

İşlem öncesi dönemde çocuğun bilişsel gelişim açısından yapısı incelendiğinde bazı özellikleri dikkate alarak finansal eğitim konusunda karar verilmektedir.

- Çocuğun bu dönemde odaklanma yapısı gelişmemiştir. Örneğin çocuk bu yaş aralığında hem çizgi film izleyip hem de yemek yiyemez. Bu bilişsel gelişim yapısında olan bir çocuğa para kavramını anlatabilmek mümkün değildir.

- Çocuk kendi bakış açısı ile diğerlerini bakış açısını ayıramamaktadır. Örneğin çocuk herhangi bir şeyi sevmiyorsa herkesin sevmediğini düşünmektedir. Diyelim ki çocuğa doğru tüketim davranışını öğreteceğimiz zaman kendisi için ihtiyaçlar, istekler listesini yaparken bu listenin herkes için geçerli olduğunu düşünecektir. İkisi arasındaki kavramların diğer bireylerde farklılık göstereceğini idrak edemeyecektir.

- Çocuk bu yaş aralığında canlı-cansız ya da cansız-canlı ayrımı yapmamaktadır. Örneğin çocuğa para verildiğinde yere düşürdüğünde paradan özür dileyebilmektedir. Çünkü paranın işlevsel görevinin ne olduğuna dair kalıtsal olarak bilişsel olgunluk seviyesine ulaşmamaktadır.

- Çocuğun tersine çevirme yapısı oluşmamaktadır. Örneğin 1'den 10'a kadar sayabilirken, 10'dan 1'e doğru geriye saymamaktadır. Bu bilişsel yapıdaki bir çocuk zaten parayla ilgili hesaplamalar yapamayacaktır.

- Bu dönemin diğer önemli bir kavramı ise çocuğun bu yaş aralığında korunum kazanamamış olmasıdır. Örneğin çocuğun önüne 200 TL kâğıt parayı koyup yanına on tane 1 tl koyarsanız çocuk 200 TL'yi değil on tane olan 1 TL'yi seçecektir. Çünkü çocukta sayı olarak bozuk para kâğıt paradan daha fazla görüldüğü için bu seçimi yapacaktır. Bu sebeple bu bilişsel gelişim seviyesindeki bir çocuğa finansal okuryazarlık eğitimi verilmesi mümkün değildir.

Somut İşlemler Dönemi, çocuğun 7-11 yaş aralığını kapsamaktadır. Önceki dönemlere göre bu dönem çocukta bilişsel gelişim olarak ciddi ilerlemeler oluşmaktadır. İşlem öncesi dönemde yapamadığı birçok zihinsel süreçleri bu dönemde yapabildiği görülmektedir.

- Piaget bu dönemde çocuğun odaktan uzaklaşmaya başladığını söylemektedir. Yani aynı anda birden fazla işleme odaklanabilmektedir.

- Bu dönemde herkesin farklı bakış açılarına sahip olduğunu ve herkesin kendisi gibi düşünmediğini kavramaya başlamaktadır. İstekler ihtiyaçlar listesini belirtirken bunun sadece kendisine ait olduğunu idrak edebilmektedir.

- Çocuk canlı-cansız ayrımı yapabilmekte ve tersine çevirebilme kabiliyeti gelişmiştir. Artık 1'den 10'a kadar sayabildiği gibi 10'dan 1'e doğru geriye sayabilmekte ve basit matematik işlemlerinde sağlamalar yapabilmektedir.

- Piaget'e göre korunum bu dönemde kazanılmaya başlamaktadır. Önceki örnekte de verildiği gibi çocuğun önüne on tane 1 TL ve bir tane 200 TL koyduğumuzda 200 TL'nin daha fazla para olduğunu kavrayabilmektedir.

- Somut işlemler döneminde Piaget çocuk somut nesnelere üzerinde bilimsel çalışmalar yapabildiği söylemektedir. Örneğin çocuğun harçlığı ile bütçe kavramı oluşturarak sabit giderlerini açıklayıp bu sabit giderlerini belirlemesini, değişken giderlerini açıklayıp ve değişken giderlerini belirlemesini isteyip bunlara uygun tablo hazırlayıp basit düzeyde mali tablo oluşturulması istenilebilir. Bu sayede çocuk ilerde kendi parasını kazandığı zaman para yönetimini nasıl sağlayacağını basit düzeyde bu yaşlarda öğrenmiş olacaktır.

- Yine bu dönemde Piaget çocuğun tümevarım olarak zihinsel yapısı geliştiğini söylemektedir.. Bu düşünce yapısı çocuğun analitik düşünebilme sürecinin de gelişebildiğini göstermektedir. Örneğin çocuk bu yaşlarda tüketim bazında bir malın talebinin ya da satışların mevsimsel durumlara göre değişebileceğini anlayabilir ve tümevarım olarak düşünebilmektedir. Yaz aylarında sıcaklığa bağlı olarak buzlu kahve satışlarının talebinin arttığını anlayabilir. Bu nedenle yazın soğuk içeceklerin fazla talep gördüğü için fazla satılıyor ve fiyatları da artış olduğu sonucuna varabilmektedir. Bu yaş aralığında yaşlarda basit düzeyde arz-talep mantığı oluşturabilmektedir.

- Çocuğun dönüşümsel düşünebilmektedir. Artık zaman kavramını yerli yerinde kullanabilmektedir. Örneğin enflasyonu basit düzeyde paranın zamanla değer kaybına uğradığını anlatılabilir. Ya da yine çok basit düzeyde bankalardaki paranın kısa vade ve uzun vadeye bağlı olarak faiz kavramı açıklanabilir.

Sonuç olarak Piaget'in bilişsel gelişim kuramı bazında ele alındığında finansal okuryazarlık eğitiminin somut işlemler döneminde başlaması gerektiği görülmektedir. Dönemin yaş aralığı incelendiği zaman finansal okuryazarlık eğitiminin ilköğretim birinci sınıftan başlanması gerekmektedir.

Soyut İşlemler Dönemi; Piaget bu dönemin yaş aralığını 11 yaş ve üstü olarak ele almakta olup genel olarak 15-20 yaş arasında bu dönemin tamamlandığını belirtmektedir. Artık çocuk soyut işlem döneminde zihinsel olgunluk seviyesi sebebi ile soyut kavramları kavrayabilmekte ve yorumlayabilmektedir.

- Piaget bu dönemde çocuğun bütünden parçaya giderek tümdengelim düşünce yapısı oluştuğunu söylemektedir. Tümdengelim ve tümevarım düşünce yapısının gelişmesi finansal eğitimde önem taşımaktadır. Çünkü iktisadi kavramların anlaşılıp yorumlanması, neden sonuç ilişkisi içerisinde açıklanabilmesi için bu iki yönetime sıklıkla

başvurulabilmektedir. Örneğin çocuğun tümdengelim düşünce yapısı oluşabildiği için geçmişte yaşanan ekonomik krizlerin sebepleri ile günümüz ekonomik yapısını tümdengelim yöntemi ile yorumlayabilmektedir. Böylece gelecekte finansal açıdan daha duyarlı bir vatandaş konumuna gelebilecektir.

- Soyut işlemler döneminde çocuk oransal ya da cebirsel işlemler gibi mantıksal akıl yürütmeler yapabildiği gibi çocuğun ahlâk, değer, inanç yapısı bilişsel gelişim açısından geliştiği de görülmektedir. Örneğin bankacılık sistem yapısını tam kavrayabilir vade mantığı ile faiz hesaplamaları yapabilmekte ve faiz problemleri çözebilmektedir.

Bu dönemde ahlâk kavramının gelişmesine bağlı olarak her çocuk geleceğin bir vergi adayı olacaktır. Her bilimde olduğu gibi ekonominin de kendi içinde bir ahlâkı mevcuttur. Çocuklara bu yaşlarda vergi mantığını öğretip ve gelecekte devletine önemli görevi olan vergilerini düzenli olarak vermeleri gerektiği aşılmalıdır. Ticarete, pazarlamada, üretimde, tüketimde bu ahlâk yapısı çocuklara bu dönemde öğreilmeye başlanmalıdır.

- Dönemin önemli kavramı olan hipotetik düşünce yapısının çocukta oluştuğunu söylenmektedir. Örneğin çocuk günlük hayatında parasal olarak sorun yaşadığı zaman alternatifler üretebilecektir. Ailemden biraz para isteyebilirim ya da hafta sonu bir kafede çalışabilirim diye düşünebilmektedir. Başka bir örnek verilecek olursa tasarruflarını arttırmak istediğinde harcamalarını azaltabileceğini, tatillerde belli günlerde çalışıp parasını daha çok biriktirebileceği gibi çözüm yolları bulabileceği düşünce yapısı oluşmaktadır.

Genel olarak Piaget'in bilişsel gelişim kuramını çocuğun bilişsel gelişiminin olgunluk seviyesine göre finansal okuryazarlık eğitiminin hangi yaşlarda hangi kavramlar nasıl öğretileceğine dair ele alınarak finansal eğitimin ilkökul, ortaokul ve lise yıllara tekabül ettiği görülmektedir.

2.2. Lev Semenoviç Vygotsky Bilişsel Gelişim Kuramı

Rus psikolog olan Vygotsky'nin kuramı kültür ve toplumun çocuğun bilişsel gelişimini oluşmasında elzem olduğunu savunmaktadır (Hamamcı ve Hamamcı 127). Vygotsky bilişsel gelişimin kaynağını sosyal biliş olarak belirtmektedir. Piaget kalıtım ağırlıklı çalışırken, Vygotsky sosyal yapılandırmacılık, kültür ve çevre ağırlıklı çalışmaktadır. Ancak kalıtımı da yok saymamaktadır.

Vygotsky'ye göre, çocuklar yaşadığı toplum kültürünü ile düşünme ve davranış yapısını kazanabilmesi için toplumun daha bilgili bireyleriyle sosyal anlamda iletişim içerisinde olması

gerekli olup bu iletişim sadece bilgili yetişkinlerle değil bir konuda bilgi ve becerileri daha gelişmiş akranlar da olabilmektedir (Gönül ve Atalay 542). Sosyal çevre ile etkileşim, ister bilgili yetişkin olsun ya da bilgili akran çocukların kültürel etkinliklerde bulunmasını sağlamakla birlikte düşünme becerilerini de geliştirmektedir. Bu sebeple Vygotsky'e göre sosyal aktarım, çevre kavramı, iletişim sosyal iş birliği aracılığı ile çocukların düşünce gelişimi sürecinde olumlu etkiler yaratmaktadır. Örneğin sayıları öğrenmeye başlayan çocuk bu konuyu daha iyi bilen yakın arkadaşından öğrenmeye başlarsa daha kalıcı öğrenme sağlanmaktadır. Bu durum da işbirlikçi öğrenmeyi göstermektedir (Kol 7). Vygotsky'nin kuramı iş birliğine dayalı öğrenmeyi destekleyen kuramdır.

2.2.1. Lev Semenoviç Vygotsky Bilişsel Gelişim Aşamaları

Vygotsky'nin bilişsel gelişim kuramında bazı temel kavramlar bulunmaktadır (Çapri 63). Bunlar;

✓ Anlamlandırma; Vygotsky, çocuklar öğrenme sürecinden geçerken bilim ile ilgili kavramları ve kazandıkları düşünceleri çevrelerinde bulunan yetişkinlerden öğrendiklerini düşünmektedir (Şirin 202).

✓ Bilişsel Gelişim Araçları; Çocuğun bilişsel gelişimini sağlayan araçlar, kültür, dil ve çocuk için çevresinde bulunan önemli kişiler olup bunların ne şekilde olduğu, kapasitesinin ne kadar olduğu bilişsel gelişimi şekillendirmekte ve gelişim hızını etkilemektedir (Atak 171). Bu sebeple çocuğun çevresindeki kişiler ne kadar bilgili ve kültürlü ise çocuğun bilişsel gelişimi de hızlı ve etkili olmaktadır.

✓ Yakınsak Gelişim Alanı; Vygotsky çocukların bir görevi başka kişilerden yardım almadan gerçekleştirdiği gerçek gelişim düzeyiyle, başkalarının yardım ve rehberliğinde gerçekleştirdiği potansiyel gelişim düzeyi arasındaki farka yakınsak gelişim alanı adını vermektedir (Çapri 64). Örneğin başkalarının yardımı ile 100 kelime öğrenebilen çocuk, tek başına 20 kelime öğrenmekte ve aradaki fark yakınsak gelişim alanı olduğu için demek ki çocuk başkalarının yardımı ile 80 kelime daha fazla öğrenebilmektedir. Bu sebeple Vygotsky'e göre yakınsak gelişim alanı oldukça önem taşımaktadır.

✓ Yapı İskelesi; Vygotsky, yapı iskelesini, çocukların öğrenemediği herhangi bir işi veya bilgiyi yetişkinlerin ya da akranlarının rehberliği ile öğrenebilmeleri, onların yardımı ile iskelet kurabilmeleri olarak açıklamaktadır (Kapanadze 183). İskelet kurma, öğretmenlerin öğrencilere bilinenden bilinmeye doğru rehberlik etme yolu olup, bilgiyi küçük parçalara ayırıp,

sonrasında yapılandırmaya doğru liderlik etme ve genişletme biçimidir (Benson 126-127). Vygotsky, yapı iskelesi kavramını, işlevsel olarak Yakınsak Gelişim Alanı ile kavramsallaştırmıştır. Yakınsak gelişim alanını, yetişkinlerin gözetimi altında ya da daha iyi kapasiteye sahip akranlar ile işbirliği yoluyla geliştirilen problem çözme tekniği olarak açıklarken yapı iskelesini ise, bir uzman, iyi bilgilendirilmiş bir kimse ya da akran öğrencilere hedeflerine ve amaçlarına ulaşmada yardımcı olabilen, önceden öğrenmiş oldukları becerileri, iş ve yaklaşımları kullanmalarını sağlayarak bu becerilerde ustalık düzeyinde kendilerini geliştirmelerini sağlayabilen kişiler olarak tanımlamaktadır (Winne ve Hadvin 322-324). Yapı iskelesi öğrencinin yaratıcılığı ortaya çıkarma açısından önemli bulunmaktadır.

2.2.2. Finansal Okuryazarlık Eğitiminde Lev Semenoviç Vygotsky Bilişsel Gelişim Kuramı

Vygotsky'nin kuramından yola çıkarak finansal okuryazarlık eğitiminin çocuklar üzerinde etkisi incelenebilmektedir.

Vygotsky anlamlandırma kavramı ile çocuğun öğrenme sürecini çevrelerinden edindiği bilgiler doğrultusunda şekillendiğini dile getirmektedir. O zaman ilk önce çocukta finansal okuryazarlık farkındalığı kazandırabilmek için bu konuda bilgili olan bireylerle etkileşiminin sağlanması gerekmektedir. Örneğin çocuğun bulunduğu ortamda ekonomi kavramları ile konuşulması bu çalışmayı doğrulamaktadır. Ya da finansal okuryazarlık eğitiminde bankacı mesleğine sahip olan bireyin sınıfa gelerek açıklamalar yapması gibi örneklendirmeler verilebilmektedir.

Diğer kavram yakınsak gelişim alanıdır. Vygotsky bu kavramı çocukların kendi başlarına yaptıkları gelişimsel düzey ile başkalarının yardımı ile yaptıkları gelişim düzeyindeki arasındaki fark olarak belirtmektedir. Çocuk kendi başına daha az şey öğrenirken başkasının yardımı ile daha çok şey öğrenebilmektedir. Örneğin sınıf içerisinde öğretmen rehberliğinde ekonomik kavramları konu alan bazı drama çalışmaları yapılabilmektedir. Bütçe, harcama, ihtiyaçlar listesi, arz-talep, enflasyon konulu etkinlikler ile çocuklar etkileşime girerek finansal okuryazarlıkla ilgili bilgilere sahip olabilmektedirler. Ya da aileleri ile beraber bankaya gidip ilgili işlem yapılırken temel ekonomik kavramlar açıklamalar yapılabilir. ATM de beraber para çekim işlemleri gerçekleştirilebilir.

Vygotsky'nin belirttiği diğer kavram ise yapı iskelesidir. Yapı iskelesi, çocuğun daha önce olan bilgisini uzman ya da ilgili konuda bilgili olan kişi tarafından detaylı öğretilerek

uzmanlaştırmaktır. Örneğin paranın ne olduğunu bilen bir çocuğa, öğretmen, ebeveyn ya da başka uzmanlar tarafından paranın sadece tüketim aracı olarak kullanılmadığını aynı zamanda tasarruf ve yatırım aracı olarak da kullanılabileceğini öğretmek mevcut bilgisi ilerleterek içselleştirilebilmektedir.

Sonuç Vygotsky'nin kuramını finansal okuryazarlık eğitimi için değerlendirildiğinde çocuğun finansal konu açısından ne kadar çok çevre veya toplum ile temas girerse finansal konularda o kadar çok bilgiye sahip olacaktır. Finansal eğitim anne baba ile başlayıp daha sonra öğretmen aracılığı ile detaylandırılıp ve en son çevresel olarak çocuğun finansal yapıya maruz bırakılması ile gelecekte iyi bir para yönetimine sahip olabilecektir.

2.3.Öğretim Yöntem ve Teknikleri

Finansal okuryazarlığın öğretilmesi kadar nasıl öğretileceği de önem taşımaktadır. Öğretim sürecinde kalıcı öğrenmeler sağlayabilmek için hangi öğretim yöntemlerinin hangi materyallerin hangi öğretim stratejilerinin ve tekniklerinin hangi yaşlara göre kullanılması gerektiğinin bilinmesi gerekmektedir.

Öğretim yöntem ve teknikleri üç başlık altında oluşmaktadır (Yılmaz 500). Bunlar öğretim stratejisi, öğretim yöntemleri ve öğretim teknikleridir.

2.3.1.Öğretim Stratejileri

Öğretim stratejisi, eğitim yaklaşım ve modelleri çerçevesinde belirlenmiş hedef ve ilkeleri gerçekleştirmek için eğitim koşulları ile öğrencilerin seviyesine göre yöntem, teknik, materyal, araç-gereç, etkinlik gibi eğitim kaynaklarını planlama ve uygulanmasıdır (Yeşilyurt 4). Öğrenciye öğretilmesi istenen hedef ve kazanım için uygulanan stratejilerdir.

Öğretim stratejileri 3 şekilde sınıflandırılır (İnandı ve Esen 352-354). Bunlar;

Sunuş Yoluyla Öğretim Stratejileri

Buluş Yoluyla Öğretim Stratejileri

Araştırma-İnceleme Öğretim Stratejileri

Sunuş Yoluyla Öğretim Stratejisi, David Ausubel tarafından geliştirilmiştir. Bu yaklaşım, öğretmenin vermiş olduğu emek ile düzenlenerek ve önceden var olan bilgilerle bağlantı kurularak sunulan bilginin öğrenci tarafından yorumlanarak öğrenilmesini esas alan, öğrenci-öğretmen etkileşiminin yoğun olduğu bir yaklaşımdır (Temizöz ve Koca 92). Ausubel,

Anlamalı Öğrenme Teorisi ile öğrencinin bilgiyi anlam katabilmesi için çalışmalar yapmış ve öğrencilere anlatılan kavramların hedef kazanıma yönelik uygun ve sistematik materyal kullanılabilmesi durumunda anlamlı öğrenmeler sağlanabileceğini belirtmektedir ve anlatılan kavramların aktarılan kişiler tarafından öğrenmeye istekli olması şartı taşımaktadır (Çapri 352).

Bu stratejinin dört temel özelliği olup bunlar (Sözer 75-88);

-Öğretmen ve öğrenci arasında yoğun bir etkileşim olup aktif katılım olması gereklidir. En başta öğretmen aktif durumdayken konular işlendikçe öğretmen aktifliğini giderek azaltmakta, öğrenciler fikirlerini örnekler vererek açıklamakta ve tartışmaktadırlar. Birbirleri ile karşılıklı bilgi alışverişinin olması gerekmektedir Çünkü öğretmenin öğrencinin öğrenmediğini bilmesi ve yanlış var ise geri bildirimler vererek düzeltmesi gerekmektedir.

- Öğrencilere çok ve çeşitli örnek verilmelidir. Örneklerin birbirine benzer ve yakın olmamasına ve farklı özellikler içermesine dikkat edilmelidir.

- Öğretim süreci genelden özele doğru hiyerarşik gitmelidir. Önce genel kapsamlı konular verilmeli daha sonra özel, dar kapsamlı konular işlenmelidir. Bu sebeple tümdengelim mantığı vardır. Bu öğretim stratejisi daha çok soyut olan karmaşık ve zor kavramların öğretilmesinde etkili olmaktadır.

Öğrenmeyi etkileyen en önemli faktör öğrencinin önceden var olan bilgilerini ortaya çıkararak uygun şekilde öğretim planları belirlenmekte ve bunlar arasında bir ilişki varsa öğrenme anlamlı olacaktır (Çakıcı v.d. 73). Ausubel ezbere öğrenmeyi değil anlamlı öğrenmeyi savunmaktadır.

Buluş Yoluyla Öğretim Stratejisi: Jerome Bruner tarafından 1960 yılında ortaya çıkmıştır Öğrenmeyi aktif bir süreç olarak ele almakta ve eğitim-öğretim faaliyetlerinin öğrencinin aktif katılımıyla gerçekleştirmesini belirtmektedir (Teker 837). Bu stratejide öğretim süreci “problem çözme” şeklinde sürdürülmekte ve öğrenciler öğretim sürecinde ortaya çıkan çözebileceği problemlerle yalnız bırakılmalı, parçaları keşfederek, bağlantılar kurarak heveslendirilmelidir (Gökalp 23). Buluş yoluyla öğretim stratejisinde, kalıcı gerçekleşmesi için öğretmenlerin rehberlik ve yönlendiricilik görevini tam ve yerinde yapması gerekliliği ile alakalı büyük sorumluluk yüklemektedir (Tangülü 115). Bu stratejide öğretmenin zamanı etkili ve yerinde kullanması gerekmektedir.

Buluş yoluyla öğretim stratejisinde öğrenme yaşantıları düzenlenirken parçadan bütüne bir süreç ile ilerlenmeli, öğrencilerin kavram ve genellemeleri anlayabilmesi için uygun örnekler verilmeli ve seçilen örnekler öğrencilerin gelişimsel özellikleri ve hazır bulunuşluğuna

uygun olmalıdır (Yıldızlar 37). Genel olarak sunuş yoluyla öğretimde tümevarım mantığı ile çalışmaktadır.

Buluş yoluyla öğretim stratejisi somut, kolay ve basit konularda daha çok etkili olmaktadır. Bu stratejiyi kullanan öğretmen öğretim yöntem ve tekniği olarak; tartışma ve örnek olay ilgili yöntemlerinden birini kullanabilmekte, öğretim tekniği olarak da küçük grup, büyük grup tartışması, soru cevap, çember, zıt panel, münazara, açık oturum vb. teknikleri eğitim ortamında kullanmaktadır (Taşyürek v.d. 355). Kısaca bu strateji ile öğrenci mevcut bilgilerini kullanarak yeni bilgiler öğrenebilmektedir.

Araştırma- İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisi; J. Dewey ve D. Suchnan tarafından geliştirilmiş olup bu yaklaşımda öğrencilerin araştırma ve inceleme yaparak öğrenmeleri sağlamaktadır ve öğrenciye direkt hazır bilgi vermek yerine hayatta kendi yolunu bulabilmesi için düşünmeyi esas alan yer olarak görmüştür (Aykut 6). Bu stratejideki temel amaçlardan biri öğrencinin gerçek hayatta karşılaşacağı problemlere birden fazla çözüm üretilmesini öğretmektedir. Ortaya koyulan herhangi bir problem ile sınıf içi veya sınıf dışında yapılan faaliyetlerle problem çözme sürecini ele almaktadır.

Bu strateji daha önceleri matematik, fen bilgisi gibi doğa bilimlerinde uygulamalı olarak kullanılırken daha sonra, yapılan araştırmalar sonucunda, bütün konu alanlarında kullanılabilir (Aykut 6). İlgili stratejide seçilen konular günlük hayattaki problemlerle aynı olmaktadır.

Öğretmen merkezli değil öğrenci merkezlidir. Öğretmen rehber konumunda olmakla birlikte gözlemci ve denetleyicidir. Öğrenci ise, ilgili problem karşısında tek başına ya da öğrenci arkadaşları ile araştırıp inceleyerek çözüm yolları üretmektedir.

Araştırma-inceleme yoluyla öğretim stratejisinin aşamaları şu şekildedir (Kaya ve Erdik 189-190);

- 1) Problemin öğrenciler tarafından fark edilmesi, hissedilmesi
- 2) Problem durumunun tanımlanması ve netleştirilmesi
- 3) Probleme ilgili hipotezlerin kurulması
- 4) Problemin çözülmesi için yöntem geliştirme ve verilerin, kanıtların toplanması
- 5) Toplanan veri ve kanıtların analizi, analiz sonuçlarının karşılaştırılması, yorumlanması, hipotezlerin test edilmesi ve sonuca ulaşılmasıdır.

Sonuç olarak bu öğretim stratejisi ile hedeflenen öğrencinin sorunlarla karşılaşır çözümler üretebilmesini öğrenerek hayata hazırlanmasıdır.

2.3.2.Öğretim Yöntemleri

Öğretim yöntemi, bir problemi çözüme ulaştırmak, bir kavramı öğrenmek veya bu kavramı öğretebilmek, belli hedef kazanıma ulaşabilmek için sistemli, amaçlı, bilinçli bir süreçtir (Oğuzkan 166). Eğitimde yöntem kavramı ise, öğrencilere yeni bilgileri kazandırma amacının nasıl oluşması gerektiği konusunda ele alınmaktadır (Demirel 77). Öğretilmesi istenen hedef ve kazanım gerçekleşebilmesi için ona uygun öğretim yöntemlerinden biri seçilmektedir.

Öğretim yöntemlerinin Anlatım, Tartışma, Örnek Olay İncelemesi, Problem Çözme, Proje Temelli Öğretim, İşbirliğine Dayalı Öğrenme, Gösterip Yaptırma gibi çeşitleri mevcuttur (Aktın v.d. 212-213).

- Anlatım Yöntemi: öğretmen bilgilerini sınıf ortamında öğrencilere aktarmasını sağlayan, çoğunlukla öğretmen merkezli olan, öğrencinin pasif durumda kaldığı yöntemdir (Aksu ve Doğan 196). Bu yöntem, açıklayıcı, bilgilendirici, aydınlatıcı ve yorumlayıcı özelliklerine sahip olması sebebiyle en geleneksel yöntem içerisinde yer almaktadır (Oğuzkan 78). Sunuş yolu öğretim stratejisinde ve bilgi gerektiren her davranışın kazandırılmasında kullanılmaktadır (Demirel 78). Sunuş yolu öğretim stratejisini kapsamaması sebebi ile bilişsel düşünce gerektiren konular ile soyut, karmaşık konuların ele alındığı konularda bu yöntem seçilebilmektedir.

Tartışma Yöntemi: mevcut bir konu üzerinde öğrencinin düşünmesine olanak sağlanması, anlaşılmayan taraflarının açıklanmaya çalışılması ve öğrenilen bilgilerin pekiştirilmesi için kullanılan yöntemdir (Yaşar 71). Başka bir tanıma göre, bu yöntem öğrencinin edindiği bilgileri çözümlenme, anlama ve yorum yapma gibi becerilerini arttırmakla birlikte öğrencinin bildiklerini de ortaya koyma gibi fırsatlar vermektedir (Binbaşoğlu 144, İşman ve Eskicumalı 90). Buluş yolu öğretim stratejisini temel alan bu yöntem öğrencide analiz, sentez, değerlendirme gibi süreçler ile kalıcı öğrenme sağlamaktadır (Sarıgöz 101). Tartışma yöntemi, konu ile ilgili pekiştirme sağlamak ve öğrenciyi düşündürmeye yönlendirerek çözümler bulmasına fayda sağlamaktadır. Diğer önemli özelliği ise öğrencinin telaffuzunu geliştirmekte, aktif katılımını sağlamakta, düşüncelerini özgürce ifade edebildiği demokratik bir ortam sağlamakta ve farklı fikirlere saygı duymasını öğretebilmektedir

Yöntemin uygulama şartları (Özerbaş 201);

- Bu yöntem uygulanırken ortamda oturma şekli herkesin birbirini görebileceği şekilde olmalıdır
- Sınıfta maksimum öğrenci sayısı 20-25'ten fazla olmamalıdır
- Öğretmenin kontrolü bu yöntemde önemlidir
- Bu yöntemin ilkokulun ilk sınıflarında ve kalabalık sınıflarda uygulanması çok zordur
- Konular seçilirken ilgi çeken, tartışılabilir konular olmalıdır
- Sorular sadece gruba değil sınıfın geneline de sorulabilir.
- Örnek Olay İncelemesi: Mevcuttaki bir problemi öğrenciyle karşı karşıya getirilerek bir öğretmenle beraber ele alarak çözümler üretebildikleri, farklı görüşleri de beraber değerlendirebilme fırsatları sunan bir yöntemdir (Şahin v.d. 254). Bireyde ya da toplumda yer alan herhangi bir sorunun yazıya aktarılarak sınıf ortamına getirilmesi ve ilgili sorunun tartışılarak çözümler üretilmesidir (Pehlivan ve Demirel 1926).

Örnek olay yöntemi Buluş yolu ile öğretim stratejisine en uygun yöntemlerden biridir ve öğretim sürecinde öğrenciyi merkeze almaktadır (Demirel 83, Taşpınar 78). Bu yöntemin önemli faydası, öğrencide eleştirel düşünme, problem çözme, değerlendirmeler yapabilme gibi beceriler geliştirmesidir.

Örnek olay öğretim yöntemi, dersin konusuna ve hedefe uygun olmak koşulu ile dergi, gazete, bilimsel kitaplar, televizyon ve filmlerden alınabilmektedir (Sünbül 264). Bu yöntem öğrencilerde ilgili konu ile alakalı kalıcı öğrenmeler sağlanmasında etkili olmaktadır.

- Problem Çözme Yöntemi: yöntemin temel mantığı, var olan problemin çözümüne ulaşabilmek için gerekli olan araç ve davranışları uygun olan şekilde seçilmesi ve kullanılmasıdır (Demirel 83). Problem çözme yöntemi öğrencinin herhangi bir konu üzerinde daha önce bilgisi olmadığı, öğrencinin kendi çabası ile araştırıp bilgiye ulaştığı yöntem olarak tanımlanabilmektedir. Bu yöntem, öğrencinin bilimsel düşünmesi, sorgulayabilmesi, eleştirel düşünebilmesi, gözlem yapabilmesi, değerlendirip karar verebilmesi, gerçek hayattaki problemlerin üstesinden gelebilmesi gibi temel hedefleri mevcuttur (Kılınç 562). Bu sebeple yöntem daha çok araştırma yoluyla öğretme yaklaşımında, bilişsel uygulama gerektiren davranışların kazanımında kullanılmaktadır.

Yöntemde kullanılması gereken belli aşamalar bulunmaktadır. Bunlar (Kalaycı 56-58);

- Problemin tanımının ortaya koyulması
- Probleme ilgili tüm verilerin derlenmesi
- Problemin yeniden tanımlanması,
- Probleme en uygun çözümler üretilmesi,
- Çözümler içerisinde en iyi olan çözümün seçilmesi ve seçilen çözümün uygulanmaya geçilmesidir.

Yöntem yapısı ve işleniş bakımından ilköğretim ve ortaöğretim düzeyine uygun olduğu anlaşılmaktadır (Tok 193). Öğrenci problemi çözmek için kendi araştırmalarını yapması sebebi ile kalıcı öğrenmeler de sağlamaktadır. Tümevarım, tümdengelim, analiz, sentez gibi bilimsel yöntemler kullanılmaktadır.

- Proje Temelli Öğretim Yöntemi: Öğrencilerin gerçek hayatlarında karşılarına çıktığı önemli problemleri sınıf ortamında senaryo aracılığı ile ya da disiplinler arası ilişki kurarak yaratıcı çözümler ortaya çıkarabildikleri bir yöntemdir. Başka bir tanıma göre, bu yöntem grup halinde ya da bağımsız olarak da, öğrenciyi merkezine alan, gerçek yaşamdaki konuların ele alındığı uygulamaya dayalı ve sonunda ortaya bir ürün çıkaran yöntemdir (Bayraktar 711). Temel amacı, öğrencinin bir konu veya problem karşısında yaparak yaşayarak öğrenmesi, bilimsel düşünme becerisini geliştirmesi, öğrencinin süreçte aktif rol alarak kalıcı öğrenmeler sağlanmasıdır.

Yöntemde öğretmenin rolü, öğretmen konuyu seçerken öğrencinin ilgi, yeteneklerine göre belirlemeli ve çevrelerindeki yaşamdan seçmelidir, öğretmen süreçte içerisinde kendini geri planda bırakmalı öğrenciyi başarı hissini vermelidir, rehber rolünde olan öğretmen değerlendirmede ürünü ve süreci beraber ele almaktadır (Erciyeş 287).

- Gösterip Yaptırma Öğretim Yöntemi: Herhangi bir işlemin uygulanmasında ya da bir aracın çalıştırılması gibi eylemlerin öğretilmesinde önce gösterip sonra öğrenciyi uygulama olarak yaptırılan bir yöntemdir (Özkan ve Güvender 4). Gösterme işlemi öğretmen merkezli olup yapma işlemi ise öğrenci merkezlidir (Demirel 82). Öğrenci yaparak yaşayarak öğrendiği için daha kalıcı ve etkili öğrenme sağlanmaktadır. Sağlıklı öğrenme gerçekleşebilmesi için bütün öğrencilere uygulama aşamasında fırsat eşitliği sağlanmalıdır.

Yöntemin önemli faydası, gösteri aşamasında öğrenciden yardım alınması öğrenme sürecini eğlenceli, dikkat çekici hale getirmektedir (Aksu ve Doğan 197). Bu yöntemi tercih eden öğretmen yöntemi ve uygulama sürecini iyi yönetmesi gerekmektedir.

- İşbirliğine Dayalı Öğrenme Yöntemi: Öğrencilerin heterojen küçük gruplar halinde oluşarak belli bir amaç doğrultusunda öğretilmek istenen hedef kazanımı, bir görevi veya akademik bir çalışmayı yerine getirebilmek için bir araya geldikleri yaklaşımdır (Yılmaz 596). Aynı zamanda bu yöntem, öğrenciler konuşma, dinleme, yazma gibi faktörlerini de kapsadığı, zihinsel, duyuşsal öğrenme türlerinin üzerinde olumlu etkiler yarattığı, sosyal etkileşime dayandığı, yöntemdir (Yıldız 155). Öğrenciler birlikte verimli çalışarak daha çok başarılı olduklarına inanacakları gibi her birinin yeteneğinin farkına varmasına da olanak sağlamaktadır.

Grup çalışmasını temeline alan bu yöntem grup üyeleri arasında rekabet olmadığı, birbirlerini motive ederek birlikte daha iyi sonuca varmayı hedeflemektedirler (Johnson ve Johnson 32). Bu durum daha etkili öğrenme sağlamaktadır.

2.3.3.Öğretim Teknikleri

Bilgiyi öğretmek için ya da öğretilmesi istenen hedef kazanımı sağlayabilmek için sadece tek bir teknikle değil birden fazla teknikler mevcuttur. Öğretilen bilgiyi öğrencinin anlayabilmesi, araştırıp düşünebilmesi ve yaşamına geçirebilmesi için onu destekleyen öğretim teknikleriyle sağlamak mümkündür (MEB 99). Çağdaş eğitim modelinin hedef aldığı bireysel farklılığa göre eğitimin oluşumunun gerçekleşebilmesi için öğretim eyleminde öğretmen farklı teknikler kullanarak sınıf içinde tüm öğrencilerin öğrenmeleri sağlanabilmelidir. Bu sebeple finansal okuryazarlığı farklı yaş gruplarına öğretebilmek için birden fazla öğretim tekniğı bulunmaktadır. Finansal okuryazarlık eğitiminde bazı araştırmacıların ele aldığı teknikler şunlardır (Şimşek 2625-2628, Ünlüer 284-287);

- Beyin Fırtınası Tekniğı
- Soru Cevap Tekniğı
- Benzetim (Simülasyon) Tekniğı
- İstasyon Tekniğı
- Konuşan Resimler Tekniğı

- Altı Şapkalı Düşünme Tekniği
- Gezi-Gözlem Tekniği
- Yaratıcı Drama Tekniği
- Ödev Tekniği
- Problem Çözme Tekniği
- Konuşma Halkası Tekniği

Beyin Fırtınası Tekniği; ilk olarak reklamcı Osborn tarafından ürünlerine isimler, slogan üretmek amacıyla kullanmıştır (Osborn 297-307). Tanımı ise, birbirinden etkilenen gruplarda uygulama kullanılırken baskıyı azaltmak, grup üyelerini rahatlatmak ve yaratıcı fikirlerin çeşitlenmesine, geliştirilmesine olanak sağlamaktır (Özkalp 313). Beyin fırtınası tekniği çocuklarda probleme çözme, yaratıcı düşünmeye ek olarak konuşma ve iletişim becerisini de geliştirmektedir (Yaman ve Karaaslan 548). Eğitimde sadece anlatım yöntemi yeterli değildir. Beyin fırtınası gibi yöntemlerde kullanılarak öğrencinin düşündürülüp yeni fikirler ortaya atmasına olanaklar da sağlanmaktadır.

Uygulama şekli, tek başına ya da grupta yapılabileceği gibi herhangi bir problem üzerinden yargılanmadan, eleştirilmeden birden çok fikrin, yaratıcı çözümün ortaya atılmasıdır. Bu uygulamada önemli olan fikirlerin akla gelir gelmez açığa çıkarılması ve düşünmeye yönlendirilmesidir.

Soru-Cevap Tekniği; Sokrates yöntemi olarak da adlandırılmakta olup, öğretmenin konularla ilgili hazırladığı soruları sorarak zihinlerde saklı olan bilgileri ortaya çıkartma, gerçeği buldurtma yolunu esas alan tekniktir (Erciyeş 297). Doğru sorular doğru cevap vermeye olanak sağlamaktadır. Bu yöntem ile öğrencilerin konuyu anlayıp anlamadığı takip edilebilmekte, eleştirel düşünme ve dinleme becerisini geliştirmektedir (Somancuoğlu ve Yıldırım 60). Soru-cevap tekniği, sunuş yoluyla öğretim stratejisine bağlı olan anlatım yönteminde kullanılan tekniktir. Temel mantık öğretmenin soruları hazırlaması, öğrencilere sorması ve öğrencilerin de soruları cevaplamasıdır

Benzetim (Simülasyon) Tekniği: Bu tekniğin en temel tanımı, Öğrenme ortamında okul, sınıf veya başka bir ortamda olabilmekle birlikte öğrenilmesi istenen herhangi bir olayın gerçekmiş gibi yaşatılarak ya da düşünülerek üzerinde çalışılmasına olanak tanıyan bir tekniktir. Başka bir tanıma göre, öğretilmesi istenen durumun, araç veya olayın sınıf ortamına taşınması zor, riskli ve maliyetli olması sebebi ile gerçeğe benzer modellerin kullanılarak

öğrencilerin gerçekmiş gibi ele alıp çalışmaları yapılan tekniktir (Güzel 147). Öğrencinin kalıcı öğrenme sağlayabilmesi için ilgili problemin öğrenme ortamına taşınarak aktif öğrenmenin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

Bu tekniğin amacı, gerçekteki olayları en benzer şekilde öğrencilere aktararak onların gerçek durumları yaşayabilmesi, değerlendirebilmesi ve tecrübe edebilmesini sağlayarak hayata hazırlamaktadır (Tabak ve Göçer 78).

Benzetim tekniği oyun, rol oynama veya mecaz bir aktivite şeklinde gerçekleşebilmektedir (Çetinkaya 82). Düşünmekten ziyade hareketi esas alan öğretim tekniğidir.

İstasyon Tekniği: sınıf ortamında masalar üçgen şeklini alacak şekilde gruplar oluşturulmaktadır. Her biri bir istasyonu temsil etmektedir. Belirli bir konu üzerinde gruplar araştırma yaparak bilgilerini aktaracak olup her grup bir önceki grubun bilgilerine katkı sağlayarak bir adım ileriye götürmesi hedeflenen öğretim teknik olarak tanımlanmaktadır (Batdı ve Semerci 191). İstasyon tekniği gösterip yaptırma yöntemin içinde yer alan teknikten biridir (Sönmez 246). Her istasyon çalışması için mevcut süre 10-15 dakika arası olup dersin saatine, konunun içeriğine ve öğrencinin potansiyel yapısına göre değişmektedir (Gözütok 255-256, Sönmez 256). Bu teknikte öğretmen rehber konumundadır ve öğrencilerin hazırlık aşamasında potansiyellerini iyi bilmesi gerekmektedir.

Konuşan Resimler Tekniği: yaratıcı etkinlikleri içine alan bu teknik, konu ile ilgili resim ya da karikatürün sınıf ortamına getirilmesiyle öğrencinin düşünmesini ve ilgili probleme çözüm üretmesini hedeflemektedir. Temel amacı öğrenciyi düşündürmek, sorgulatıp yeni çözüm fikirleri üretmek olan bu teknik, projeksiyon yardımıyla da görseller sınıfa aktarılabilir.

Konuşan resimler tekniği, duyu organı olan görme ile zihinsel düşünme sürecini ele almaktadır ve resim ya da karikatüre dikkatli odaklanılarak görseldeki doğru, yanlışları bulmaları ve farklı düşünceler geliştirmeleri istenebilmektedir (Erginer 494-496). Çocukların görsel zekâlarını ve zihinsel düşünme sürecini harekete geçirerek kalıcı öğrenmeler sağlamaktadır.

Altı Şapkalı Düşünme Tekniği: Edward De Bono'nun ortaya çıkardığı bu teknik birden fazla düşüncenin harmanlanmasından oluşmakta ve her şapka farklı duygu düşüncüyü ele aldığı içinde olaylara farklı açılardan bakılmasını sağlamaktadır (Can ve Semerci 42). Her şapka farklı

renklere sahiptir. Bu sebeple hem bilgi hem mantık hem de yaratıcılığı şapkanın rengine bağlı olarak konuyu daha net düşünmemizi sağlamaktadır.

Bu teknikteki amaç öğrencilerin her bir şapkanın rolüne girerek şapkanın rengine ait olan duyguyu ya da rolü yansıtmalarını istediği için öğrencinin kendi ön yargılarından kurtularak şapkanın istediği role göre duyguyu canlandırmasıdır (Koray 381). Altılı Şapkalı Düşünme, farklı açılardan bakmayı da öğretmektedir.

Şapkanın renkleri ve işlevleri şu şekilde belirtilmektedir (Starko 25, Demirel 120, Koray 381-382);

Beyaz şapka: Tarafsızlığı temsil etmektedir. Beyaz renksiz olması sebebi ile objektifliği ele alan şapkadır. Bu şapkanın amacı esas olan bilgiyi somut verilerle ortaya koymaktır. Bireyin kişisel duygularını ele almamaktadır.

Kırmızı şapka: Kırmızı renk tutku, öfkeyi ele almaktadır. Yani bu şapkada kişinin sezgisel duygularına odaklanmaktadır. Hedefi konu hakkında bireysel, duygusal tepki vermektir.

Siyah şapka: Siyah renk karamsarlığı, olumsuzluğu temsil etmektedir. Siyah şapkada kötümserlik ele alınmakta olup bu karamsarlık ile oluşan düşüncüyü mantık süzgecinden geçirerek ortaya koymaktadır.

Sarı şapka: olumlu düşünceleri ele almaktadır. Sarı şapkada olumlu sonuçları belli mantık çerçevesinde değerlendirerek olumlu sonuçları açıklamaktadır. Kısaca iyimser, yapıcı düşüncüyü hedeflemektedir.

Yeşil şapka: yaratıcı düşüncüyü temsil etmektedir. Bu şapka konu ile alakalı mevcut bilgilerden yola çıkarak yeni, alternatif fikirler üretmektedir. Yeni bakış açısını hedeflemektedir.

Mavi şapka: konuyu değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Diğer şapkaları da ele alarak sakin ve serinkanlı şekilde sonuçları analiz etmektedir. (Demirel 120)

Gezi-Gözlem Tekniği: Daha önceden gerekli hazırlıklar yapılmış bir plan ile öğrencilerin sınıf ortamında öğrenemeyeceği bazı olay, durum ve bilgileri sınıf dışına çıkarak ilgili yerde öğrenmesini sağlayan bir tekniktir (Atayeter ve Tozkoparan 2). Özellikle öğrencilerin görme, dokunma, hissetme gibi birçok duyusunu harekete geçirmesi etkin öğrenmelere de vesile olmaktadır.

Bu tekniğin en önemli yönü öğrencinin bizzat yaşayarak öğrenmesini sağlamasıdır. Öğrencinin birden çok duygusunu harekete geçirdiği için çok yönlü düşünmesine de olanak sağlamaktadır.

Yaratıcı Drama Tekniği: Drama, belli bir hareketin, olayın, olgunun, bazen duygunun, farklı rollerin, hikâyenin, hatta canlı olan ve olmayan nesnelere doğaçlama yoluyla taklit edilmesi olarak ifade edilmektedir (Önder 37). Yaratıcı drama ise, çeşitli konular üzerinde rol oynama, ezber yapmadan içten geldiği gibi becerilerden faydalanarak, gelecek yaşamı temel alarak canlandırma yapma tekniğidir. Yaratıcı drama tekniğinde öğretmen rehber ya da lider konumunda olmaktadır.

Ödev Tekniği: Öğrencinin gelişimini sağlamak amacıyla, okul dışında aktif öğrenmelerine katkıda bulunan, öğretmen tarafından verilen ders dışı etkinliktir (Akran 76). Başka bir tanıma göre, belli bir konu veya ünite ile ilgili öğrencilerin bedensel, sosyal ya da zihinsel alıştırmaya yapmasıdır (Arıkan ve Altun 367). Ödevin en dar tanımı ise, öğrenilen bilgiyi içselleştirmek için öğretici tarafından verilen bir öğretim tekniğidir.

Ödevlerin verilme amaçları tek bir nedene bağlı olmadığı söylenebilmektedir. Yapılan araştırmalara göre ödevin verilmesinin temel amacı, okulda öğrenilen bilginin okul dışında da pekiştirilmesidir (Kır ve Güven 4). Ödev verilmesinin diğer amaçları ise, öğrencinin ön bilgi edinmesi, konuya hazırlık oluşturmaktır.

Ödevler sadece bireysel yapılan aktivite olarak algılanması yanlış olmaktadır. Sözlü veya yazılı olabileceği gibi bireysel ya da grup şeklinde de ödevler verilebilmektedir (Arıkan ve Altun 367). İşlenen dersin konusuna ve hedef kazanımına göre ödevin içeriği, yapısı da değişmektedir.

Konuşma Halkası Tekniği: Farklı görüşlere saygı duyulmasını sağlayan ve bireylerin kendi görüşlerini rahatça ifade etmesine ortam hazırlayan önemli bir tekniktir (Bülbül ve Sakız 897). Bu tekniğin temel amacı, sınıf içerisinde saygı ve sevgi ortamında bilgi alışverişinin sağlanmasıdır.

Uygulama şekli; katılımcılar daire şeklinde oturarak, konuşmak isteyen kişilere sırayla yuvarlak cisim verilmektedir. Konu bir olay, filmde bir karakter olabilir ya da öykü izletilebilmektedir. İzlenen konuyla ilgili duruma öğrencilerin onların yerine kendilerini koyarak ne hissettiklerini, o karakterin yerinde olsaydınız siz ne düşünürdünüz? Gibi sorular sorulur. Konuşmak istemeyen öğrenci pas diyerek konuşma yanındaki arkadaşına geçmektedir. Bu şekilde öğrenci eleştirel düşünmeyi öğrenmekle birlikte empati becerisi de gelişmektedir.

Konuşma halkası tekniği, çocukların ifade etme yeteneklerini geliştirmekte ve kelime dağarcığını zenginleştirmektedir (Şahin ve Ulucan 1006). Öğrencilere demokratik bir ortam hazırlanarak, fikirlerin saygı çerçevesi içerisinde paylaşılmasını ve eleştirilmesini sağlamaktadır.

3. DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE ÇOCUKLARDA FİNANSAL OKURYAZARLIK EĞİTİMİNİN MEVCUT DURUMU

Bu bölümde dünyada ve Türkiye’de çocuklar için finansal okuryazarlık eğitimi ile ilgili yapılan faaliyetler ve çalışmalar incelenecektir.

3.1.Dünyada Yapılan Çocuklarda Finansal Okuryazarlık Eğitimi

Ekonominin giderek küreselleştiği çağımızda finansal okuryazarlıkta aynı oranda dikkat çekmeye ve temel ihtiyaç durumuna gelmeye başlamaktadır. Özellikle son dönemde yaşanan finansal piyasalardaki istikrarsızlık ve ekonomik krizler gibi olaylar finansal okuryazarlığın önemini daha çok ortaya koymuştur. Bu farkındalığı yaratmak adına, dünyada uluslararası düzeyde önemli kuruluşlar çalışmalar yapmaktadır. Her ülke, kendi ekonomik, sosyal ve eğitim yapılarına göre farklı çalışmalar ortaya koymaktadır.

Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD); yaşanan finansal olaylar karşısında bireylerin düşük finansal bilgiye sahip olmaları nedeni ile 2003 yılında çalışmalara başlamıştır. (Işık v.d. 89).

2012 yılında faaliyet göstermeye başlayan ve OECD'nin Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı olan PISA, gönüllü ülkelerin 15 yaşındaki çocukların finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmeye yönelik çalışmalar yapmaktadır. Çalışmalar sonucunda çıkan sonuçlara göre OECD değerlendirerek rapor olarak sunmaktadır.

2018 yılında “Gençler İçin Finansal Okuryazarlığa İlişkin OECD-INFE Temel Yeterlilikler Çerçevesi” raporunu hazırlamıştır. Raporun içeriği, 15-18 yaş arasındaki gençlere için finansal okuryazarlık konularının içeriğini ve düzeyini belirtmektedir (OECD/INFE).

2020 yılında “Gençlerin Dijital Finansal Katılımının Geliştirilmesi” rapor yayınlanmıştır. Raporun amacı 15-24 yaş arası 1,2 milyar gencin banka hesabının olmaması

sebebi ile gençlerin tüketici olarak korunması ve finansal eğitimin sağlanması gerekçesiyle dijital finansa katılımının yaygınlaştırılması üzerine hazırlanmıştır (OECD 2020).

OECD 2014 yılında “Gençler İçin Finansal Eğitim: Okulların Rolü” kitabını yayınlamıştır. Bu kitapta, finansal okuryazarlığın okullara aktarılması gerektiğinin önemi ve zorluklarını ele alarak politika yapıcıların okullarda finansal eğitiminde rehberlik olacak şekilde çerçeveler belirlenmektedir (OECD 2014).

Dünya Bankası (WB); Dünya Bankası ve Rusya işbirliği ile 2011 yılında finansal okuryazarlık için proje başlatılmıştır. Bu projenin amacı, rasyonel finansal davranışların teşviki, bölgesel ve federal finansal eğitiminin oluşturulması, finansal konular ile alakalı farkındalık yaratmaktır Okullar ve üniversiteler belirlenerek kurslar vermeye başlamıştır. Eğitim sistemi içerisinde öğretmenlere ve öğrencilere eğitimler verilmiştir. Bu eğitim sayesinde Rusya 2017 yılında PISA değerlendirmelerine girerek öğrencilerin ciddi başarılar elde etmesine olanak sağlamıştır (Word Bank 1-2).

Avrupa Birliği (EU); Avrupa Birliği, Avrupa Bankacılık Federasyonu (European Banking Federation) aracılığıyla çocukların finansal seviyesini arttırmak için “European Money Week” adı altında eğitimler düzenlemektedir. 13-15 yaş aralığındaki çocukların finansal bilgilerini ölçmek için “European Money Quiz” sorularıyla yarışmaya dayalı etkinlikler düzenlemektedir.

Avrupa Komisyonu, 12-18 yaş aralığındaki eğiten öğretmenlerin finansal konulardaki bilgi düzeylerinin artırılması için .“Consumer Classroom” adı altında çevrimiçi program oluşturarak öğretmenlerin finansal bilgilerini geliştirip öğrencilerine aktarılmasını amaçlamaktadır. (EESC 38).

Ayrıca 2003 yılında kurulan “Yetişkinler İçin Çevrimiçi Tüketici Eğitimi Araçları” (Development of Online Consumer Education Tools for Adults - Dolceta) adlı internet sitesi açılmış ve burada öğretmen için ayrı bir program oluşturularak öğretmenlerin finansal okuryazarlık seviyeleri geliştirilmek için dokümanlar, bilgiler paylaşılmıştır (Temizel ve Özgüler 6).

Bazı Ülkelerin Finansal Okuryazarlık Eğitimi Faaliyetleri; Avrupa’nın bazı ülkelerinde ve Amerika Birleşik Devletleri’nde finansal okuryazarlık eğitimi için ciddi çalışmalar yapılmaktadır bu bölümde bu devletlerin finansal okuryazarlık eğitimi faaliyetleri ile ilgili çalışmalar ele alınmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri; Amerika çocukların finansal okuryazarlık eğitimi üzerinde faaliyetler yürüten ülkelerden biri olmaktadır. Öğrenciler ve öğretmenler için finansal okuryazarlık eğitimi ile alakalı koalisyonlar bulunmaktadır

Bunlardan ilki Jumpstart Koalisyon Eğitim Komitesi'dir. Merkezi Washington DC'de bulunan, 100'den fazla ulusal ortaktan ve bağımsız eyalete bağlı kuruluşlarından oluşan kâr amacı gütmeyen bir koalisyondur (JumpStart Coalition, 2007). JumpStart Koalisyon Eğitim Komitesi, finansal okuryazarlık standartlarını yayınlamış ve bu standartlar, “finansal sorumluluk ve karar verme, gelir ve kariyer, planlama ve para yönetimi, kredi ve borç, risk yönetimi ve sigorta, biriktirme ve yatırım” şeklinde belirtilmiştir (Sönmez 571). Bu komite, öğretmenler ve öğrenciler için finansal kavramlar ile alakalı videolar paylaşarak eğitimler sağlamaktadır. Aynı zamanda ekonomi okuyan öğrenciler anaokul, ilkököl, ortaokul ve lise öğrencilerinin derslerine girerek finansal eğitimler vermektedirler.

Smartpath Platformun amacı ilkököl ve ortaokul öğretmenlerinin, öğrencilerin finansal okuryazarlığını artırmak amacıyla ilgili ve eğlenceli ekonomik ve finansal eğitimin sınıfa aktarılmasını hedeflemektedir. Platformda çocukların yaş gruplarına uygun, finansal konular ile alakalı oyunlar, hikâyeler, uygulamaya dayalı metotlar bulunmaktadır.

Okullarda, üniversitelerde ve okul dışında finansal okuryazarlığı geliştirmek farkındalık yaratabilmek için Hazine Bakanlığı ile Eğitim Bakanlığı işbirliği ile zirve oluşturulmuştur (Gökmen 92).

29 Ocak 2010 yılında kişilerin finansal konuları anlayabilmesi, dengeli kararlar verebilmesi ve finansal yapıya katkı sağlayabilmeleri adına “Başkanın Finansal Yeterlilik Danışma Konseyi” kurulmuş, bu konseyin finansal okuryazarlık ile ilgili eğitim çalışmaları (PACFC 5-6);

- Benim Param Uygulaması ile finansal okuryazarlık düzeyini arttırmak ve ilerlemesini sağlamak
- Okul çağındaki çocukların paralarını yönetebilmesi için internet sitesi (www.MoneyAsYouGrow.org) oluşturulmuştur.

Birey, öğrenci, öğretmen, tüketici ve toplum liderlerinin parayı tasarruf etme, biriktirme konusunda finansal eğitim vermek açısından ABD Merkez Bankası (FED, Federal Reserve Bank) tarafından “Building Wealth” internet sitesi kurulmuştur (Güler 42).

İngiltere; İngiltere’de finansal okuryazarlık ile ilgili çalışmalar yapan kurum FSA (Financial Services Authority) olmakla birlikte temel amaçları finansal yapının anlaşılması ve finansal konuda doğru tercihler yapılmasını sağlamaktır (Altıntaş 115).

FSA, çocuk ve gençlerin finansal bilgilerini geliştirmek amacı ile okullarda kitap, dergi, broşür, CD gibi kaynaklarla eğitimler verilmesi sağlamış, öğretmenleri eğitmek içinde seminerler düzenlemiştir (Temizel ve Özgüler 13).

Çocuk ve gençlerin paralarını doğru yönetebilmesi adına okullarda eğitim verilmek üzere “Kişisel Finans Eğitim Grubu” (Personal Finance Education Group) bağımsız vakıf kurularak, paranın yönetilmesini öğretmek, finansal konuları basite indirip sevdirmeye çalışmak gibi eğitim faaliyetleri uygulanmıştır (Gökmen 95).

Avustralya; Avustralya’da yapılan araştırmalar doğrultusunda halkın günlük parasal işlemleri yönetebildikleri ancak yatırım, emeklilik, faiz gibi karmaşık konular ile ilgili bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu, finansal bilgiyi öğrenmeye hevesli olduğu ortaya çıkmaktadır (Satoğlu 95).

2005 yılında Avustralya’da ASIC (Avustralya Menkul Kıymetler ve Yatırım Komisyonu) desteğiyle “Understanding Money” programı oluşturularak öğrencilere para, tasarruf, yatırım, harcama, bütçe, faiz gibi temel finansal konuların yer aldığı eğitimler verilmiştir (Taşçı 97).

Avustralya’da ilkokuldan başlayarak çocuklara, gençlere finansal eğitimin verilmesi aynı zamanda öğretmenleri finansal konularda bilgilendirilmesi, mesleki eğitim programlarında gerekli bilgilerin verilmesi amacı ile 2005 yılında Finansal Okuryazarlık Vakfı (FLD) kurulmuştur (Temizel ve Özgüler 8).

Japonya; Japonya’da kamu ve özel sektör iş birliği ile Finansal Hizmetler Kurumu (Financial Services Agency–FSA) kurularak Japonya Ulusal Finansal Eğitim Stratejisi kapsamında çalışmalar yürütmektedirler (Dağdelen 95).

Aracı Kuruluşlar Birliği (Japan Securities Dealers Association-JSDA) öğretmenlerin desteği ile çocuk ve gençlere finansal okuryazarlık eğitimlerini tüm okula uygulamaya çalışmışlardır. Tokyo Borsası desteği ile “Menkul Kıymet Bilinirliğinin Yaygınlaşması” projesi kapsamında web tabanlı ödüllü sanal borsa oyunu düzenlemiştir.

2001 yılında kurulan Finansal Eğitim ve Araştırma Merkezi (FRTC), 2010 yılından itibaren Finansal Araştırma Merkezi ya da Enstitüsü olarak eğitimlere devam etmekte, gelişen

finans sektöründe, yatırım araçları, risk yönetimi, tasarruflar gibi konularda akademisyenler, özel sektör ve hükümet arasında köprü görevi görmektedir

Çek Cumhuriyeti; 2008 yılı itibari ile Çek Cumhuriyeti Merkez Bankası finansal piyasa içerisinde bireylerin korunması için iç denetim görevi başlatmıştır (TCMB 91)

Çek Cumhuriyeti Merkez Bankası tarafında okullarda öğrencilerin finansal okuryazarlık eğitimini geliştirmek amacıyla Finansal ve Ekonomi Okuryazarlığı' (Financial and Economy Literacy) isimli kitap hazırlanmış, İlkokul düzeyindeki öğrencilere bütçe, faiz, enflasyon gibi konularda eğitim verilirken, ortaöğretim düzeyindeki öğrencilere hisse senedi, bireysel emeklilik gibi konularda eğitim verilmektedir (Satoğlu 92).

3.2.Türkiye’de Yapılan Çocuklarda Finansal Okuryazarlık Eğitimi

Türkiye’de Merkez Bankası, Sermaye Piyasası Kurulu, Milli Eğitim Bakanlığı, FODER, Türkiye İş Bankası, Türkiye Ekonomi Bankası v.b. kuruluşlar finansal okuryazarlığı bireye, tüketiciye, öğrenciye öğretmek, farkındalık yaratmak için çalışmalar yapmaktadırlar.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB); Genel olarak merkez bankasının temel amacı finansal istikrarı sağlamak ve sürdürebilmektir. Bu sebeple doğrudan olmasa da dolaylı olarak finansal eğitimden sorumlu kalemlerden bir tanesi olduğunu söylemek mümkündür. Merkez Bankasının geniş bilgi birikimi, tecrübesi, güvenilir olması ve itibari ile finansal eğitim konusunda ciddi sorumluluklar düşmektedir (TCMB 93).

TCMB yurtiçi tasarrufları yükseltmek ve kuruş kullanımını arttırmak amacıyla Finansal Erişim, Finansal Eğitim ve Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları dâhilinde ‘Tasarruf Bilincinin Artırılması ve Kuruş Kullanımının Özendirilmesi’ adlı çalışmalar yapmak ve ülkemizde genç nüfus fazla olma sebebi ile tasarruf bilincini erken yaşlarda aşılama için kuruş kullanımını özendirme çalışmaları yapmıştır. Bu amaç doğrultusunda TCMB, 23 Nisan Uluslararası Çocuk Şenlikleri etkinliğine bilgilendirme stantları kurmuştur. Yine çalışma dâhilinde TCMB tarafından Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) Çocuk dergisi ile ortak çalışma yürütülerek aylık yayımlanan derginin her sayısına tasarruf, para birikimi, kuruş kullanımı gibi konuları 8-12 yaş arasındaki çocuklar için anlaşılır kılan Kuruş Ailesi isimli çizgi hikâye serisi hazırlanmıştır (TCMB 3-4).

TCMB tarafından finansal okuryazarlık eğitimi sağlamak ve vatandaşları para politikası konusunda bilinçlendirmek amacıyla “Herkes İçin Ekonomi” proje çalışması başlatılmış, finans

eğitimin küçük yaşta oluşturulması gerektiğini savunarak ilkokuldan üniversite düzeyine kadar ekonomi, para, enflasyon, yatırım, tasarruf gibi konularda eğitim vermeye başlanmış ve ilkokul, ortaokul ve lise öğrencileri için 2018 yılının şubat ayında internet sitesi kurulmuştur (TCMB 4).

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK); Finansal okuryazarlık seviyesini ilerletmek ve finansal eğitimi geliştirmek amacıyla 2014 yılının Şubat ayında 6-18 yaş aralığındaki öğrenciler ile öğretmenlerin temel finansal konularda bilgisi edinmelerini sağlamak ve eğitim araçları ile öğretmen ve öğrencilerin dikkatini çekmek amaçlı yarışma, oyun gibi etkinlikler yapılması hedeflenmektedir (İçke 136).

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB);

Finansal okuryazarlığın erken yaşlarda verilmesinin önemli olmasındaki sebep gençlerin anne babalarına oranla daha fazla teknolojiye maruz kalmaları, karmaşık finansal ürün ve hizmetler ile daha çok riskle karşı karşıya gelmeleri, cep telefonu, banka hesabı, kredi kartı gibi araçlar sayesinde erken yaşlarda finansal hizmetlerden yararlanmaları gibi sebeplerden finansal eğitimin okullarda verilmesi önemlidir. Ancak zamanın yetmemesi, kaynakların eksik olması, eğitimcilerin konuyla ilgili yeteri kadar bilgi sahibi olmaması gibi zorlukları mevcuttur (TCMB 87-88).

Millî Eğitim Bakanlığı'nın desteği ile öğrencilerin finansal becerilerini artırmak ve ileride karşılaşmaları olası olan finansal problemler ile ilgili ihtiyaç duyacakları finansal bilgiyi sağlamak amacıyla Türk Ekonomi Bankasının finansal, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)'nin tekniksel desteğiyle 'Sanat Yoluyla Sosyal ve Finansal Eğitim Projesi' hazırlanmıştır. Proje kapsamında ilkokul birinci sınıftan ortaokul sekizinci sınıfa kadar zorunlu derslerden biri olan görsel sanatlar dersinin müfredatı sanat ile finansal okuryazarlığı kapsayacak şekilde düzenlenmiştir.

6 Mayıs 2016 tarihinde MEB ile Türkiye Ekonomi Bankası arasında Finansal Okuryazarlık Uygulamasına İlişkin İş Birliği Protokolü imzalanmıştır. Protokol dahilinde organize edilecek olan seminerlerle öğrencilerin ve öğretmenlerin bütçe hazırlama, gelir gider dengesi kurma, tasarruf ve yatırım yapma, borçlanma, finansal hak ve sorumluluklarını bilme gibi konularda bilgi edinerek toplumsal finansal okuryazarlık bilinci oluşturmaları hedeflenmektedir

Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER); FODER 2012 yılında finansal okuryazarlık kavramını topluma aktarmak amacıyla kurulmuş bağımsız bir kuruluştur. Devlet,

özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ile beraber eğitim, araştırma, bilinçlendirme, yapılan uygulamalara destek gibi konularda ortak çalışmalar yürüten FODER'in temel amacı Türkiye'de bireylerde finansal okuryazarlık ve farkındalık bilinci oluşturmayı amaçlamaktadır. Hedefleri ise bankacılık harici nüfusta finansal okuryazarlık bilinci oluşturmak için %10'luk bir artış sağlamak, bankacılık sisteminin kullanımının yaygınlaştırmak ve tasarrufların artışı sağlamak, finansal okuryazarlığın okullarda ders olarak işlenmesini sağlamaktır. Kadınlar ve çocuklar başta olmak üzere tasarruf bilinci oluşturmak için hedefler belirleyip çalışmalar yürütmektedir.

"Bütçesini Bilen Gençler" başlıklı proje kapsamında; MEB onayı ile 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı'nda lise öğrencilerine yönelik finansal eğitimler düzenlenmektedir.

"Parayön" projesi MyBnk'in eğitimleri örnek alınarak FODER aracılığıyla 13-25 yaş arası Türkiye gençlerine uygulanmaktadır. Aragram, Parayol ve Paragram olmak üzere 3 farklı modülden oluşup, bütçe yapmak, gelirlerin nereden geldiğini anlamalarını sağlamak, yatırımlarını değerlendirme hakkında fikir edinmek olmak üzere 3 temel finansal okuryazarlık bilgisinin tüm gençlerimiz tarafından ömür boyu uygulanmasını hedeflemiştir.

ÇİMSA ve FODER işbirliği ile "Yaz Çocukları " proje kapsamında 7-12 yaş aralığındaki çocuklara finansal okuryazarlık eğitimleri verilmiştir.

"Çocuklar Bütçe Yapmayı Öğreniyor" projesi ile Darüşşafaka Eğitim Kurumları ve devlet okullarında çocuklara ve gençlere yönelik finansal okuryazarlık eğitimleri verilmiştir.

Türkiye Ekonomi Bankası (TEB); Türkiye Ekonomi Bankası tarafından, 'Ekonomi Ailede Başlar' düşüncesinden hareketle Türkiye'de bireylerde finansal okuryazarlık bilincini oluşturmak, bireylere eğitim vermek, onların finansal okuryazarlık düzeylerini geliştirmek amacıyla 2012 yılında TEB Aile Akademisi kurulmuştur. Akademi finansal okuryazarlık eğitim çalışmalarını, UNICEF ve MEB'e bağlı Hayat Boyu Öğrenme Müdürlüğü, Mesleki Teknik Eğitim Müdürlüğü, özel ve kamu kurumları ve belediyeler ile beraber yürütmektedir. Şimdiye kadar yaklaşık 19 milyon katılımcıya ücretsiz eğitim verilmiştir.

ING Türkiye Turuncu Damla Projesi; ING tarafından 2013 yılından beri devlet ilkokullarında okuyan 3.ve 4. sınıf öğrencilerine 'Turuncu Damla' projesi kapsamında 8 hafta süren finansal okuryazarlık eğitimleri verilmektedir. Projenin amacı çocuklara erken yaşlarda tasarruf yapma alışkanlığı kazandırmaktır. Kamu ve özel sektör kurumları, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerin işbirliği ile yürütülen Turuncu Damla projesi kapsamında

öğrencilere kendi sınıflarında kendi sınıf öğretmenleri tarafından finansal okuryazarlık eğitimi verilmektedir.

Bugüne kadar proje dâhilinde 7 ilde 310 okul, 1100 öğretmen ve 35.800 öğrenciye ulaşılmıştır. Eğitime katılan öğrencilerin, eğitim almayanlara kıyasla bir yıl sonra %28-32 oranında daha az harcama yaptıkları tespit edilmiştir. Ayrıca eğitim alan öğrencilerin matematik notunun 80 üzeri olma oranı eğitim almayanlara göre %11 daha fazla olduğu gözlemlenmiştir.

Türkiye İş Bankası Müze; Türkiye’de üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerini geliştirmek amacıyla Türkiye İş Bankası tarafından eğitim çalışmaları yapılmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin temel ekonomik kavramlar ve iktisat konularında bilgi sahibi olabilmeleri, finansal yapıları anlayabilmeleri ve doğru yorumlayıp etkin kararlar verebilmeleri programın temel hedefleri arasında yer almaktadır (İçke 139).

Habitat Derneği; Türkiye’de ilk kez kamu ve özel sektör kurumları ile sivil toplum kuruluşlarını bir araya getiren proje olan ‘Paramı Yönetebiliyorum’ projesi, 2009 yılında gençlerin finansal okuryazarlığını artırmak ve bütçe yönetimi kabiliyetlerini geliştirmek için hazırlanmıştır. Habitat Derneği, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Visa Europe ve üye bankalar tarafından yürütülen projenin amacı gençlerin finansal farkındalığını geliştirerek sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlamaktır.

Proje kapsamında verilen eğitimin başlıca hedefleri; bütçe planlamasının faydaları, kişisel ve aile bütçesi kavramları hakkında bilgi vermek, gelir, harcama, tasarruf, borç gibi temel finansal kavramı tanımlamak, geliri göz önünde bulundurarak ödeme planı hazırlama konusunda bilgilendirmek, para biriktirmenin faydalarını ve birikim planlamasını anlatmaktır.

3.3.ABD’den Örnek Alınan Finansal Okuryazarlık Eğitim Çalışmalarının İçeriği

Amerikan hükümeti finansal bilgi yetersizliği sebebi ile finansal okuryazarlık faaliyetlerinde önemli çalışmalar yapmaktadır. Amerika’da finansal okuryazarlık araştırması Cutler, Amerikan halkının finansal konularda yeterince bilgili olmadıkları sonucuna varmıştır (Cutler34-40). Özellikle Amerika’da üniversite gençlerinin borçlanma oranlarının 1997-2007 yılları arasında 9.250 Amerikan Dolarından %58 artışla 19.200 Amerikan Dolarına yükselmiştir (Yüceyılmaz ve Özgürel 387).

ABD’de National Council of Economic Education (NCEE) tarafından yapılan araştırmada, orta öğretim gençliğinin finansal okuryazarlık düzeyinin oldukça düşük olduğu sonucuna varmıştır(Lusardi 13-14).

New York Eyalet Üniversitesi'nin çalışmaları sonucunda birçok gencin ortaokul seviyesindeki finansal sorularının sadece yarısına cevap verdiklerini göstermektedir (Ünlüer, 280).

ABD’’nin finansal okuryazarlık ile ilgili PISA verileri incelendiğinde 15 yaşındaki çocukların finansal bilgilerinin yetersiz olduğu görülmüştür.

Bu çalışmalardan yola çıkarak Amerikan hükümeti çocuklar ve gençler için finansal okuryazarlık eğitiminin müfredata eklenmesi üzerine yasal işlemler başlatmıştır (Çetin 250). Amerikan hükümeti ilköğretim, ortaöğretim öğrencileri ve öğretmenler için dijital finansal okuryazarlık eğitim platformları oluşturmuştur. Online eğitimlerle öğrencilere ve öğretmenlere finansal bilgiler verilmekte ve bu bilgiler okul eğitimine uyarlanmaktadır. Bunlardan bazıları;

- SmartPath Platformu
- Build Wealth FED

SmartPath Platformu: Online olan bu platform birinci sınıftan başlayıp sekizinci sınıfa kadar öğrenciler ve öğretmenlere yönelik finansal okuryazarlık kavramlarıyla ilgili eğitimler vermektedir. İlköğretim müfredatına uygun olmakla beraber öğretmenler platformun içeriklerini sınıf ortamına getirerek uygulayabilmektedir. Amerika’da 46 eyalette yaklaşık 40.000 öğretmen SmartPath’i kullanmıştır. Veriler ise, öğrenci bilgisinde ortalama %30-35 oranında bir iyileşme olduğunu göstermektedir

Yaş gruplarına uygun finansal konular ilgili videolar bulunmaktadır. Videoda bütçe, tasarruf, ödeme yöntemleri, bilinçli tüketici, fırsat maliyeti, kıtlık kavramı, maliyet-fayda analizi, istek ve ihtiyaçlar, girişimcilik v.b. gibi konular yer almaktadır. Videolar ilköğretim seviyesindeki çocuklarının bilişsel gelişimi temele alınarak görsel canlandırmalara ağırlık verilmiştir. Her videodan sonra etkinlikler almaktadır.

Bu etkinlikler incelendiğinde, videonun konusuna bağlı olarak finans ile alakalı senaryolar üretilmektedir. Senaryo, öğrencinin düşünmesini ve öğrenmesini kolaylaştıracak öğretim yöntem ve teknikler bulunmaktadır. Bu yöntem ve teknikler genellikle beyin fırtınası, tartışma, soru cevap, konuşan resimler, örnek olay, benzetim(simülasyon), drama v.b. teknikler kullanılmıştır.

Ödeme yöntemleri ile alakalı videoda kredi, nakit ve çek arasındaki fark, kredi ve faiz, tasarruf ve harcama konularını ele almıştır. Video izlendikten sonra tartışma yöntemini kullanarak sorular aracılığıyla öğrenci konuyu pekiştirmesi için düşündürmeye yönlendirilmiştir.

Örneğin videoda yer alan Kevin kredi kartıyla istediği her şeyi satın alamayacağını öğrenmektedir. Kredi kartının bir limiti olduğunu, ödenmemesi durumunda faiz uygulandığını, borç alınan bir para olduğunu anlatmaktadır.

Video sonunda pdf şeklinde yüklenmiş tartışma sorularına yer vermektedir. Örneğin sorular, Kevin şekerçi dükkânını ilk ziyaret ettiğinde şekerin parasını nasıl ödemeye çalışmıştır, Kevin kredi kartı derken ne demek istiyor, kredi kartı insanların mal ve hizmet satın alınmasında kullanılan bir şey mi, kredi kartına uygulanan faiz ne anlama gelir, Kevin plakları satarak parayı nereye koyuyor? Gibi sorular mevcuttur. Diğer etkinlik ise bulmaca şeklinde konuyla alakalı isimlerin bulunmasıdır.

Başka bir videoda kıtlık ve sınırlı kaynaklar konusunu ele almıştır. Korsanların kaynaklara ihtiyacı var senaryosuyla kaynağın tanımı, doğal kaynaklar, hizmet sektörü ve sermayeye dayalı kaynaklar arasındaki farkı incelemiştir. Etkinlik ise pdf şeklinde yüklenmiştir. Kıtlık kavramını, doğal kaynakları, hizmet sektörünü, üretim sektörünü Konuşan resimler tekniğiyle somutlaştırmıştır. Daha sonra senaryoya uygun korsanların hangi kaynaklara ihtiyacı vardır? Sorusuyla beyin fırtınası tekniğini kullanarak öğrenciyi düşündürmeye çalışmıştır.

Platform öğretmenler için finansal konuların öğretimi ile alakalı ipuçları, içerik ve kılavuzlar belirlemiştir. Kılavuzda bütçe, sayma, karar verme, mal ve hizmetler, ödeme yöntemleri, aritmetik, meslekler, gibi bölümlere yer vermektedir. Her bölümün kendi içeriğinde ders planı bulunmaktadır.

Örneğin bütçeler bölümünün ders planında istek ve ihtiyaçlar, fırsat maliyetine yer verilmiştir. Bununla ilgili senaryo üretilmiştir. “Fareler öğle yemekleri için marketteki her şeyi almaya can atıyorlar. İstedikleri her şeyi alamaya sahip olmadıkları için seçim yapmak zorundalar” şeklinde senaryo verilmiştir. Daha sonra fırsat maliyeti ile alakalı görsel etkinlikler verip çalışmalarını istemiştir. Konuyla ilgili şarkılar söylenmiştir.

Kılavuzun içerisinde öğretmenlerin nerelere vurgu yapması gerektiğine dair bilgilere de yer vermiştir. Örneğin, öğretmen kredi kartını öğretecek ise vurgulanması gerek temel bilgi

bedava olmadığı, borçlanma aracı olduğu, ödenmemesi durumunda faize tabi olduğu gibi önemli konulara yer vermesi gerektiğini açıklamaktadır.

Bu platform öğretmenleri sadece bilgiyi öğrenciye direkt vermesi yerine sınıf aktivitelerine yönlendirmiştir. Büyük ya da küçük grup içerikli çalışmalar, hikâye ve düşünmeye dayalı etkinliklere yer vermiştir.

Build Wealth FED: Dallas Federal Rezerv Bankası aracılığı ile oluşturulan dijital finansal okuryazarlık eğitimi platformudur. Bu eğitim platformunda topluluk liderleri, tüketiciler, öğrenciler ve öğretmenler için eğitim kılavuzlar yayınlanmaktadır.

Teksas Yasama Meclisi, lise sınıflarında kişisel finans eğitiminin öğretilmesini zorunlu kılmıştır. Teksas Eyaleti Eğitim Kurulu, Building Wealth'i bu zorunluluğu karşılayan kaynaklardan biri olarak onaylamıştır.

Muhasebe, finans, yatırım gibi genel konularla ilgili tartışma kılavuzları oluşturmakla birlikte zenginlik ile alakalı stratejilerde belirtilmiştir.

Platformun öğrencilere verdiği finansal okuryazarlık eğitiminin yaş aralığı lise ve üniversite olarak belirlenmiştir. Öğrencilere verilen finansal eğitimlerde finansal hedeflerin belirlenmesi, bütçe, yatırım tasarruf, kerdi oluşturmak ve borcu yönetmek, zenginliği sigortayla korumak gibi konular yer almaktadır.

Eğitimlerin çevrimiçi kılavuzu incelendiğinde, anlatıma dayalı, örnek olay yöntemi ve görsel materyal ağırlıklı finansal konu içerikleri bulunmaktadır. Platformun içinde örnek olaya dayalı farklı yaş gruplarında altı tane insan bulunmaktadır. Bu insanların her biri finansın farklı konularını ele almıştır.

Örneğin platformda Gabby 24 yaşında çalışan bir gençtir. Gelirini hepsini tüketime ayırmış, kredi kartı borcu var, mülkü yok, acil durum için tasarrufları yok ve emeklilik için yatırım yapmamıştır. Yaşadığı durumu düzeltmek için harcamalarına dikkat etmiş ve tasarruf hedefi belirlemiştir. Senaryo bu şekilde verilip dört bölümden oluşan hedef planları belirlenmiştir.

Birinci bölümde net değer üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde finansal hedefler belirlenip günlük harcama çizelgeleri yapılarak gelir- gider tablosu oluşturulmuştur. Bu plan sayesinde harcamalarını kontrol altına almıştır. Üçüncü bölümde, hedef koyduğu tasarruflarına göre yatırım planları oluşturmuştur. Dördüncü bölümde ise, borcu kontrol altına almak için ilgili adımları göstermiştir.

Platform bu senaryo üzerinden öğrencilerin kendileri de yapabileceği çalışmalar için boş pdf sayfaları bırakarak öğrenciler kendi bütçe, tasarruf ve yatırımlarını oluşturmaktadır.

Platform aracılığı ile öğretmenler finansal konuları nasıl öğreteceklerine dair ders planları ve slaytlar sisteme yüklenmiştir. Planlarda bilanço, bütçe geliştirme, bankaya koy, sahip olmaya karşı kiralama, finansal piyasaların rolü, tahvil, hisse senedi ve yatırım fonları, risk ve getiri, kredi raporlarını ve puanlarını almak, kredi maliyeti, sigorta içerikleri yer almaktadır.

Örneğin yatırım fonları ile ilgili ders içeriği işlendikten sonra sistemde yüklü olan öğrencilerin yapmalarını istediği karşılaştırmaları tablolarla hisse senedi, hazine bonosu gibi yatırım fonları olan kutucukları doldurmaları istenmektedir. Diğer etkinlikte konuyla alakalı şirket yatırımı gibi hikâyeye senaryolar oluşturularak öğrencilerin şirket için en doğru yatırımı belirlenmesi istenmektedir. En son da yer alan sınav pdf ile öğrencinin ne kadar öğrendiğine dair değerlendirmeler yapılmaktadır.

Build Wealth finansal okuryazarlık eğitim platformu öğretmenlerin finansal eğitimleri nasıl sağlamalarını gösteren bir platformdur. Eğitim kitlesi içerisinde en temel lise öğrencilerini esas aldığı için ilköğretim gibi oyuna, etkinliklere dayalı değil, sunuş yolu öğretim strateji ve anlatım yöntemine uygun metotlar belirlenmiştir. Öğrenciyi düşündürmeye ve finansal kavramları hayata geçirmelerini sağlayacak şekilde oluşturulmuştur.

3.4.Türkiye Açısından Bu Örneğin Uygulanması

Amerikan Hükümetinin yapmış olduğu çocuklarda finansal okuryazarlık eğitimi çalışmalarının içeriğinden yola çıkarak, öğrencilerin yaş düzeyine uygun eğitim yöntem ve teknikleri ile Piaget ve Vygotsky'nin bilişsel gelişim kuramını ele alarak Türkiye'de nasıl uygulanacağına dair senaryo şeklinde örneklerle incelenecektir.

- Sunuş Yoluyla Öğretim Stratejisi, öğretmen merkezli olan bu öğretim stratejisi öğretmen tarafından sunulur, öğrenci tarafından ise anlaşılıp yorumlanmaktadır. Daha çok soyut, karmaşık olan konular için bu strateji kullanılmaktadır. Sunuş yoluyla öğretim strateji uygularken Piaget'in soyut işlemler dönemindeki yaş aralığını dikkate alarak finansal okuryazarlık eğitimi verilmelidir. Beşinci sınıf itibari ile ve lise son sınıfa kadar bu strateji uygulanarak finansal okuryazarlık eğitimi verilebilmektedir. Örneğin harcama, bütçe gibi kavramlara ait matematiksel hesaplamalar ya da basit düzeyde döviz kuru hesaplamaları bu strateji ile uygulanabilmektedir.

Stratejiyle uygulanabilecek en iyi yöntem anlatım yöntemidir..

Örnek1;

Bu yöntemle döviz kurunun ne olduğu öğretmen tarafından anlatılarak basit düzeyde kur hesaplamaları yapılabilir.

“Almanya’ya giden İrem bir kazak beğenir ve fiyatının 25 Euro olduğunu görür. Bunun üzerine İrem bu kazağın Türkiye’de ne kadar olduğunu merak eder ve araştırır. Aynı kazağın Türkiye’deki fiyatının 500 Türk Lirası olduğunu öğrenir. Bunun üzerine İrem’in almak isteği kazağın iki ülke arasındaki fiyat farkı kaçtır? Ve İrem kazağı hangi ülkeden almalıdır?”

“25 Euro Türk lirası karşılığının hesaplanması 1 Euro=34,82 Türk lirası ise $25 \times 34,82 = 870,5$ Türk lirasıdır. O halde Almanya’da Türk lira karşılığı 870,5 Türk lirası olan kazağın Türkiye’deki fiyatı 500 Türk lirasıdır. Aradaki 370,5 Türk lirası da kur farkını oluşturmaktadır. Sonuç olarak akıllı bir tüketici olan İrem kazağı Almanya’dan değil Türkiye’den alacaktır”

Örnek2;

“Öğrencilerine faturayı öğretmek isteyen Ela öğretmen sınıf sayısı kadar boş fatura materyallerinin çıktılarını alarak sınıfa getirip öğrencilerine dağıtır. Projeksiyonla örnek faturayı açan Ela öğretmen, faturanın ne olduğunu ne işe yaradığını ve nasıl dolduracağına dair anlatım yöntemi ile öğrencilerine faturanın işlevleri ile ilgili bilgiler vermiştir.”

- Buluş Yoluyla Öğretim Stratejisi; bu stratejide amaç öğrencinin keşfederek öğrenmesinin sağlanmasıdır. Bu stratejide kullanılacak yöntemler ise tartışma yöntemi ve örnek olay yöntemi olarak ele alınabilmektedir.

Somut, kolay, basit konuların öğretilmesinde etkili olduğu için Piaget’in somut işlemler dönemine denk gelmektedir. İlkokul çocuklara finansal okuryazarlık eğitimi verilirken bu strateji ve yöntemler uygulanabilmektedir.

Finansal okuryazarlık bilgisini özellikle bu yaş aralığındaki çocuğa kazandırabilmek için somut verilerle örneklendirilmelidir. Çocuğun finansal bilgiyi kavrayabilmesi için ilk olarak ev daha sonra okuldan örnekler verilmesi gerekmektedir (Şimşek 2624).

Örnek1;

“İrmak öğretmen üçüncü sınıf öğrencilerine Hayat Bilgisi dersinde gelir-gider kavramını anlatmıştır (Altuntaş, Güleç v.d. 46). Bu konuda öğrencilerinin kalıcı öğrenmesini sağlamak için tartışma yöntemini kullanmaktadır. Sınıfı ikiye bölerek gruplara ayıran İrmak öğretmen

tahtaya – Evinize gelen faturaların ödeme tutarlarını düşürebilmek için ne tür önlemler alınmalıdır?- tartışma sorusunu yazmıştır. Gruplar fikirlerini söyleyip tartışmışlardır. Irmak öğretmenin rehberliğinde fikirler kâğıtlara yazılarak ortak çözüm yolu üretmişlerdir. Irmak öğretmen çözüm yollarını sınıfın finansal okuryazarlık panosuna asarak öğrencilerinin ara sıra tekrar okumalarını istemiştir.”

Örnek2;

“Ayşe öğretmen dördünü sınıf sosyal bilgiler dersinde öğrencilerine ekonomik faaliyetler konusu içerisinde yer alan üretim kavramını işleyecektir (Tüysüz 126). Bunu üzerine Ahmet öğrencisinden Türkiye’deki tarım üretiminde yaşanan sıkıntılarla ilgili gazete haberlerinden oluşan bir karton pano oluşturmasını istemiştir. Ahmet bu konularla ilgili örnek olayları gazeteden bulup pano halinde sınıfa getirmiştir. Ayşe öğretmen sınıfa – tarım üretiminin artmasıyla ilgili hangi yollar izlenmelidir? - soru yönelterek herkesin cevaplamasını istemektedir. Tüm cevaplar öğretmenle beraber değerlendirilerek mantıklı olan çözüm önerileri kabul edilmiştir.”

- Araştırma- İnceleme Yoluyla Öğretim Stratejisi; bu öğretim stratejisi öğrencilerin ilgili konuyu araştırma ve inceleme yaparak öğrenmesini sağlamayı hedeflemektedir. Stratejinin temel amacı, öğrencinin gerçek yaşamda karşılaştığı problemlere birden fazla çözüm yolları üretebilmesini ele aldığı için öğretim yöntemi olan problem çözme yöntemini kullanmaktadır. Bu yöntem Piaget’in somut ve soyut işlemler dönemine denk gelmektedir. Bu yöntem hem tümevarım hem de tümdengelim yöntemlerini birlikte ele almaktadır. Bu sebeple yöntem ilköğretim ve ortaöğretim seviyesindeki öğrencilere rahatlıkla uygulanabilmektedir.

Örnek1;

“Selin öğretmen on ikinci sınıf öğrencilerine sosyoloji dersinde Ekonomik Kurum ve Toplumsal Hayat konusu üzerinden Türkiye’deki işsizlik konusuna değinmiştir (Penez, Sofuoğlu v.d. 113). Öğrencilerinin konuyu daha iyi öğrenebilmesi için problem çözme yöntemini kullanarak öğrencilerine -Türkiye’deki işsizlik oranlarının azalması için neler yapılabilir? - sorusu yönelmiştir. Öğrencilerine haftaya kadar süre vererek araştırıp inceleyip işsizlik problemi ile ilgili çözüm yolları üretmelerini istemektedir. Haftaya öğrenciler ilgili problemi, problem çözme yöntemine göre şu şekilde belirtmişlerdir;

İşsizlik- problemin hissedilmesi

İşsizlik oranlarının artması- problemin tanımlanması

Yanlış mesleki eğitimler işsizliğe neden olabileceğine dair öngörülebilir bulunmuşlardır- hipotezlerin oluşturulması

İnternette problemle ilgili araştırmalar yapılmıştır- veri toplama

Yapılan araştırmalar tek tek incelenmiştir- verileri inceleme

İşsizlik oranlarının azaltılması için eğitim ile ilgili reformların yapılması, girişimciliğin artırılması, vergilerden muaf edilmesi, genç istihdam oranları artırılması gibi çözümler üretilmiştir- sonuçlara ulaşma”

- Çocuklarda Finansal okuryazarlık eğitiminde kullanılacak diğer öğretim yöntemleri;

Proje Temelli Öğretim Yöntemi; öğrencilerin gerçek yaşamda karşılaştıkları problemleri yaparak yaşayarak öğrenmesini sağlayan sınıf ortamında senaryo ile çözüm ürettikleri yöntemdir. Vygotsky çocuklar bilgili olan akranları ile ne kadar çok etkinliklerde bulunursa düşünme becerisini de o kadar çok geliştirdiğini belirtmektedir. Bu sebeple problem temelli öğretim yönteminin grup ile çalışmalar yapılması Vygotsky'nin kuramını desteklemektedir.

Örnek1;

Sema öğretmen yedinci sınıf öğrencilerine matematik dersinde yüzde problemleri konusu üzerinden faiz problemleri ilgili örnekleri ele alacaktır (Akbulut 127). Sema öğretmen faizle ilgili sadece problem çözmek istememekte, faizin ne olduğunu, temel amaçlarını, ekonomi ile ilişkisini yedinci sınıf düzeyinde anlatıp problemleri bu şekilde çözmeyi hedeflemektedir. Bunun üzerine öğrencilerinde kalıcı öğrenme sağlayabilmek için proje temelli öğretim yöntemini kullanarak sınıfı küçük gruplara ayırmıştır. Her bir grup istedikleri bir bankaya gidip orada çalışan personellerden faiz ile bilgiler alıp, faiz hesaplarını öğrenmelerini istemiştir. Bunun üzerine öğrencilerden her grup farklı bankalara gidip faizle ilgili bilgiler edinerek, basit şekilde vadeli faiz hesaplamaları öğrenirken videolarda çekmişlerdir. Her grup kendi videosunda düzenlemelerini yaparak sınıfta getirerek videolar izlenmiştir. Sema öğretmen öğrencilerinin yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağlayarak kalıcı öğrenme gerçekleştirmiştir.

İşbirliğine Dayalı Öğrenme Yöntemi; bu yöntem öğrencileri küçük gruplar oluşturarak öğrencilerin birbirleri ile öğrenmelerini sağlamasını hedeflemektedir. Vygotsky bilişsel

gelişimin temelini sosyal etkileşim olarak belirtmektedir. Yöntemde de çocuklar grup haline getirilerek birbirlerine bir şeyler öğretip ortak amaca ulaşmaktadır.

Örnek1;

Selma Öğretmen dördüncü sınıf öğrencilerine sosyal bilgiler dersinde finansal kavramları öğretmek istemektedir (Tüysüz 121-149). Ancak finansal kavramı anlatım yöntemine dayalı anlatmak istememektedir. Bunun üzerine Selma öğretmen işbirliğine dayalı öğretim yöntemini kullanarak sınıfı dört gruba ayırmıştır. Her gruba dersin içerisinde yer alan finansal kavramlarla ilgili kelime bulmacası vermektedir. Gruplar beraber düşünerek cevapları bulmaya çalışmışlardır.

Birinci grubun kelimeleri; banka, kredi kartı, bankamatik, fatura, fiyat, harcama tutumluluk, v.b.

İkinci grubun kelimeleri; satış, üretim, ürün, istek, bütçe, fayda-maliyet dengesi, para v.b.

Üçüncü grubun kelimeleri; ekonomi, gelir, ithalat, ihracat, tüketim, fiş, vergi, v.b.

Dördüncü grubun kelimeleri; biriktirme, harçlık, gider, tasarruf, israf, ticaret, tasarruf v.b.

Finansal kavramlardan oluşan bulmacalar aracılığı ile öğrenciler birbirleri ile etkileşime girerek kalıcı öğrenmeler sağlamışlardır.

Gösterip Yaptırma Yöntemi; bu yöntem daha çok psikomotor becerilerin öğretilmesinde ele alınmaktadır. Ancak soyut olan konuların somutlaştırılarak öğretilmesinde de etkilidir.

Örnek1;

Mustafa öğretmen birini sınıf öğrencilerine hayat bilgisi dersinde tasarruf, istek ve ihtiyaçlarımız konusunu işleyecektir (Polat 86). Dersi işleyip bitirdikten sonra Mustafa öğretmen öğrencilerine kumbara yapımını gösterip öğrencilerinin de aynı şekilde yapmasını istemiştir. Mustafa öğretmenin desteği ile kumbaralarını yapmışlardır. Öğrencilerin haftaya kadar harçlıklarından para biriktirmelerini isteyen Mustafa öğretmen, öğrencilerine istek ve ihtiyaçlarının ayrı liste şeklinde oluşturup sınıfa getirmelerini istemiştir. Bunun üzerine Mustafa öğretmen istek ve ihtiyaç ayrımını yaparak temel ihtiyaçlarımıza tasarruflarımızın harcanması gerektiğinin önemini belirtip bilinçli tüketici olmalarını sağlamayı amaçlamıştır.

Çocuklarda finansal okuryazarlık eğitiminde kullanılabilir öğretim teknikleri ise şu şekildedir;

- Beyin Fırtınası Tekniği; bu teknik ile çocukların yaratıcı fikirlerini ortaya çıkarmasını sağlamaktadır. Çocuklarda finansal eğitim verilirken yaratıcı fikirler için kullanılabilir düşük maliyetli öğretim teknikleri içerisinde yer almaktadır.

Örnek1;

Ali öğretmen dördüncü sınıf öğrencilerine hayat bilgisi dersinde ekonomik faaliyetler konusunu işlemiştir (Tüysüz 126). Bunun üzerine öğrencilerini düşündürmek isteyen Ali öğretmen beyin fırtınası öğretim tekniğini kullanarak – eğer para sınırsız bir kaynak olsaydı nasıl bir ekonomik faaliyet oluşturmak isterdiniz?- sorusu yönelterek öğrencilerini düşündürmeye başlamıştır. Öğrencilerinden birçok yaratıcı fikirler alan Ali öğretmen bu fikirleri bilgisayarına kaydederek not almıştır.

Örnek2;

Gül öğretmen altıncı sınıf öğrencilerine sosyal bilgiler dersinde “Bilinçli Yatırım” konusu işleyip öğrencilerine üretimde etkili olan bazı faktörlerden bahsederek konuyu bitirmiştir(Uşar, Erdinç v.d. 111). Gül öğretmen öğrencilerine hem kalıcı öğrenme sağlamak hem de düşüncelerini istemesi üzerine beyin fırtınası yöntemini kullanarak – siz bir meyve-sebze üreticisi olsaydınız ihracatınızı arttırmak için yaşadığınız şehirde hangi meyve-sebze üretimlerine öncelik verirdiniz?- sorusunu sormuştur. Bunu üzerine öğrencileri birden fazla yaratıcı fikirler söyleyerek gül öğretmen de not almıştır.

- Soru-Cevap Tekniği; bu teknik ile öğrencinin bilgi düzeyini öğrenmemizde yardımcı olmaktadır. Öğrenci soru-cevap tekniği ile sebep sonuç ilişkisi kurmayı sağlamaktadır.

Örnek1;

Berna öğretmen on birinci sınıf coğrafya dersinde öğrencilerine Türkiye’de doğal kaynaklar ve ekonomiye etkisi konusunu işlemiştir (Türkez, Karakoç v.d. 78). Konuyu pekiştirmek ve öğrencilerinin düşündürmek isteyen Berna öğretmen soru-cevap tekniğini kullanarak öğrencilerine- Türkiye’nin doğal kaynaklar açısından dış ülkelere bağımlılığını azaltmak için neler yapılabilir ve ülke ekonomisinin kalkınması açısından nasıl değerlendirirsiniz?- sorusunu sorarak düşüncelerini sağlamıştır. Öğrenciler soruya cevaplar vermiş ve Berna öğretmende eklemeler yaparak dersi bitirmiştir.

- Benzetim (Simülasyon) Tekniği; soyut konuları somutlaştırarak öğrencilerin kalıcı öğrenmelerini de sağlamaktadır. Yani öğrenci bir durumu ya da problemi tartışarak, çözümler üreterek gerçekmiş gibi yaşayarak deneyimler üzerine kurulmuş tekniktir. Bu teknik aracılığı ile finansal eğitimde soyut konuları somutlaştırılarak kullanılabilir.

Örne1,

Oğuz öğretmen altıncı sınıf öğrencilerine sosyal bilgiler dersinde “Yatırım ve Pazarlama” konusunu işleyecektir (Uşar, Erdiñ v.d. 111). Ancak konuyu incelediği zaman yatırımın sadece üretim kalemi ele alındığını görmüştür. Oğuz öğretmen öğrencilerine yatırımların hisse senedi, altın, gayrimenkul alımı, Türk lirasının dövize çevrilmesi gibi kalemlerini de anlatmak istemektedir. Öğrencilerinin daha rahat anlayabilmesi için konuları benzetim yöntemini kullanarak somutlaştıracaktır. Bunun üzerine öğrencilerine konuyu anlatıp örnekler verdikten sonra – haftaya sınıfı yatırım piyasasına çevirerek, bir grubu bankacılık sektörü, bir grubu borsa sektörü, kalan grup ise gayrimenkul sektörü olarak belirlemiştir. Öğrencilerin bu konular üzerinde çalışarak haftaya sınıfa gelirken bankacı, borsacı ve gayrimenkulcü olarak konuşmalar yapacağını, kalan öğrenciler hangi piyasadan yatırım yapmak istiyorsa o piyasaya giderek işlemler yapacağını belirtir- Oğuz öğretmen bu şekilde öğrencilerine finansal konularda bilgiler vererek kalıcı öğrenmeler sağlamaktadır.

- İstasyon Tekniği; bu yöntemde temel amaç sınıf içerisinde grup oluşturarak konu üzerinde öğrencilerin düşüncelerini yazıp daha sonra yer değiştirerek diğer grubun kalan yerden düşüncelerine devam etmesidir. Bu şekilde ortaya yaratıcı fikirler çıkmaktadır. Vygotsky'nin işbirliğine dayalı öğrenme yöntemini desteklemektedir.

Örne1

Atakan öğretmen üçünü sınıf öğrencilerine hayat bilgisi dersinde tasarruf konusunu işleyecektir (Altuntaş, Güleç v.d. 46). Bunun üzerine sınıfı üç gruba ayırarak ilk gruba israf, ikinci gruba biriktirme, üçüncü gruba ise harcama kelimelerini vermiştir. Bu kelimelerin finansal anlamda kullanarak hikâye oluşturmalarını istemektedir. Her grup bir istasyonu temsil etmektedir. Daha sonra gruplar yer değiştirerek kalan yerlerden devam edip farklı fikirler ortaya çıkarmışlardır. Atakan öğretmen etkinlik sonunda sınıfa “tasarruflu olabilmek için ne gibi davranışlarda bulunmamız gerek?” sorusunu yönelterek alınan cevaplardan sonra dersi bitirmiş. Çalışmaları da sınıfın finansal okuryazarlık panosuna asmıştır.

- Konuşan Resimler Tekniği; bu teknik ilgili durum, konu hakkında sınıfa resim, karikatür getirilerek öğrencinin görsel duyusu ile zihinsel düşünme becerisini geliştirmesine ve

problemi çözebilme yeteneğini etkilemektedir. Finansal eğitimi verilirken bu teknik konuyu somutlaştırmaya olanak sağladığı için öğrencilerde kalıcı öğrenmeler sağlamakta ve zor ve karmaşık görünen finansal konuların anlaşılmasına destek olmaktadır.

Örnek1;

Belgin öğretmen onuncu sınıf öğrencilerine coğrafya dersinde ekonomik faaliyetler konusunu işleyecektir (Soyatlar, Akça v.d. 212) Öğrencilerine ülkeler arasındaki gelişmişlik düzeyi ile ekonomi arasındaki ilişkiyi anlatmak isteyen Belgin öğretmen sınıfa projeksiyon aracılığı ile iki resim getirmektedir. Birinci resim gelişmiş ülkeyi ele alırken, ikinci resim gelişmemiş ülkeyi göstermektedir. Bunun üzerine Belgin öğretmen öğrencilerinden resimleri inceleyip iki resimde ihracat, istihdam, yatırım, tasarruf, üretim, ithalat, üretimde kullanılan teknoloji, gayri safi milli hasıla gibi makro kalemleri olarak karşılaştırıp yorumlamalarını ve bu kalemlerin ülkenin ekonomik kalkınma açısından önemini değerlendirmelerini istemiştir. Öğrenciler değerlendirme yaparken rehber konumunda olan Belgin öğretmen sonuçları toparlayıp kendisi de eklemeler yaparak dersi bitirmiştir. Çıkan sonuçları da sınıfın finansal okuryazarlık panosuna asmıştır.

- Altı Şapkalı Düşünme Tekniği; bu tekniğin en önemli tarafı çocukların finansal eğitimde ilgili kavramları öğrenirken farklı bakış açıları ile ele almalarını sağlamasıdır. Her şapka farklı bir düşünceyi ele aldığı için mantık çerçevesinde çocuklar ileride finansal problemlerle karşılaştıkları zaman birden fazla problem çözme yöntemini öğrenebileceklerdir.

Örnek1;

Eymen öğretmen yedinci sınıf öğrencilerine sosyal bilgiler dersinde her hafta finansal bilgiyi vermek isteyen öğretmenlerdendir. Geçen hafta yatırım ve faiz konusunu işlediği için tekrar etmek adına bazı sorular sorup öğrencilerini düşündürmek istemektedir. Bunun üzerine Eymen öğretmen altı şapkalı düşünme tekniğini kullanarak altı öğrenci seçer. Sırasıyla beyaz, yeşil, kırmızı, sarı, siyah ve mavi şapkaları öğrencilerine dağıtarak sorulan sorunun her rengin temsil ettiği düşünceye göre yorum yapacaklarını belirtir. Eymen öğretmen – Diyelim ki ailenizden size büyük bir para miras olarak kaldı. Bu para ile hangi yatırımlara yöneleceğinizi altılı şapka düşünme tekniğine göre belirtiniz?- sorusunu sorarak seçtiği altı öğrencisini düşünmelerini istemiştir.

Beyaz şapkaya sahip öğrenci; “para faize koyulabilir, gayrimenkul alımlar yapılabilir, ya da ilgili para sermaye olarak kullanılarak üretim sektörüne girilebilir” diyerek tarafsız düşünceyi ele almıştır.

Kırmızı şapkaya sahip öğrenci; “Ben gayrimenkul alırım diğerleri ile uğraşmam” diyerek kendi sezgilerine dayanarak duygusal olarak ele almıştır.

Sarı şapkaya sahip öğrenci; “O parayı faize atarak parayı kiralamış olurum ve her dönem paranın gelirini kullanırım” diyerek seçtiği yatırım kaleminin olumlu tarafını ele alarak avantajlarından bahsetmiştir.

Siyah şapkaya sahip öğrenci; “ parayı faize koyarsam gelir elde edilse bile anapara değer kaybeder ve zamanla anaparanın alım gücü azalır, sermaye olarak kullanıp üretim sektörüne girersem zarar edip şirketi batırabilirim” diyerek riskleri, olumsuz yönleri, gelecekte oluşabilecek problemlerden bahsetmiştir.

Yeşil şapkaya sahip öğrenci; “ ilgili parayla döviz yatırımlarına girebilirim ya da borsaya girip hisse senetleri satın alabilirim” diyerek yeni yatırım kalemlerinden bahsetmiş ve alternatif fikirler öne sürmüştür.

Mavi şapkaya sahip öğrenci; “ gayrimenkul alımı yapıp kiraya verilerek kira geliri elde edilebilir risksiz yatırımdır ya da para dövize çevrilerek paradan para yaratılabilir çok riskli değildir” diyerek sonuçları değerlendirir karar vermiştir.

- Gezi-Gözlem Tekniği; bu teknik sınıfta öğrenilmesi zor olan konuların bizzat yerine giderek öğrenilmesini sağlamaktır. Çocuklara finansal eğitim verilirken bazı konular çok fazla soyut kalabilmektedir. Bu sebeple öğrencinin zihninde finansal kavramlarla ilgili bazı somut finansal şemalar oluşabilmesi için bu teknik oldukça önemlidir.

Örnek1;

Miraç öğretmen onuncu sınıf öğrencilerine finansal eğitim verirken finansı içine alan meslekleri de ele almıştır. Bankacılık mesleğini anlatan Miraç öğretmen öğrencilerin sıkıldığını ve çok soyut konular olduğunu fark etmiştir. Bunun üzerine gelecek hafta için ilgili bankanın şube müdüründen rica edip bankaya gezi planı düzenlemiştir. Gezi aşamasında öğrenciler her bir personelin görevlerini bankacılık işlemlerini yaşayarak görmelerine sebep olmuştur. Öğrenciler bankada yapılan işlemleri şube müdürü ve personelleri aracılığı ile direkt olarak öğrenmelerine hem öğrencilerin sıkılmamalarına hem de yaşayarak öğrendikleri için kalıcı öğrenmelerine sebep olmuştur.

Drama Tekniği; bu teknik çocuğun belli konu üzerinde doğaçlama, oyun yolu ile gerçek yaşamı temel alarak canlandırma yapmasıdır. Drama tekniği çocukların finansal eğitiminde

kalıcı öğrenmelerini sağlamaktadır. İlkokul ve ortaokul da finansal eğitimi verilirken etkili olan yöntemlerden biridir.

Örnek1;

Ayça öğretmen beşinci sınıf öğrencilerine finansal eğitimleri vermektedir. Bu haftanın konusunu finansal meslekleri işleyecektir. Dersi işlerken öğrencilerin sıkıldığını fark eden Ayça öğretmen drama tekniği aracılığı ile haftaya dersi işleyeceğini söylemiştir. Dramanın tekniği olan uzman görüşünü kullanarak bazı öğrenciler seçip sırasıyla bankacı, mali müşavir, finans danışmanı, gayrimenkul uzmanı, finansal denetçi, pazarlama uzmanı, finansal analist, broker gibi finansal meslekleri ele alan rolleri dağıtarak herkesin rollerini içeren meslekleri araştırıp çalışıp uzman gibi davranıp meslekleri tanıtmalarını, canlandırmalarını istemiştir. Bu şekilde Ayça öğretmen öğrencinin kendisinin öğrenmesini sağlayarak kalıcı öğrenme sağlamıştır.

Ödev Tekniği; bu teknik öğrencinin konuyu pekiştirmesi ya da derse ön hazırlık oluşturması açısından okul dışı yapılması gereken sorumluluklardır. Ekonomiklik ve zaman açısından elverişlidir..

Örnek1;

Ada öğretmen üçüncü sınıf öğrencilerine hayat bilgisi dersinde bilinçli tüketici konusunu işleyecektir (Altuntaş, Güleç v.d. 46). Tüketim ile ilgili kavramları, ihtiyaçlarımızı ve isteklerimizi ayırılması gerektiği konusunda önemi vurgulamıştır. Konunun öğrencileri için kalıcı olması adına öğrencilerden ihtiyaç listelerini oluşturmaları ve bu listede yer alan ihtiyaçları en ucuz satan yeri araştırmalarını ve sonuçları kâğıda dökmelerini istemiştir. Verilen araştırma ödevinin sonuçlarını da sınıfın finansal okuryazarlık panosuna asacağını belirtmiştir.

Konuşma Halkası Tekniği; bu teknik öğrencilerin kendi görüşlerini ortaya koymaya çalışan ve farklı görüşleri de içinde barındıran önemli bir tekniktir. Öğrencilere finansal eğitim verilirken kendi görüşlerini açıkça ifade edilmesine olanak sağlamaktadır. Öğrenciler bu teknik ile birbirlerinin fikirlerini, düşüncelerini dinleyerek konu ile alakalı birden fazla fikir öğrenmiş olacaklardır.

Örnek1;

Nalan öğretmen on birinci sınıf öğrencilerine coğrafya dersinde Türkiye'nin ekonomik politikaları konusunu işleyecektir (Soyatlar, Akça v.d. 212).. Derse sanayi devrimi ile başlamış ve dersi bitirdikten sonra konunun daha anlaşılır olması için konuşma halkası tekniğini

kullanacaktır. Öğrencilerini daire şeklinde oturtup eline bir cisim olarak konuşmak isteyene bu cismi verdikten sonra fikirlerini dile getireceğini belirtir. Dersin konusu üzerine Sanayi Devrimi ile ilgili video izletir. Daha sonra Sanayi Devrimi'ndeki yenilik olan makine kavramını ele alarak ekonomi üzerinde nasıl bir etki yaratmıştır? Sorusuna fikirler üretmelerini istemiştir. Günümüzde ekonomide kullanılan inovasyonların ekonomik kalkınma açısından önemi hakkında fikirler üretmelerini istedikten sonra sonuçları öğretmen rehberliğinde beraber değerlendirip dersi bitirmişlerdir.

4.LİTERATÜR TARAMASI

Çocuklarda finansal okuryazarlık ile ilgili akademik çalışmalar mevcuttur. Bu bölümde çocuklarda yapılan finansal okuryazarlık çalışmaları incelenecektir.

Tosey (2002), çalışmasında finansal okuryazarlık eğitiminde bazı sonuçlara varmıştır. Araştırma sonucunda finansal okuryazarlık eğitiminde rol yapma, uygulamaya dayalı öğrenme, benzetim egzersizleri, uygulamalı karşılaşmalar ve grup çalışması yapılmasının deneyimsel öğrenmenin işlevselliğini vurgulamıştır.

Johnson ve Sherraden (2007), çalışmasında finansal yeterlilik düzeyini Birleşik Krallık'taki araştırmalara göre incelemeler gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin eğitimlerde öğrendikleri finansal bilgileri uygulayabilmeleri için finansal kurumlarla iş birliği yapılması gerektiğini belirtmektedir. Bu araştırmacılar, gençlerin finansal okuryazarlık eğitimleri konusunda bir eyleme geçmeden önce onların bilişsel ve duygusal durumlarını, tutumlarını, kişilik faktörlerini ve yaş gibi çeşitli unsurları dikkate almaları gerektiğinin altı çizilmektedir.

Mandell ve Klein (2009), çalışmasında finansal okuryazarlık dersi alan ve almayan 79 lise öğrencisi üzerinde farklı etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda finansal derse sahip olan öğrencilerin finansal derse sahip olmayan öğrencilere göre finansal davranışlarının daha olumlu olduğu belirtilmiştir.

Moten (2011), çalışmasında 117 lise son sınıf öğrencileri temele alarak etnik kökenleri ve aile gelir düzeylerinin finansal okuryazarlık üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmanın sonucuna göre 80.000 dolar ve üzeri gelirleri olan ailelerin çocuklarının diğer ailelere göre finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Kim v.d. (2015), yaptıkları çalışmada ebeveyn davranışlarının ergen tüketici sosyalleşmesini etkilediği mekanizmalar hakkında fikir üretmeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonuçlarına göre çocukla beraber alışverişini giden ve finans konuları üzerinde tartışma yapan ebeveynlerin ekonomik sosyalleşmeyi etkilediğini belirlemişlerdir. Ayrıca annenin finansal konulardaki davranış ve tarzı babaya göre daha fazla gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Er ve Taylan (2017), lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık konusunda ne kadar bilgiye sahip olduğunu araştırmak için. Trabzon merkez Ortahisar ilçesinde bulunan tüm lise türlerinde öğrenim gören 1, 2, 3. ve 4. sınıf öğrencileri anket yöntemi kullanılarak araştırmaya almıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin finansal gelişmelere olan ilgilerinin düşük olduğu ve temel finansal terimler hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları belirlenmiştir. Ayrıca, öğrencilerin olumlu finansal davranış ve tutumlar sergiledikleri ancak finansal bilgilerinin, tutum ve davranışları üzerinde etkisinin az olduğundan da söz edilebilmektedir.

Güvenç (2017), ilk, orta ve lise düzeyindeki öğretim programlarında yer alan finansal okuryazarlık öğrenme çıktılarını belge analiziyle incelemiştir. Çalışma sonucunda zorunlu dersler olarak ilkokulda, seçmeli ders olarak ise lise düzeyindeki finansal okuryazarlık öğretim çıktılarının en fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca çalışmasında okullarda finansal okuryazarlık eğitimleri verilmesine rağmen bu eğitimlerin gelecek ve şuan için yetersiz olduğunu belirtmiştir.

Yüceyılmaz ve Özgürel (2018), ortaöğretim öğrencileri üzerinde finansal okuryazarlık ile ilgili 5217 öğrenciye anket yöntemini kullanarak, öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyesi ile finansal tutum ve davranışlarını incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucuna göre, anne ve babanın eğitim düzeyi ile öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri arasında pozitif anlamda bir ilişki olduğu, anne ve babanın eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencinin finansal okuryazarlık düzeyinin arttığı görülmüştür. Gelir seviyesi yüksek olan ailelerin çocuklarında eksik olduğu görülen tasarruf bilincinin geliştirilmesinin önemli olduğu, tüm öğrencilerin ödemede öncelik

konusunda bilinçlendirilmelerinin ve basit-bileşik faiz hesaplama yeteneklerinin geliştirilmesinin gerektiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca dokuzuncu ve on ikinci sınıf öğrencilerde finansal okuryazarlık oranı ortalamasının %64 olduğu gibi sonuçlar elde edilmiştir.

Üğüdücü (2018), çalışmasında İstanbul'un Ataşehir ilçesinde dokuzuncu ve on ikinci sınıfta okuyan 669 lise öğrencisi üzerinden anket yöntemini kullanarak öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi incelenmiştir. Sonuç olarak gelir düzeyi ile finansal okuryazarlık arasında yüksek, pozitif anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. On ikinci sınıf öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi dokuzuncu sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu ortaya koyulmuştur. Ayrıca Anadolu Lisesi öğrencilerinin diğer lise öğrencilerine göre finansal okuryazarlık puanlarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin genel akademik not ortalaması, matematik dersi puanı ve finansal okuryazarlık düzeyi arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı korelasyonlar bulunmuştur. Son olarak, lise öğrencilerinin finansal okuryazarlığı, ailelerinin finansal rehberliği ve kişisel finansal deneyimlerine göre farklılaşmıştır.

Amagir v.d. (2018), çalışmalarında okullardaki finansal eğitimin çocuklar ve gençlerde finansal okuryazarlığı ne tür değiştirebileceğine dair sistematik literatür taraması yöntemini kullanarak araştırma yapmışlardır. Sonuca göre, finansal okuryazarlık eğitiminin ilkokulda başlaması gerektiği ve ortaokul, üniversite dâhil olarak tekrarlanması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca çalışmaya göre ilkokulda uygulamalı pedagojik eğitimler verilmesi gerekirken, ortaokulda ise öğrencinin yaparak, yaşayarak gerçek dünya deneyimlerinden yola çıkarak öğrenilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ek olarak hem ilkokul hem de ortaokulda finansal okuryazarlık eğitiminin öğrencilerin öğrenim sürecine aktif olarak katılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Çarıkçı (2019), araştırmasında anket yöntemini kullanarak ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin finansal bilgi, tutum ve davranışlarını incelemiş ve finansal bilgiler verildikten sonra öğrencilerin finansal kavramlarını öğrenme seviyesi ölçülmüştür. Çalışma sonucunda öğrencilerin finansal okuryazarlıkla ilgili temel kavramları duyduklarını ama tanımlama yapamadıklarını ve konu ile ilgili eğitim sonrasında finansal kavramlarla ilgili farkındalıklarının artış gösterdiği görülmüştür.

Erkılıç (2019), çalışmasında lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek ve finansal okuryazarlık düzeyleri ve matematik dersi başarıları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için İstanbul Bağcılar ilçesinde 14-19 yaşlarındaki 540 lise öğrencisi üzerinde araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin planlama, biriktirme, harcama ve para yönetimi öz-yeterlilik ve davranışlarının iyi düzeyde ve matematik başarıları ile pozitif ilişkili olduğunu ancak finansal bilgi seviyesinin zayıf düzeyde ve matematik başarıları ile ilişkisiz olduğunu tespit etmiştir.

Yücel ve Uysal (2020), çalışmasında Kırıkkale’de anket yöntemiyle 783 lise öğrencisinin finansal okuryazarlık düzeylerine etki eden farklı demografik özellikleri araştırılmıştır. Sonuçlara incelendiğinde erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre daha başarılı olduğu görülmüştür. Okul türü olarak ele alındığında Fen Lisesi öğrencileri, Anadolu Lisesi, Spor Lisesi ile Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinden daha başarılı oldukları tespit edilmiştir. Devlet lisesine giden öğrencilerin özel lise öğrencilerine göre para yönetim davranışlarında daha başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca özel lise öğrencilerinin finansal bilgi testinde daha başarılı olduğu devlet lisesi öğrencilerine göre finansal kavramlara daha yatkın oldukları anlaşılmıştır.

Karaarslan (2020), çalışmasında Isparta ilindeki ortaokul öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerini incelemiştir. Çalışma sonucunda beşinci sınıf öğrencilerinin üst sınıflara göre finansal okuryazarlık oranlarının düşük olduğu görülmüştür. Ek olarak annenin eğitim seviyesi ve gelirin finansal okuryazarlık açısından farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır. Annesinin geliri ve eğitim seviyesi yüksek olan öğrencilerin finansal bilgi testinde daha başarılı olduğu belirtilmiştir.

Mamadova (2020), çalışmasında ilkököl ve ortaokul ders kitaplarının içeriklerinin finansal okuryazarlık üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda ilkököl derslerinden %33, ortaokul derslerinden ise %38 finansal okuryazarlıkla ilgili çıktıya rastlanmıştır. Finansal okuryazarlıkla ilgili en geniş içeriğin ise sosyal bilgiler kitaplarında olduğu (%25) tespit edilmiştir. Sosyal Bilgiler kitabındaki; üretim tüketim zinciri, bütçe yapmak ve kaynakları tasarruflu harcamak gibi konuların öğrencilere finansal okuryazarlık bilinci aşıladığı anlaşılmıştır.

Gök ve Coşkun (2020), çalışmasında 400 kişi olan 13-19 yaş aralığındaki Z kuşağının sosyal medya üzerinden anket yöntemini uygulamıştır. Çalışma sonucunda Z kuşağının finansal konulardaki algı ve tutumları, harcama üzerinde negatif etkiye sahip olduğu bulgusuna

ulaşmıştır. Elde edilen bu bulgu, Z kuşağının finansal konulardaki algı ve tutum düzeyleri arttıkça onların günlük yaşamlarındaki harcamalarını azalttığını göstermektedir.

Yiğitbaş v.d. (2020), çalışmada Çanakkale Ayvacık ilçesinde ortaokulda öğretim gören 12-14 yaş aralığındaki öğrencilere finansal eğitim verilmesi amaçlanmıştır. Verilen eğitimler sonunda finansal eğitimin etkisini inceleme için anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, finansal eğitimin ortaokul öğrencilerinin finansal okuryazarlık üzerinde olumlu etkiler yarattığı gözlemlenmiştir.

Ünlüer (2021), Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan “finansal okuryazarlık” becerisine ilişkin hazırlanan etkinliklerin öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinde meydana getireceği etkiyi ortaya koymak amacıyla Eskişehir ili Tepebaşı ilçesindeki bir ilkokuldaki 25 dördüncü sınıf öğrencilerine etkinliğe dayalı beş hafta süreli eylem araştırması yöntemini kullanmıştır. Araştırma sonucunda finansal okuryazarlık becerisine ilişkin yapılan etkinliklerin öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini artırdığını göstermektedir.

Koç v.d. (2022), çalışmasında dokuzuncu sınıf öğrencilerinin Akdeniz bölgesinde bulunan dört farklı lisede okuyan 191 öğrenci üzerinde anket yöntemi kullanılarak finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek için araştırma yapılmıştır. Sonuca göre, öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin zayıf olduğu görülmüştür. Ayrıca 2012 ve 2015 PISA sınavlarındaki OECD başarı ortalamalarının altında kaldığı belirtilmiştir.

Kuzma v.d. (2022), çalışmasında Ukrayna'nın üç bölgesi olan Ternopil, L'viv, Zakarpattya'da anket yöntemini kullanarak, üç ortaokul kurumundan 209 ilkokul öğrenci üzerinde çalışma yapılmıştır. Araştırmanın amacı ilkokul öğrencilerine finansal okuryazarlığı öğretebilmek için dijital eğitim, finansal konularla ilgili uygulamaya, düşünmeye, oyuna dayalı öğretim yöntem teknikleri kullanıldıktan sonra öğrencide oluşan finansal bilgiyi ölçmek hedeflenmiştir. Çalışma 2020 eğitim yılından 2021 eğitim yılına kadar sürmüştür. Çalışmanın sonucuna göre öğrencilerin finansal konuda düşük motivasyona sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğretmenler para haftası, röportajlar, reklam ürünleri, üretim, medya çalışmaları, başarılı girişimcilerle öğrenciler arasında konferanslar düzenlenerek, etkileşimli öğrenme yöntemleri kullanılarak beyin fırtınası, oyunlar, projeler oluşturma, hikâye anlatma, problem yöntemine dayalı öğretim teknikleri kullanılarak, çocuklar, ebeveynler ve öğretmenler için web

siteleri aracılığıyla finansal eğitimler düzenlenerek başlangıçta öğrencilerin finansal okuryazarlık yüzdesi %3,03 olurken eğitimlerden sonra %21,22'ye yükseldiği görülmüştür.

5.SONUÇ

Finansal okuryazarlık günümüzde etkisini giderek arttırarak göstermektedir. Bu sebeple önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşanan ekonomik krizlerin etkisinin uzun sürmesi ve kalıcı hasarlar bırakması, teknolojiye bağlı olarak finansal süreçlerin hızlı değişimler göstermesi ve getirilerin artması, çeşitlenmesi gibi sebeplerden dolayı ekonomik birimlerin bu gelişmelere karşı makro ve mikro düzeylerde davranışlarını finansal okuryazarlık eğitimi doğrudan etkilemektedir.

Finansal okuryazarlık kavramı sadece bireye etkisi olmamak ile birlikte topluma ve makroekonomiye önemli katkıları olduğu görülmektedir. Makroekonomiye etkisi açısından yapılan çalışmalarda, finansal okuryazarlık oranı yüksek olan ülkelerde bireylerin tasarruf oranlarının yüksek olduğu ve oluşabilecek ekonomik krizde bu tasarrufların krizi yönetebilme açısından önemli etkiye sahip olduğu gözlenmektedir. Özellikle beşeri sermayesi yüksek olan ekonomiler de finansal okuryazarlığa daha çok önem verilmekte bunun sonucu olarak ekonomik birimlerde mikro ve makro düzeyde getirilerin yüksek olduğu görülmektedir. Bir başka ifade ile ülkelerin finansal okuryazarlık oranı ne kadar yüksek ise ekonomide olumlu gelişmeler de aynı oranda yüksek olmaktadır. Bireyin vermiş olduğu bir finansal kararda sadece bireyin kendisini değil yaşadığı toplumun ekonomik yapısını da etkilemektedir. Çünkü birey

yatırım kararı alırken herhangi bir üretime girerken, tasarruf kararı alırken veya enflasyon ortamında ekonomisini yönetmeye çalışırken hem kendisine hem de yaşadığı ekonomiye katkı sağlayacak şekilde karar vermelidir.

Bu kadar geniş etkiye sahip olan kavramın eğitimi de önemli bir yere sahip bulunmaktadır. Bu sebeple finansal okuryazarlık eğitimin çocukluk yaşlardan başlayıp ömür boyu sürmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada çocuklarda verilen finansal okuryazarlık eğitimini belirlerken Piaget ve Vygotsky'nin bilişsel gelişim kuramından Türkiye'deki finansal okuryazarlık için yola çıkılması gerekmektedir. Piaget'in bilişsel gelişim dönemleri çocukların finansal eğitiminde yaş aralıklarına göre öğretim yöntem ve teknikler seçilmesin de etkili olmaktadır. Finansal okuryazarlık eğitimi için Piaget kuramına göre incelediğimizde duyuşal- motor ve işlem öncesi dönemde verilmemektedir. Çünkü bu dönem çocuğun zihinsel olgunluğuna bağılı olarak finansal kavramları basit düzeyde bile algılayabilmesi mümkün olmadığı görülmüştür. Somut işlemler dönemin ilköğretim yaş dönemine denk gelmektedir. Bilişsel gelişim açısından çocuğun finansal kavramları kavrayabilecek mantık seviyesine geldiğı incelenerek finansal okuryazarlık eğitiminin bu dönemde başlaması gerektiğı sonucuna varılmıştır. Bu da Türkiye'deki finansal okuryazarlık eğitimine uygun bulunmaktadır.

Bu dönemde çocuk bilişsel olarak somut, basit olayları kavrayabilmesi açısından finansal okuryazarlık eğitiminde çalışma sonucunda buluş ve araştırma- inceleme öğretim stratejileri, örnek olay, tartışma yöntemi, problem çözme, gösterip yaptırma, işbirliğine dayalı yöntemleri, beyin fırtınası, soru-cevap, benzetim, drama, konuşan resimler, istasyon v.b. öğretim teknikleri ile finansal okuryazarlık eğitiminin desteklenebileceğı sonucuna ulaşılmaktadır.

Paiget'in soyut işlemler dönemi yaş aralığı ele alındığında ortaöğretim yani lise düzeyine denk geldiğı görülmektedir. Yapılan inceleme sonucunda bu dönemde çocuk bilişsel gelişime bağılı olarak soyut, karmaşık konuları anlayabildiğı görülmektedir. Bu sebeple finansal okuryazarlık eğitimi verilirken sunuş yoluyla öğretim stratejisi ve anlatım yöntemi ile bilgiler aktarılabilir. Yine bu yöntem belirtilen yaş aralığı için Türkiye'deki finansal okuryazarlık eğitimine uygun bulunmaktadır.

Vygotsky'nin bilişsel gelişim kuramını çocuklar için finansal okuryazarlık eğitimi üzerinde incelendiğinde çalışma sonucunda kültürel aktarım, çevre, sosyal yapılandırıcılık üzerinde durarak çocuğun finansal kavramları öğrenirken akranı ile sosyal etkileşime girerek

daha çok şey öğrenebileceği sonucuna varılmaktadır. Ayrıca finansal okuryazarlık eğitiminde çocuk ne kadar çok sosyal, çevresel olarak finansal kavramların içerisinde yer alırsa finansal okuryazarlık eğitimi açısından olumlu etki yarattığı gözlemlenmektedir.

Dünyada yapılan finansal okuryazarlık faaliyetleri araştırıldığında OECD aracılığıyla PISA 15 yaşındaki çocukların finansal okuryazarlık seviyelerini değerlendirmekte ve OECD 15-24 yaş aralığındaki gençlerin finansal okuryazarlık eğitim içerikleri ile alakalı çeşitli raporlar hazırladığı gözlenmiştir. Dünya Bankası öğrenciler ve öğretmenler için eğitimler verdiği ve araştırma sonucunda PISA verilerinde olumlu sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Avrupa Birliği ve Amerika çocuklarda finansal okuryazarlık eğitim çalışmalarını çevrimiçi sitelerle öğrenci ve öğretmenlere ulaşma sağladığı sonucuna varılmıştır.

Türkiye’de yapılan çocuklar için finansal okuryazarlık eğitim çalışmaları incelendiğinde TCMB, 23 Nisan bayramında finansal okuryazarlıkla ilgili stantlar kurulmuş, TRT Çocuk Dergisi aracılığıyla çocuklar için finansal konulara yer verildiği görülmüştür. Ek olarak ilkokul, ortaokul ve lise öğrencileri için finansal okuryazarlık ile alakalı web sitesi kurulduğu gözlenmiştir. MEB birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar zorunlu olan görsel sanatlar dersi finansal okuryazarlığı kapsayacak şekilde değiştirilmiş, MEB ve Türkiye Ekonomi Bankası aracılığıyla öğrenci ve öğretmenler için finansal konularla alakalı seminerler düzenlendiği görülmektedir. FODER ve Habitat gibi derneklerin ve TEB, Türkiye İş bankası, Garanti İNG gibi bankaların çocuklar için finansal okuryazarlık farkındalık çalışmaları yaptığı söylenebilmektedir.

Amerika Birleşik Devleti’nde yapılan araştırmalar sonucunda gençlerin finansal okuryazarlık oranlarının düşük olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle üniversite gençlerinin öğrenim kredi borç oranlarının çok yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Amerika’nın bazı eyaletlerinde ise finansal okuryazarlık dersinin eğitim müfredatına koyulduğu görülmüştür. Bu sebeple Amerikan hükümeti tasarruflu bireyler yetiştirmek için finansal okuryazarlık eğitimi ile ilgili çevrimiçi platformlar oluşturarak (SmartPath, Platformu, Build Wealth FED) bireyler, öğretmen ve öğrenciler için çalışma faaliyetlerine başlamış ve öğrencileri finansal okuryazar birey olarak yetiştirilmesi için öğretmenlere eğitim kılavuzları, finansal konu içerikleri, videolar, çocukların yaşlarına uygun hangi öğretim yöntem teknikleri uygulayacağı bilgileri verildiği gözlemlenmiştir.

Amerika Birleşik Devleti’nde yapılan finansal okuryazarlık eğitim çalışmanın içerik olarak Türkiye’ye uyarlanmaya çalışılmıştır. Uygulama aşamasında yine Piaget bilişsel gelişim kuramındaki yaş aralıkları ve Vygotsky’nin kuramındaki sosyal yapılandırıcılık faktörü

dikkate alınmıştır. Finansal konulara uygun olan öğretim yöntem ve teknikleri kullanılmış ve örnekler verilmiştir. Finansal konuda öğrenciye öğretilmek istenen hedefe uygun öğretim yöntem ve teknik belirlenmiş ve bu tekniğe uygun senaryolar oluşturularak örneklendirilmiştir.

Konu ile alakalı literatür taraması incelendiğinde bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Bunlar;

- Türkiye’de ilköğretim ve ortaöğretim finansal okuryazarlık eğitimini incelemiş çalışma sonucunda finansal eğitimin yetersiz olduğu gözlemlenmiştir.
- Lise öğrencilerinin finansal davranış açısından iyi olduğu ancak finansal bilginin yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır.
- Finansal okuryazarlık eğitimi alan öğrencilerin, almaya öğrencilere göre finansal davranışlarının daha olumlu olduğu sonucuna varılmıştır.
- Z kuşağı üzerinde araştırmalar yapılmış finansal konularda bilgi düzeyi arttıkça harcamaların da azaldığı görülmüştür.
- Finansal eğitim vermeye başlanmasıyla birlikte ortaokul öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi arttığı gözlemlenmiştir.
- Annenin yüksek eğitim düzeyi ve gelir seviyesi çocuğun finansal okuryazarlık düzeyini olumlu etkilediği görülmüştür.
- Finansal okuryazarlık eğitiminde konuya ve öğrencinin yaşına uygun öğretim yöntem teknikler uygulanarak çocukların finansal eğitiminin yükseldiği gözlemlenmiştir.
- Çocuklarda finansal eğitimde ilkokul öğrencilerine pedagojik eğitimler verilmesi ortaokuldan itibaren öğrencinin gerçek hayata dayalı, yaparak, yaşayarak deneyimler elde etmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Türkiye’de finansal okuryazarlık eğitiminin düşük olması sebebi öğrencileri ilkokuldan liseye kadar yukarıda belirtilen eğitim yöntemleri ile finansal eğitiminin sağlanması gerekmektedir. Bunun için finansal bilgileri uygun yöntem ve teknikler kullanılarak öğrencilerde farkındalık yaratılması gerekmektedir. Milli eğitim çerçevesinde finansal okuryazarlık derslerinin sosyal bilgiler ya da matematik derslerine entegre edilmeden ayrı bir müfredatta zorunlu ders olarak işletilmelidir. Finansal okuryazarlık eğitimini veren öğretmenler ise sosyal bilgiler ve matematik öğretmenleri olmamakla birlikte finansal konularda uzman öğretmenler tarafından verilmelidir. Çocukların finansal kavramları anlayıp yorumlayabileceği ve davranışa dönüştürebilecekleri eğitim ortamları oluşturulmalıdır. Bu şekilde öğrencinin finansal eğitimine bağlı olarak finansal davranışlarında olumlu etkiler yaratmaktadır.

Finansal okuryazarlık hem bireyin ekonomik refahı hem de ülkenin ekonomik refahı açısından önem arz etmektedir. Bireyde finansal bilgilerin gelişmesine bağlı olarak makro

iktisadın tüketim, yatırım ve tasarruf kalemlerinde de olumlu yönde etkilenmektedir. Finansal okuryazarlığın tüketimle olan bağlantısının da finansal bilgiye sahip olan tüketicilerin ürün alırken daha rasyonel davrandıklarını, bütçelerini ve tasarruflarını daha iyi yönetebildikleri gözlemlenmektedir. Finansal okuryazarlığı yatırım kalemi ile ilişkilendirildiğinde çalışmalar sonucunda finansal okuryazarlık oranı yüksek olan bireylerde piyasadaki risklerden kendilerini iyi koruyabildikleri yatırım çeşitlerinde doğru kararlar verdikleri sonucuna varılmıştır. Bireylerde yatırım oranlarının artması ülkenin istihdam probleminde de olumlu etkiler yarattığı gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak finansal okuryazarlığın makroekonomi açısından önemli etkileri bulunmaktadır. Bu açıdan finansal okuryazarlık eğitiminin de kaçınılmaz bir gerçek olduğu görülmektedir. Türkiye’de finansal okuryazarlık eğitiminin ilkökul yaşlarında başlayıp lise son yılına kadar ayrı bir müfredatta zorunlu ders olarak işlenmesi gerekmektedir. Finansal bilgi ile makroekonomi arasındaki ilişki dikkate alındığında, Türkiye’nin makroekonomisinin iyileşebilmesi ve istikrarlı bir ekonomi için finansal okuryazarlık eğitimlerinin üzerinde durulması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

KİTAP

A.F. Osborn, Applied Imagination Principles and Procedures, New York: Scribner's Sons, 1941

Adam Smith (1997). Ulusların Zenginliği. (Çev. Ayşe Yunus, Mehmet Bakırcı). 2. Baskı, İstanbul:Alan Yayıncılık

Akbulut Bülent 2019 Matematik 7. Sınıf Ders Kitabı (Yüzde Hesaplamaları 4. Ünite) Berkay Yayıncılık

Aksüt, Mehmet; (2009). “Eğitimin Psikolojik Temelleri”, **Eğitim Bilimine Giriş**, (Ed.) Figen Ereş, 3. Baskı, Maya Akademi Yayıncılık, Ankara, 2009

Aktın Kibar, Dilek Dursun, Dilek Gülçin “Etkili Öğretim İçin Yöntem ve Teknikler” 2013 14.Baskı

Altuntaş Betül, Güleç Hüseyin, Şahin Nagihan, Genç Nurgül, Taşçı Selma (Editör: Öznur Tunalı) 2023 İlkokul Hayat Bilgisi 3 Ders Kitabı (Okulumuzda Hayat 1. Ünite) Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları

Atay, M.; (2012). Erken Çocukluk Döneminde Gelişim 1. Ankara: Kök Yayıncılık

Ateş Bünyamin (Editör: İsmail Seçer) (2020) Gelişim Psikolojisi (Bilişsel Gelişim, 4.Ünite) Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açık Öğretim Yayını ISBN: 978-605-7638-65-6

Aydın Ayhan; (2000). Gelişim ve Öğrenme, İstanbul: Alfa Yayınları

Aydın Ayhan; Eğitim (2016) Psikolojisi Ankara: Pegem Yayıncılık ISBN 978-605-5885-09-0

Aysel Gündoğdu, Finansal Piyasalar Ve Kurumlar, Seçkin Yayınevi, 2016

Azer Hikmet 2020 Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabı (Ekonomi ve Sosyal Hayat 5. Ünite) Ekoyay Yayıncılık

Bacanlı, H. (2002). Gelişim ve Öğrenme. Ankara: Nobel Yayıncılık

Bacanlı, Hasan (2014). Eğitim Psikolojisi, 20. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.

Binbaşıoğlu, C. (1994). Genel Öğretim Bilgisi. Ankara: Kadioğlu Matbaası

Cüceloğlu Doğan. (2000). İnsan ve Davranışı (10. Basım.). İstanbul: Remzi

Çapri Burhan (Editör: Bülent Gündüz, Burhan Çapri) (2017). Eğitim Psikolojisi (Bilişsel Gelişim, 3. Ünite) Adana: Karahan Kitapevi ISBN: 987-605-4454-90-7 4. Baskı

Çapri Burhan; (Editör: Bülent Gündüz, Burhan Çapri) (2017). Eğitim Psikoloji (Bilişsel Gelişim, 3. Ünite) Adana: Karahan Kitapevi ISBN: 987-605-4454-90-7 4. Baskı

Çolakkadıoğlu, Oğuzhan; (2014). “Bilişsel Gelişim”, Eğitim Psikolojisi El Kitabı, (Editörler), A. R. Çeçen Eroğlu ve Filiz Yurtel, Ankara: Mentis Yayıncılık, 2014

Demirel Özcan (2015) “ Öğretim İlke ve Yöntemleri Öğretme Sanatı” Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık ISBN: 978-975-6802-06-9 22.Baskı

Demirel, Ö. (2009). Öğretim İlke ve Yöntemleri Öğretme Sanatı (15. Baskı), Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık.

Deniz, M. Engin; (2011). “Eğitimin Psikolojik Temelleri”, Eğitim Bilimine Giriş, (Ed.) Emin Karip, 4. Baskı, Ankara: Pegem Akademi, 2011

Dokumacı Asude, Gök Özdemir Nihal, Dokumacı Zinnur (Editör: Kadir Adamaz) 2023 İlkokul Hayat Bilgisi 2 Ders Kitabı (Okulumuzda Hayat 1. Ünite) Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları

Erciyeş G., Öğretim Yöntem ve Teknikleri, (Editör: Şeref Tan) Öğretim İlke ve Yöntemleri (6. Ünite) 1. Baskı, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2007

Erciyeş Gülnur (Editör: Şeref Tan) 2015 Öğretim İlke ve Yöntemleri (Öğretim Yöntem ve Teknikleri 7. Ünite) Adana: Pegem Akademi 11. Baskı

Erginer E. Öğretim İlke ve Yöntemleri Uygulamal Bir Çalışma Ankara 2014 Pegem Yayıncılık

Gökalp, M. (2016). Öğretim ilke ve yöntemleri. Ankara: Pegem A Yayıncılık. .

Gözütok Dilek F. Gözütok, F. D. (2007). Öğretim ilke ve yöntemleri. (Gözden geçirilmiş 2. Baskı). Ankara: Ekinoks Yayınları

Güzel Abdurrahman İki Dilli Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi 2010 Öncü Kitap Ankara

Harut Buket Seçil 2023 Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı (Ekonomi ve İnsan Yaşamı 5. Ünite) Ankara Ata Yayıncılık

Hastings, J., Madrian, B. & Skimmyhorn, W. (2012). Financial Literacy, Financial Education and Economic Outcomes. Nber Working Papers, (18412).s.5

İçke Başak Turan“Finansal Okuryazarlık: Finansın Dilinden Anlıyor Muyuz?,” İstanbul, Beta Yayıncılık, 2017

İnanç Banu Yazgan, Bilgin Mehmet, Atıcı Kılıç Meral (2007) Gelişim Psikolojisi Çocuk ve Ergen Gelişimi Ankara: Pegem A Yayıncılık ISBN: 978-9944-919-68-5 2.Baskı

İnanlı Yusuf, Esen Gökçe Editör: Bülent Gündüz, Burhan Çapri) (2017). Eğitim Psikolojisi (Beyin Temelli Öğrenme, Yapılandırmacı Öğrenme, Etkili Öğrenme ve Öğretme 14. Ünite) Adana: Karahan Kitapevi 4. Baskı

İşman, A. ve Eskicumalı A. (2003). Eğitimde Planlama ve Değerlendirme. İstanbul: Değişim Yayınları

Johnson Dawid W. And Roger T. JOHNSON (1990), “Cooperative Learning and Achievement”, Cooperative Learning, Theory and Research, Ed. Shlomo Sharan, Praeger, USA

Lindberg Nihal E., Ahçı Gültekin Zeynep; (Editör: Uğur Gürgân) (2019) Gelişim Psikolojisi (Gelişimle İlgili Kuramlar Genel Bakış, 2. Bölüm) Ankara: Nobel Akademik Yayınevi ISBN: 978-605-7846-07-5

Macleod Carol. Elizabeth.; (2005). “Cerebellar Anatomy and Function: From The Corporeal to The Cognitive in: Biology and Knowledge, Revisited From Neurogenesis to Psychogenesis, (Eds.) Sue Taylor Parker and Jonas Langer and Constance Milbrath, London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 2005

Mavrinac, Sarah ve Ping, Chin Wan (2004), “Financial Education for Women in Asia Pacific”, An Insead Working Paper, 2 November 2004.

Murat Çetinkaya (Editör: Aysel Kızılkaya Namlı) Eğitimin Kavramsal Temelleri 5: Öğretim Teknikleri (Benzetim Simülasyon Tekniği) 2022 Efe Akademi Yayınları 1. Baskı İstanbul

Oğuzkan, F. “Orta Dereceli Okullarda Öğretim (Amaç, ilke, Yöntem ve Teknikler)
Ankara: Emel Matbaacılık San.1985

Oğuzkan, F. Eğitim Terimleri Sözlüğü, Ankara: TDK Yayınları 1994

Önder Alev (2007). Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama Kuramsal Temellerle
Uygulama Teknikleri ve Örnekleri. İstanbul: Epsilon Yayıncılık

Penez Bahattin, Sofuoğlu Sevim, Ertekin Ufuk, Yeşilyurt Yaşar (Editör: Yaşar
Yeşilyurt) 2021 Ortaöğretim Sosyoloji 2 Ders Kitabı (Toplumsal Değişme 2. Ünite)Milli
Eğitim Bakanlığı Yayınları

Polat Burcu 2021 Hayat Bilgisi 1 Ders Kitabı (Evimizde Hayat 2. Ünite) İhsan
Yayıncılık

Ritzer, G.: 2011 Büyüsü Bozulmuş Dünyayı Büyülemek, (Ş. S. Kaya, Çev.), İstanbul,
Ayrıntı Yayınları.

Santrock, J.W. (2012). Ergenlik. Ankara: Nobel Yayıncılık

Selçuk, Mualla; (1991). Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler, (2. Baskı), Ankara: Türkiye
Diyanet Vakfı Yayınları.

Senemoğlu Nuray; (2012) Gelişim, Öğrenme ve Öğretim Ankara: Pegem Akademi
Yayıncılık ISBN 978-605-5885-96-0 22. Baskı

Senemoğlu, Nuray; (2010). Gelişim Öğrenme ve Öğretim, (17. Baskı). Ankara: Pegem
Akademi.

Solso, R. (2009). Psikoloji (2.Baskı). (A. Ayçiçeği-Dinn, Çev.) İstanbul: Kitabevi

Soyatlar Alper, Akça Bülent, Solak İsmail (Editör: Mehmet Ekici) Coğrafya 10 Ders
Kitabı (Beşeri Sistemler 2. Ünite) Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları

Sönmez, V. (2007). Öğretim ilke ve yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık

Sözer E., Sosyal Bilgiler Öğretiminde İlke, Strateji, Yöntem Ve Teknikler, Editör: Can G., Sosyal Bilgiler Öğretimi, 1. Baskı, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir, 1998

Starko, A.J. (2001) Creativity İn The Classroom Schools of Curious Delight London: Lawrence Erlbaum Associates

Sünbül, A. M. (2010). Öğretim İlke ve Yöntemleri (4. Baskı), Konya, Eğitim Kitabevi

Şahin Çavuş “Aktif Öğretim Yöntemlerinden Beyin Fırtınası Yöntemi ve Uygulaması”Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi

Tangülü, Z. (2015). Buluş yoluyla öğrenme stratejisi. (Ed. Cengiz Dönmez ve Kubilay Yazıcı) Sosyal Bilgiler Öğretimi İçinde Ankara: PegemA Yayıncılık

Taşpınar, M. (2005), Kuramdan Uygulamaya Öğretim Yöntemleri. Elazığ, Üniversite Kitabevi

Türkez Kenan, Karakoç Mutlu, Balşen Nurullah, Pektaş Tolga (Editör: Serhat Zaman) 2021 Coğrafya 11 Ders Kitabı (Beşeri Sistemler 2. Ünite) Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları

Tüysüz Sami 2020 İlkokul Sosyal Bilgiler 4 Ders Kitabı (Üretimden Tüketime 5. Ünite) Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları

Uşar Abuzer, Erdinç Gaffari Alper, Gülhan Doğan, Çınar Hasan, Kurnaz Kadir, Çalğan Kemal, Parmaksız Nebi Mahmut Yücel Mahmut, Atlıhan Reşat Mehmet, Özdemir Murat, Güneş Ömer Faruk, Yıldız Yusuf (Editör: Yusuf Yıldız) 2022 Sosyal Bilgiler 6 Çalışma Kitabı (Üretim, Dağıtım ve Tüketim 5. Ünite) Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları

Yaşar, Ş. (1998). Fen Bilgisi Öğretimi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları

Yıldız Derviş Kemal, Ağca Sami Mehmet, Şen Mehmet, Özdemir Yalçın (Editör: Sezer Sorgun) Temel Düzey Matematik 12 Ders Kitabı (Denklem ve Eşitsizlikler 1.Ünite) Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları

Yıldızlar, M. (2013). Öğretim İlke ve Yöntemleri. Ankara: PegemA Yayıncılık

Yılmaz Selman, Özçiftçi Hamza (Editör: Yılmaz Bayar) “Proceedings of 12th SCF International Conference on Contemporary Issues in Social Sciences” (55. Bölüm: Financial Literacy in Children) October 7-10, 2021

B. ve Aydemir, C., Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2011

Helmore, G. A.; (1969). Piaget - A Pratical Consideration, UK: Pergamon Press

MAKALE

Aisa Amagir, Wim Groot, Henriëtte Maassen van den Brink, Arie Wilschut; Citizenship, Social and Economics Education, ‘A review of financial-literacy education programs for children and adolescents’, 2018, Vol. 17-1, s.56-80

Amagir Aisa,Groot Wim, Henriëtte Maassen van den Brink, Wilschut Arie “A review of financial-literacy education programs for hildren and adolescents” Citizenship, Social and

Annamaria Lusardi; [NBER Working Papers](#) 13824, National Bureau of Economic Research, Inc.,’[Household Saving Behavior: The Role of Financial Literacy, Information, and Financial Education Programs](#)’, 2008 s. 1-29

Benson, Beth. (1997). Scaffolding (Coming to Terms). English Journal, 86(7), 126-127

Murendo, C., & Mutsonzıwa, K. (2017). “Financial literacy and savings decisions by adult financial consumers in Zimbabwe”, International Journal of Consumer Studies, 41: 95-103. <https://doi.org/10.1111/ijcs.12318>

Mustafa Koç, Öztelli Yasemin, Koç Adem Muhammet, Koçak Egemen “Lise Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Matematik Tutumu, Başarısı ve

Demografik Özellikler ile İlişkisi” Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi 2022 Cilt:6 Sayı:1 s.48-67

Özen Ercan, Kaya Zübeyde, "Finansal Okuryazarlık Seviyesinin Ölçülmesi Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma,"19. Finans Sempozyumu, Çorum, Turkey, s.147-161, 2015

Peiris, T. U. I. (2021). “Effect of Financial Literacy on Individual Savings Behavior; the Mediation Role of Intention to Saving”, European Journal of Business and Management Research, 6(5): 94-99.

Salman Nusret Ümit, Esmeray Azize “Finansal Okuryazarlık: Muhasebe ve Finansman Eğitimi Alan Öğrencilere Yönelik Bir Araştırma” İşletme Araştırmaları Dergisi 2020, 12(2), s.2002-2016

Adıbatmaz Kurnaz Betül Fatma, Yıldırım Rukiye; “Evaluation of Psychometric Characteristics of Different Types of Questions Related to Cognitive Development Applied to Preschool Children” Inonu University Journal of the Graduate School of Education Volume: 6, Issue: 12, October 2019. s.3-19

Adıgüzel Ömer, Şimşek Özdemir Pınar, Cengiz Büşra Fatıma “Drama Süreçlerinde Uyum –Ayna Çalışmaları Örneği” Yaratıcı Drama Dergisi 2020, 15(2), 275-304

Agger, C.; (2007). “Conservation of Number Test with Small and Large Quantities on Male and Female Preschool Children”, Indiana Undergraduate of Cognitive Science, 2: 28-32.

Ahioğlu-Lindberg, E. N. (2011). Piaget ve Ergenlikte Bilişsel Gelişim. Kastamonu Eğitim Dergisi, 19(1), 1-10.

AhmetoğullarıI Kayahan, ÖCEL Yusuf “Finansal Okuryazarlık İle Yaşam Tarzı Arasındaki İlişkinin İrdelenmesi” Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi. Yıl:2021, 56(4) 2021, 2477-2497 doi: 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.21.11.1690

Akran Koç Akran “Ev Ödeviyle İlgili Makale ve Tezlerin Sistemik Analizi” Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi 2021 – 9(1), s.74-95

Aksu Gökhan, Doğan Nuri “Öğretim Yöntem ve Tekniklerinin Öğrenci Görüşlerine Göre İkili Karşılaştırma Yöntemiyle Ölçeklenmesi” Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi 2015; 6(2); s.194-206

Aksu Gökhan, Doğan Nuri “Öğretim Yöntem ve Tekniklerinin Öğrenci Görüşlerine Göre İkili Karşılaştırma Yöntemiyle Ölçeklenmesi” Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi 2015; 6(2); s.194-206 ISSN: 1309 – 6575

Alkaya Aylin, Yağlı İbrahim “Finansal Okuryazarlık- Finansal Bilgi, Davranış ve Tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama” Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Cilt: 8 Sayı: 40 2015 s. 585-599

Arı Alkım (2021). “Bilişsel Şemalar ve Bağlanma” Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 11(4), 1823-1834

Arkan Deniz Y. , Altun Eralp “Sınıf ve Okulöncesi Öğretmen Adaylarının Çevrimiçi Ödev Sitelerini Kullanımına Yönelik Bir Araştırma” Elementary Education Online 2007, 6(3), s.366-376 <http://ilkogretim-online.org.tr>

Atak Hasan. (2017). Piaget Ve Vygotsky'nin Kuramlarında Çocukların Toplumsallaşma Süreci. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 2017;9(2):163-176 doi:10.18863/pgy.281372

Atayeter Yıldırım, Tozkoparan Uğur “Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ve 6. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Gezi Gözlem Yönteminin Uygulanmasına Yönelik Görüşleri” Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi Yıl / Year: 3 Sayı / Issue: 5 2014 s. 1-21

Atkinson, A. & Messy, F. A. (2012). Measuring financial literacy: results of oecd/international network on financial education (INFE) pilot study. OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No:15. s. 7-8

Aykut Aygöl “Bir Strateji Olarak Atölye Uygulamalarında Serendipity” Uluslararası Sanat ve Estetik Dergisi Yıl:2, Sayı:2, Haziran 2019, s. 1-17

Ayvacı Şevki Hakan; “A Pilot Survey to Improve the Use of Scientific Process Skills of Kindergarten Children” Necatibey Faculty of Education Electronic Journal of Science and Mathematics Education Vol. 4, Issue 2, December 2010, s. 1-24

Baillargeon Renée, Spelke Elizabeth and Wasserman, Stanley; (1985). “Object Permanence in Five-Month-Old Infants”, **Cognition**, 20, 191-208

Barış Serap “Finansal Okuryazarlık Ve Bütçeleme Davranışı: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma” TESAM Akademi Dergisi Temmuz 2016. 3 (2). 13-38 ISSN: 2148 – 2462

Barış Serap, Şahin Metehan “Kamu Çalışanlarında Finansal Okuryazarlık” Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi 13/1:79-97 / 2018

Başaran Mehmet, Özçelik Öğretir Ayşe Dilek “Karmaşık Soyut Ötesi Düşünme Ölçeğini Uyarlama Çalışması” Eğitim ve Toplum Araştırma Dergisi Cilt: 8 Sayı: 1 s 26-38 e-ISSN: 2458-9624 DOI: 10.51725/etad.797877

Batdı Veli, Semerci Çetin “Derslerde İstasyon Tekniği Uygulamasının YansıtıcıSorgulaması” Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2012 Cilt 1, Sayı 1, s. 190-203,

Bayhan, P., Yükselen, A. & Kaysılı, B. K. (2007). Çocukların ekonomiyle ilgili kavramlara yönelik algılarının yaşlara göre incelenmesi. Eğitim ve Bilim, 32 (143), 3-12

Bayraktar Vatansver Hatice “Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımı” Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Nisan 2015 Cilt: 8 Sayı: 37 Issn: 1307-9581 s. 709-718

Bernheim, B. D. ve Garrett, D. M.; ‘The Effects of Financial Education in The Workplace: Evidence from a Survey of Households’, 2003,87(7–8), s. 1487–1519

Bozkurt Eda, Toktaş Yılmaz, Altın Ali “Türkiye’de Tasarruf ve Finansal Okuryazarlık Üzerine Bir Araştırma” Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi 2019 cilt: 18 sayı:72 s. 1580-1605

Bülbül Tuzcuoğlu Neşe, Sakız Halis “Almanca Öğretim Programının Kapsayıcı Eğitim İlkeleri Etrafında Yeniden Düzenlenmesi” 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Araştırma Makalesi Cilt 9, Sayı 27,2020 s. 879 - 909

Can Ayaz Hülya ve Semerci Nuriye “Altı Şapkalı Düşünme Tekniğinin İlköğretim Sosyal Bilimler Dersinde Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi” Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2007, Cilt 32, Sayı 145 s. 40-51

Chen, H., & Volpe, R.P. (1998). An analysis of personal financial literacy among college students. *Financial services review*, 7(2), 107-128.

CUTLER, Neal E. (1997). “The False Alarms and Blaring Sirens of Financial Literacy: Middle-Agers’ Knowledge of Retirement Income, Health Finance and Long-Term Care”, *Generations*, Vol. 21, No. 2, s 34-40

Çakıcı Dilek, Alver Birol, Ada Şükrü “Anlamlı Öğrenmenin Öğretimde Uygulanması” *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* yıl. 2016 sayı: 13 s. 72-80

Çapri, B. (2005). “7-11 Yaş Grubu Çocuklarda Korunumun Gelişimi”, *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (30): 78-87.

Çarıkçı, Oğuzhan. (2019). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin finansal farkındalık düzeyinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (5), 133-157.

Çelikten Lütfullah, *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, ‘İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Finansal Tutum ve Davranışları ile Duygusal Zekâları Arasındaki İlişki: Finansal Okuryazarlığın Duygusal Yönü’, Vol 25, No 1, 2024. s. 190-213

Çetin Müge “Küresel ve Ulusal Düzeyde Finansal Okuryazarlık ve Yatırımcı Eğitimi Çalışmaları Üzerine Bir İnceleme” *Doğuş Üniversitesi Dergisi* 2024, 25(1), s 241-259

Danışman Emre; Sezer Durmuş; Gümüş Umut T.(2016) “Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma” *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 26 (2), s.1-37

DeBoer, G.E. *Scientific Literacy: Another Look At Its Historical and Contemporary Meanings and Its Relationship to Science Education Reform. Journal of Research in Science Teaching*. 2000, 37 (6), s.582-601

Durmuş Sezer, Demir Sezgin “Yatırımcıların Finansal Okuryazarlık ve Bilişsel Yetenek Düzeylerinin Psikolojik Yanılsamalar ile İlişkisi” *Muhasebe ve Finansman Dergisi* 2015 s. 69-88

Eleni Tympa, Vasiliki Karavida, Alexandra Nousia, Eleni Kanellopoulou; Journal of Social Studies Education Research, 'Parents' Perspectives on Teaching Preschool Children on Financial Saving and Sharing Need', 2024: 15 -1,38-56).

Er Bünyamin, Çetintaş Mücahir "İşçilerde Finansal Okuryazarlık: Finansal Bilgi, Tutum ve Davranış Eksenli Bir Araştırma" Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü e-Dergisi Yıl: 2018, Cilt 1 - Sayı 2 / Haziran 2018 s. 61-71

Er Fikret, Temizel Fatih, Özdemir Ali, Sönmez Harun "Lisans Eğitim Programlarının Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisinin Araştırılması: Türkiye Örneği" Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 2014, Cilt/Vol: 14 - Sayı/No: 4 s.113-126

Er, Bünyamin, ve Taylan, Asiye. Ecem. (2017). Lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, 7(14), 297-317.

Erdener Eda; "Vygotsky'nin Düşünce ve Dil Gelişimi Üzerine Görüşleri: Piaget'e Eleştirel Bir Bakış" Türk Eğitim Bilimleri Dergisi Kış 2009, 7(1), s.85-103

Eroğlu Musa; "Çocukluk Döneminde Bilişsel Gelişim: Piaget ve Vygotsky'nin Bilişsel Gelişim Kuramlarının İncelenmesi ve Karşılaştırılması" Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi, 2023, 6 (1), s. 69-77

Evidence from Russia During the Financial Crisis, Journal of Banking & Finance, 37(10): s.3904–3923.

Fabris N. ve Luburić R. (2016). Financial education of children and youth. Journal of Central Banking Theory and Practice, 2, pp. 65-79 January 2016, DOI: 10.1515/jcbtp-2016-0011.

Firmansyah, M.F., & Maulana, H.Z. (2021). Empirical Study of E-Learning on Financial Literacy and Lifestyle: A Millennial Urban Generations Cased Study. International Journal of Engineering, Science and Information Technology, 1(3), 75-81

Gök Benan, Coşkun Ali “Z Kuşağının Finansal Okuryazarlık Eğilimlerinin İncelenmesine İlişkin Bir Araştırma” International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS), 2020 6(1): 356-366

Gönül Buse “Çocukların İktisadi Kavramları ve Sistemleri Anlamlandırma Süreçleri” İzmir Sosyal Bilimler Dergisi Cilt:5, Sayı: 2, Aralık 2023 s 77-87

Gönül Buse, Atalay Bedin Nart “Bilinçli Alıştırma Kavramının Vygotsky’nin Bilişsel Gelişim Kuramı Çerçevesinde Değerlendirilmesi” Uluslararası Akademik Birikim Dergisi Yıl: 2023, Cilt: 6, Sayı: 4, s. 538-547

Güven Aytekin “Yatırımlar, Belirsizlik ve Piyasa Yapısı: Kavramsal Bir İnceleme” Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi C. XV, S. I, 2013 s.1-23

Güvenç, H. (2017). Öğretim Programlarımızda Finansal Okuryazarlık. İlköğretim Online, 16(3), 935-948.

Hamamcı Zekeriya, Hamamcı Ezgi “Çocuk Gelişimi Kuramları ve Dil Öğretmenleri İçin Yansımalar” Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi Şubat 2015 Cilt:4 Sayı: 1 Makale No: 13 ISSN: 2146-9199 s. 125-134

Jappelli, Tullio; Padula, Mario (2013). “Investment in Financial Literacy and Saving Decisions”. Journal of Banking & Finance, 37(8), s. 2-41

Johnson, E., & Sherraden, M S. (2007). From Financial Literacy to Financial Capability among Youth. The Journal of Sociology and Social Welfare, 34: 119-145.

Kakilli Acaravcı Songül, BEDİROĞLU Kadir” Finansal Okuryazarlık: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Üzerine Uygulama” İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi, Yıl: 2019, Cilt: 7, Sayı: 2, s. 30-51.

Kalaycı Nurdan “The Problem Solving Steps, Related Activities Which Can Be Used in These Steps and Their Evaluation” Education and Science 2006, Vol. 31, No 139 s.56-69

Kapanadze Ünveren Dilek “Evaluation of Teaching Turkish in the Context of Vygotsky's Theory of SocioCultural and Cognitive Development” Sdu Faculty Of Arts And Sciences Journal Of Social Sciences August 2019, No: 47, s.181-195

Kaya İbrahim, Erdik Cengiz “Öğretmenlerin Kullandıkları Öğretme Stratejilerine Göre Sahip Oldukları Liderlik Türleri” GEFAD / GUJGEF 34(2): 185-209 (2014)

Kılıç Yunus, Ata Ali, Seyrek İbrahim “Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma” Muhasebe ve Finansman Dergisi, Yıl:2015, s. 129-150

Kılınç Ahmet “Probleme Dayalı Öğrenme” Kastamonu Eğitim Dergisi Ekim 2007 Cilt:15 No:2 s. 561-578

Kır Şükrü, Güven Bülent “Ev Ödevi Tekniğine İlişkin Karşılaştırmalı Bir İnceleme” Fen, Matematik, Girişimcilik ve Teknoloji Eğitimi Dergisi 2024; 7(1): s.1-11.

Kim, Chankon & Yang, Zhiyong & Lee, Hanjoon, 2015. "[Ebeveyn tarzı, ebeveyn uygulamaları ve sosyalleşme sonuçları: Tüketici sosyalleşmesi bağlamında bunların bağlantılarının araştırılması](#)," [Journal of Economic Psychology](#), Elsevier, cilt. 49(C), sayfa 15-33.

Koç Selahattin, İzer Berkay Cem, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, ‘Sosyal Medya Kullanımının Finansal Okuryazarlığa Etkisi: Sivas İli Örneği’, Sayı 60, Ocak 2024 s. 65-89

Kol Suat. (2011). Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim Ve Dil Gelişimi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21(21), 1-21

Kol Suat; “Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi” Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 21 (Mayıs 2011), s. 1-21.

Koray Özlem “Altı Düşünme Şapkası ve Nitelik Sıralama Tekniklerinin Fen Derslerinde Uygulanmasına Yönelik Öğrenci Görüşler” Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi 2005, Sayı 43, s. 379-400

Kourilsky, M. L. (1977). The Kinder-Economy: A Case Study Of Kindergarten Pupils' Acquisition of Economic Concepts. Elementary School Journal, 77(3): 1-24

Kuru Özlem, Yakut Emre “Finansal Okuryazarlık Düzeyinin K-Ortalamlar Yöntemiyle Belirlenmesi: Osmaniye İli Uygulaması” Gazi Antep Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi 2021 Cilt: 3 Sayı:1 s. 1-14

Kuzma Iryna, Chaikovska Hanna, Levchyk Iryna, Yankovych Oleksandra. (2022) 'Formation of Financial Literacy in Primary School Students', Journal on Efficiency and Responsibility in Education and Science, vol. 15, no. 3, pp. 142-155. <http://dx.doi.org/10.7160/eriesj.2022.150302>

Lusardi, A. Mitchell, O.S. ve Curto, Vilsa. (2009). Financial and Its Consequences: Economics Education 2018, Vol. 17(1) 56–80

Lusardi, A. ve Mitchell, O. S. (2008). Planning and Financial Literacy: How do Women Fare?. American Economic Review, 98(2). s. 413-417

Lusardi, A. ve Mitchell, O. S. (2011). Financial Literacy and Retirement Planning in the United States. Journal of Pension Economics and Finance,10(4). s. 509-525.

M. Hadin Öner, M. Fatih Canbaz, Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 'Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Tespiti: Meslek Yüksekokulu Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma', Cilt: 25, Sayı: 1, Yıl: 2024 s: 24-42

Mandell, L. & Klein, L.S. (2009). The Impact of Financial Literacy Education on Subsequent Financial Behavior, Journal of Financial Counseling and Planning, 20(1), 15-24.

Morgado, Luisa; (2003). "The Role of Representation in Piagetian Theory: Changes Over Time", Reduction and the Development of Knowledge, (Ed.) Terrance Brown, Leslie Smith, London: Lawrence Erlbaum Associates Press. 2003, 159-176.

Münyas Turgay, " Mali Müşavir Adaylarının Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranışlarıyla İlgili Bir İnceleme" Muhasebe ve Denetime Bakış Yıl: 2020 s. 223-244

Özkalp Enver "Örgütlerde Grupların Karar Verme Teknikleri" İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi s. 311-320

Özkan Özer Yeşim, Güvendir Acar Meltem "Öğrencilerin Ölçme ve Değerlendirme Dersinin Sunulmasında Tercih Ettikleri Öğretim Yöntemleri" Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi, 2013, 4(1), s.1-14

Özyürek Arzu, Gürleyik Sevim, Özdemir Sabri, Sancı Güven Nurcan; “Çocuklarda Sayı, Sıvı ve Uzunluk Korunumunun Gelişiminin Cinsiyet ve Yaş Değişkeni Açısından İncelenmesi” Millî Eğitim Sayı 216 Güz/2017 s. 5-19

Pehlivan Hülya, Demirel Özcan “Örnek Olay ve Oyun Yoluyla Öğretimin Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrenme Düzeyine Etkisi” Trakya Eğitim Dergisi Cilt 12, Sayı 3 Yıl 2022, s.1923-1932

Qi Su, Ying Chen “Research Hotspots and Trends on Media Literacy in CNKI Based on Visual Analysis” Open Journal of Social Sciences, 2020, 8, s 361-376

Ramazan Oya, Demir Sevinç; “Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 36–48 Aylık Çocukların Bilişsel Gelişim Düzeyleri” Journal of Educational Sciences Research Cilt: 1 sayı:2 Aralık(2011) s. 84-98

Ratna Candra Sari, Mimin Nur Aisyah, Sariyatul Ilyana, Hardika Dwi Hermawan; **Contemporary Educational Technology**, ‘Developing a Financial Literacy Storybook for Early Childhood in an Augmented Reality Context’, 2022, 14-2, s.1-18

Sabri, M. F. ve MacDonald, M.; Cross-Cultural Communication, ‘Savings Behaviour and Financial Problems Among College Students: The Role of Financial Literacy Malaysia’, 6-3, 2010: s.103-110

Salim Şengel, Serpil Altınırnak, Hüseyin Yolcu, Şirin Şengel, Taylan Akgül, Basil Okoth; Hitit Sosyal Bilimler Dergisi, ‘On Yaş Grubu Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Eğitimi İle Tüketim Ve Tasarruf Davranışları Arasındaki İlişkinin Analizi’, 2022, 15-2,s.489-505

Sarıgöz Okan “Sınıfla ve Grupla Tartışama Yöntemlerinin Meslek Yüksek Okul Öğrencilerinin Akademik Başarılarına Etkisi” Electronic Journal of Vocational Colleges December 2013 s.100-106

Seyhan Ayşe, “Sosyal Bilgiler Dersinde Finansal Okuryazarlık Becerisinin Kazandırılmasına Yönelik Öğretmen Görüşleri” Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (2020) 11:88-113 DOI: 10.34086/rteusbe.726511

Somoncuoğlu Yeşim, Yıldırım Ali (2000) “Öğrenme Stratejileri Kullanımının Çeşitli Değişkenlerle İlişkisi” Eğitim ve Bilim Dergisi Cilt. 25 Sayı. 115 s. 57-64

Sönmez Tuğral Melike “Erken Dönemlerde Finansal Farkındalığın Gelişmesi ve Finansal Okuryazarlık Konularının Matematik Dersine Entegrasyonu” Yaşadıkça Eğitim, Cilt 36, Sayı 2, Yıl 2022, s.569-589.

Stockhammer, E.: 2012 "Financialization, Income Distribution and The Crisis", Investigación Económica, 71/279, 39- 70.

Şahin Esin, Yağbasan Rahmi “Fizik Eğitiminde Yaratıcı Drama ve Örnek Bir Ders Planı: Gel-Git Olayı” Buca Eğitim Fakültesi Dergisi 34 2012 s. 79-98

Şahin Sami, Atasoy Bilal, Somyürek Sibel “Öğretmen Eğitiminde Örnek Olay Yöntemi” Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2010 9(2): s 253 -277 ISSN: 1303-0094

Şimşek Selçuk “Hayat ve Sosyal Bilgiler Programları ve Ders Kitaplarındaki Finansal Okuryazarlık Becerisini Geliştirmeye Yönelik Durum İncelenmesi” Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi 2019 cilt: 6 Sayı:42 s:2618-2632

Şirin Ahmet. “Oluşturmacılığın Kuramsal Temelleri”. Marmara Coğrafya Dergisi(17),Ocak 2008, s:196-205

Tabak Gürkan, Göçer Ali “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Benzetim Tekniği” Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi Cilt: 05, Sayı: 10, 2014, s 77 – 102

Tan Aysel; “Bilgi Kaynağı Olarak Duygu-Akıl İlişkisi” Atlas Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi Yıl: 5(2021) Sayı: 6 ISSN 2602 – 4128 s. 1-32

Taşyürek Zeynep, Göksu Metin Meral, Sömen Tuğba “Buluş Yoluyla Öğretim Stratejisini Tarih Ders Konularına Uygulaması” Akademik Bakış Dergisi Sayı: 65 Ocak-Şubat 2018 s. 354-369

Teker Sibel, Kurt Murat, Karamustafaoğlu Orhan “Işığın ve Sesin Yayılması Ünitesinin Buluş Yoluyla Öğrenmenin Öğrenci Başarısı ve Tutumuna Etkisi” Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl:10 Sayı:27 Aralık 2017 s. 836-863

Temizel Fatih, Özgüler İsmet “Finansal Eğitime Bakış” Uluslararası İşletme ve Yönetim Dergisi C.:3 S.:1 Yıl:2015, s. 1-16

Temizöz Yasemin, Özgün-Koca Aslı “Sunuş Yoluyla Öğretme Yaklaşımının Matematik Öğretiminde Uygulanması Konusunda Matematik Öğretmenlerinin Görüşleri” İlköğretim Online, 8(1), 88-102, 2009

Tosey, P. (2002). *Experiential Methods of Teaching and Learning*. Ed. Peter Jarvis, in *The Theory and Practice of Teaching*, 1.ed, s.108-122, VA: Stylus Publishing.

Türkoğlu Bengü, Uslu Mustafa; “Oyun Temelli Bilişsel Gelişim Programının 60-72 Aylık Çocuklarda Bilişsel Gelişimine Etkisi” *The Journal of International Education Science* Yıl: 3, Sayı: 6, Mart 2016, s. 50-68

Uluyol Osman “Türkiye’de Ailelerin Tasarruf Yapma Alışkanlıkları Ve Tasarrufları Değerlendirme Yöntemleri Üzerine Bir Araştırma” *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* Kış/Winter Cilt/Volume:10 Yıl/Year:2011 Sayı/Issue:35 (167-179)

Ücel Sevde, Çiftçi Necati, “Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi” *İnönü University International Journal of Social Sciences* Volume/Cilt 7, Number/Sayı 1, (2018) s.145-161

Ünlüer Gülbeyaz “Sosyal Bilgiler Dersinde Finansal Okuryazarlık Becerisinin Etkinlikler Yoluyla Kazandırılmasına İlişkin Eylem Araştırması” *International Journal of Humanities and Education* Cilt 7, Sayı, s 277 – 303.

Van Der Zwan, N.: 2014 "Making Sense of Financialization", *SocioEconomic Review*, 12/1, 99-129.

Van Rooij, M., Lusardi, A., Alessie, R.: 2011 "Financial Literacy and Stock Market Participation", *Journal of Financial Economics*, 101/2, 449-472.

Van Rooij, M.,Lusardi, A. ve Alessie, R. (2011). Financial Literacy and Stock Market Participation. *Journal of Financial Economics*, 101(2). s. 449-472

Webley, P. (2005). Children's understanding of economics. M. Barrett and E Buchanan-Barrow (Ed). *Children’s understanding of society* iHove: Psychology Press.s. 43-67

Willis, L. E. (2008). Against financial literacy education. *Lowa Law Review*, Vol. 94, 197-285

Winne Philip. H. & Hadwin Allyson.Fiona (2001). CoNoteS2: A software tool for promoting self-regulation. *Educational Research and Evaluation* 7(2/3), 313–334.

Yalçinkaya Elvan, ER Turan “Sosyal Bilgiler Eğitiminde Finansal Okuryazarlık” Eğitiminde Finansal Okuryazarlık. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, Yıl: 2018 9(1), syf:1-24. E-ISSN: 2149-3871

Yaman, Havva ve Karaarslan, Feridun. “Konuşma Becerisinin Geliştirilmesinde Beyin Fırtınası Tekniğinin Etkisi: Bir Eylem Araştırması.” *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7.4 (2012): 545-563.

Yapıcı, Ş. (2006). Çocukta Bilişsel Gelişim. *Üniversite ve Toplum*, 6(1) s.13-14

Yazgan Elif Ayşe, Yıldırım Ayça, “Finansal Risk Toleransının Finansal Tutum ve Davranışlar Üzerindeki Etkisi: Z Kuşağı Üzerine Bir Araştırma” *Journal of Economics and Financial Researches* Yıl: 2022, 4(2):s 119-141

Yeşilyurt Ethem, “Kuramsal Temelleri Açısından Öğretim Stratejilerinin Temel Özellikleri: Bir Derleme Çalışması” *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi* 2019; 3(5); s.2-22

Yıldırım Gülten, “Çocuklar İçin Yaygın Eğitim Kapsamında Yürütülen Ekonomi Eğitimi Çalışmalarının İncelenmesi” *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi/UUSB* 2017 sayı:2 s.104-124

Yıldız Selin, Zengin Raşit; “Dijital ve Sınıf İçi Eğitsel Oyunlarla Gerçekleştirilen Fen Eğitiminde Okul Öncesi Öğrencilerinin Bilişsel Gelişim Düzeylerine Etkisi” *Ekev Akademi Dergisi* • Yıl: 25 Sayı: 86 (Bahar 2021) s. 497-512

Yıldız Vesile (1999), “İşbirlikçi Öğrenme İle Geleneksel Öğrenme Grupları Arasındaki Farklar”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16-17:155-163,.

Yılmaz Ali “İşbirliğine Dayalı (Kubaşık) Öğrenme Yönteminin Yüksek Öğretim Sınıflarında Kullanılması” *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Dergisi* 2001 sayı: 28 s. 593-612

Yılmaz Özkan “Fen Öğretmenlerinin Tercih Ettikleri Öğretim Strateji, Yöntem ve Teknikler: Fen Öğretmen Adaylarının Düşünceleri” Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Sayı: 12, Temmuz 2017 s. 493-510

Yiğitbaş Bakır Şehnaz, Temeloğlu Erdem, Şimşek Adnan “Ortaöğretim Çağındaki Gençlerde Finansal Eğitimin Finansal Okuryazarlık Üzerindeki Etkisi” IBAD Sosyal Bilimler Dergisi 2020; (Özel Sayı): s.411-432

Yücel Elif, Kuyumcu Oğuz “Finansal Okuryazarlığın Ülke Ekonomisindeki Yeri Ve Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Tespit Edilmesi: Bursa İli Uygulaması” International Journal of Social Inquiry Cilt / Volume 11 Sayı / Issue 2 2018 s. 395-422

Yücel Oğulcan, Uysal Bahadır “Kırıkkale’deki Lise Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyi’nin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma” İşletme Akademisi Dergisi 2020, 1 (4): s.344-363

Yüceyılmaz Ferit Hasan, Özgürel Banu “Finansal Okuryazarlık: İzmir’de Ortaöğretim Öğrencileri Arasında Yapılan Bir Çalışma” Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi • Cilt: 10 • Sayı: 19 • Temmuz 2018, ISSN: 1309-1123 s. 384-403

RAPOR

Altıntaş Kadir Murat Bireysel Yatırımcılar Açısından Finansal Eğitimin Önemi: Toplumda Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesi ve Bireylerde Asgari Finansal Okuryazarlık Sürecinin Oluşturulması Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı Yayıncılık 2008 İstanbul

Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim, Ed. İhsan Işık, TCMB, 2011

EESC, (2016). Financial Education for All: Financial Education Strategies and Best Practices within The European Union, Second Edition, European Economic and Social Committee

Işık, İ. vd. (2011). Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim, TCMB, 2011.

*ump\$tar Coalition for Personal Financial Literacy. (2017).

LUSARDI Annamaria. (2008) “U.S. Household Savings Behavior: The Role of Financial Literacy, Information and Financial Education Programs,” Nber Working Paper, 13824, ss.13-14.

Mason, Carolynne L. M.; Wilson, Richard M. S. (2000). “Conceptualising Financial Literacy”. Business School Research Series, Paper 2000:, Loughborough University. s.7

MEB TTKB. (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (4-5. Sınıflar). Ankara: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

OECD (2014), *Gençler için Finansal Eğitim: Okulların Rolü* , OECD Yayınları, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264174825-en>

OECD (2015), OECD/INFE Core competencies framework on financial literacy for youth <https://www.oecd.org/financial/education/financial-education-and-youth.htm>

OECD (2020), Advancing the Digital Financial Inclusion of Youth <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/advancing-the-digital-financial-inclusion-of-youth.htm>

OECD/INFE (2016), International Survey of G20/Oecd Infe Core Competencies Framework On Financial Literacy For Adult S Adult Financial Literacy Competencies 2016

President.S Advisory Council On Financial Capability (PACFC). (2013). Final Report.

Şarlak, Zeynep.: “Finansal Okuryazarlık”, Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2012

Taşçı, M. (2011). Okullarda Temel Finans Eğitimi Verilmesinin Önemi, Dünya Uygulamaları, Öneriler. Sermaye Piyasası Dergisi; Sermaye Piyasası Meslek Personeli Demegi Yayını.5.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası: TCMB Bülten, Sayı: 37, Mart 2015

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası: TCMB Bülten, Sayı: 48, Aralık 2017

World Bank (2009), “The Case for Financial Literacy in Developing Countries: Promoting Access to Finance by Empowering Consumers” s.2

WORLD BANK, (2010). Russian Federation Financial Literacy and Education Project: Integrated Safeguards Datasheet Appraisal Stage, <http://documents.worldbank.org/curated/en/577591468306527382/RussianFederation-Financial-Literacy-and-Education-Project>

TEZ

Dağdelen, Tarık (2017). “Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi ve Aydın İlindeki Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Üzerine Bir Uygulama”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.

Erkılıç, A. (2019). Lise Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyleri ve Matematik Ders Başarıları Arasındaki İlişki. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

Güler, E. (2015). Hanehalkının Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Sakarya İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya

Karaarslan, H. (2020). Ortaokul Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Mamadova, G. (2020). İlkokul ve Ortaokul Öğretim Programlarındaki Kazanımlarda Finansal Okuryazarlıkla İlgili Öğrencilerin Tutum ve Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun

Moten, M. J. (2011). Examining The Disparity In Financial Literacy Between High School Seniors Of Different Ethnicities And Income Level. Doktoral Thesis, Northcentral University, Faculty Of The School Of Business And Technology, California

Reyes, Ramon L. (2006). “The Psychological Meanings of Money”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Alliant International University, San Diego.s.82

Satoğlu, S. (2014). Yatırımcıları koruma aracı olarak finansal okuryazarlık ve Türkiye Bireysel Uygulaması. (Yayınlanmamış Doktora Tezi).Marmara Üniversitesi/Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.

Üğüdücü, g. (2018). investigation of high school students’ financial literacy in terms of several variables. (yayınlanmamış yüksek lisans tezi)

Ünal, Pınar, Finansal Okuryazarlık Ve Forex Piyasası, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık Ve Sigortacılık Enstitüsü Sermaye Piyasası Ve Borsa Anabilim Dalı, İstanbul, 2018.

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://smartpathlearning.com/platform/> (Çevrimiçi: 01.06.2024)

<https://www.fo-der.org> (Çevrimiçi:31.05.2024)

<https://www.jumpstart.org> (çevrimiçi: 31.05.2024)

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/94da4743-4055-46a6>
(Çevrimiçi:23.05.2024)

Bernanke Ben Shalom, Financial Literacy. Committee on Banking, Housing, and Urban Affairs of the United States Senate, Washington D.C. 2006, s. 1 <https://www.federalreserve.gov/newsevents/testimony/bernanke20060523a> (çevrimiçi:09.12.2023)

Bernanke, Ben S. (2011). "Financial Literacy". <https://www.bis.org/review/r110421d.pdf> (02.12.2023) s.1

Geraciotti, David Aldo (2010), "Obama Administration Asserts Financial Literacy Is a "National Crisis"", <http://wealthmanagement.com/blog/obama-administration-assertsfinancial-literacy-national-crisis> (20.11.2023)

<http://www.fo-der.com/> (12.11.2023)

<http://www.fsa.go.jp/en/index.html> (Çevrimiçi:21.03.2024)

<http://www.tse.or.jp/about/tse/organization.html> (Çevrimiçi: 21.03.2024)

<http://yaratidrama.org/yaratıcı-drama/yaratıcı-dramanın-tanımı/> (çevrimiçi: 13.03.2024)

<https://edusimsteam.eba.gov.tr/egitimde-simulasyon-benzetim-ortamlarinin-kullanimi> (Çevrimiçi:04.03.2024)

<https://foy.tbb.org.tr> (20.11.2023)

https://gpseducation.oecd.org/IndicatorExplorer?plotter=h5&query=20&indicators=F000*F002*F003*F004*F005*F006*F008*F009*F016*F020*F021*F022*F023*F024*F025*F026*F027*F028*F029*F030*F031*F032*F033(Çevrimiçi:01.06.2024)

<https://pdrbirimi.com/jean-piaget-bilissel-gelisim-kurami/#1Olgunlasma> (Çevrimiçi: 27.12.2023)

<https://sites.google.com/view/gelisim-psikolojisi/ana-sayfa/piaget-kurami>(Çevrimiçi 23.12.2023)

<https://tr.wikipedia.org/> (Çevrimiçi 05.12.2023)

<https://www.dallasfed.org//media/microsites/cd/wealth/index.html>(Çevrimiçi:02.06.2024)

<https://www.docdroid.net/loud/sunum-uzem> (Çevrimiçi: 09.03.2024)

<https://www.egitimantolojisi.com/2019/08/sunus-yoluyla-ogretim-stratejisinin-yararlari-ve-sinirliliklari.html> (Çevrimiçi 30.01.2024)

<https://www.garantibbva.com.tr> (Çevrimiçi 21.12.2023)

<https://www.nkfu.com/piagete-gore-bilissel-gelisimi-etkileyen-faktorler/> (Çevrimiçi: 27.12.2023)

TDK. Sözlük ‘okuryazarlık’. <https://sozluk.gov.tr/> (Çevrimiçi:25.09.2023)

www.aicpa.org (12.11.2023)

www.denizbank.com/hakkimizda (Çevrimiçi:24.03.2024)

www.habitatdernegi.org (Çevrimiçi:24.03.2024)

www.paramiyonetebiliyorum.net (Çevrimiçi:24.03.2024)

www.teb.com.tr (Çevrimiçi: 23.03.2024)